

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI

**İSLAM HUKUKUNA GÖRE CERRAHİ NİTELİKLİ ESTETİK
OPERASYONLAR**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

FEZANUR GÖKÇEN

BURSA – 2020

T. C.

**BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM HUKUKU BİLİM DALI**

**İSLAM HUKUKUNA GÖRE CERRAHİ NİTELİKLİ ESTETİK
OPERASYONLAR**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Orcid:0000-0002-6644-6457

FEZANUR GÖKÇEN

Danışman:

Prof. Dr. Ali KAYA

BURSA – 2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tez Başlığı / Konusu: "İslam Hukukuna Göre Cerrahi Nitelikli Estetik Operasyonlar"

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 90 sayfalık kısmına ilişkin 10/07/2019 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 15'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

18.08.2020

Adı Soyadı: Fezanur Gökçen

Öğrenci No: 701723026

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Programı: İslam Hukuku

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Tarih: 18/08/2020

Danışman:
Prof. Dr. Ali KAYA

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İslam Hukukuna Göre Cerrahi Nitelikli Estetik Operasyonlar’ başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

19.06.2020

Adı Soyadı: Fezanur Gökçen
Öğrenci No: 701723026
Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Fezanur Gökçen
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Bilim Dalı : İslam Hukuku
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xii + 109
Mezuniyet Tarihi :
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ali KAYA

İSLAM HUKUKUNA GÖRE CERRAHİ NİTELİKLİ ESTETİK OPERASYONLAR

İslam hukuku hayatın her alanında söz sahibidir. Her güncel meselenin fihhi hükmü Müslümanlar açısından önem teşkil etmektedir. Estetik cerrahi meselesi de bu güncel meselelerden bir tanesidir. Bu nedenle cerrahi olarak yapılan tüm estetik operasyonları tıp bilimindeki uygulama biçimi ile genel hatlarıyla tanıttıktan sonra fihhi olarak incelemeye çalıştık. Bu kapsamda tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde beden ve estetik başlığı altında dinlerde ve beden ile hususi ilişkisinden dolayı Antik Yunan’da bedenin nasıl algılandığı ve ne konumda olduğunu inceledik. Ardından estetik başlığı ile estetik adına tarihte yapılan uygulamalara ve günümüzde güzellik algısının nasıl olduğuna değindikten sonra İslam’ın estetiğe bakışını vermeye çalıştık. İkinci bölümde estetik cerrahinin ne zamandan beri var olduğunu ve dinlerin bu operasyonlara ne yorum yaptığını aktardık. Sonrasında kısaca estetik cerrahiye başvurma nedenlerini inceledik. Ardından ise cerrahi olarak nitelenen her estetik operasyonu tıp bilimindeki ayrıntılarıyla ele aldık. Bu noktada tıp fakültesinde kendileriyle mülakatlarda bulunduğum hocalarıma teşekkür ederim. Son bölümde ise estetik operasyonların hem modern hukuk hem de fıkıhtaki hükmünü ele aldık. İslam hukukunda bu konu tek başına değerlendirilemeyeceğinden dolayı öncelikle ilgili meseleleri müstakil başlıklar halinde inceledik. Bu konuya dair verilmiş fetvalara ulaşabildiğimiz kadarıyla gerek arapça gerekse ingilizce eserlerden tercüme ederek okuyucuya fikir vermesi açısından yer verdik. Araştırma sonucunda ortaya çıkan neticeyi belirttik.

Anahtar kelimeler: Fıkıh, Estetik, Tıp, Hukuk, Beden

ABSTRACT

Name and Surname : Fezanur Gökçen
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Basic Islamic Sciences
Branch : Islamic Jurisprudence
Degree Awarded : Master
Page Number : xii + 109
Degree Date :
Supervisor : Prof. Dr. Ali KAYA

SURGICAL AESTHETIC OPERATIONS IN TERMS OF ISLAMIC LAW

Islamic law has a say in all areas of life. The jurisprudence of every current issue is important for Muslims. The issue of aesthetic surgery is one of these current issues. For this reason, we tried to examine all aesthetic operations performed surgically as fiqh after introducing them in general terms with the application form in medical science. In this context, the thesis consists of three parts. In the first part, under the title of body and aesthetics, we examined how the body was perceived and in what position it was in Ancient Greece because of its special relationship with the body and religions. Then, we tried to give the view of Islam to aesthetics after mentioning the applications made in history in the name of aesthetics and how the perception of beauty is today with the title of aesthetics. In the second part, we talked about how long aesthetic surgery has existed and what religions interpret these operations. Then, we briefly examined the reasons for applying to plastic surgery. Then, we discussed every aesthetic operation described as surgery with the details of medical science. At this point, I would like to thank my professors at the medical school with whom I interviewed. In the last part, we discussed the provisions of aesthetic operations in both modern law and fiqh. Since this issue cannot be considered alone in Islamic law, we first examined the related issues under separate headings. As far as we can reach the fatwas given on this subject, we have translated them from both Arabic and English works to give an idea to the reader. We stated the result of the research.

Key words: Fiqh, Aesthetics, Medicine, Law, Body

KISALTMALAR

BDB: Beden Dismorfik Bozukluğu

BKNZ: Bakınız

ÍSAPS: Uluslararası Estetik Plastik Cerrahi Derneği

ÍSAR: İstanbul Araştırma ve Eğitim Vakfı

OKB: Obsesif Kompölsif Bozukluk

PRP: Platelet Yönünden Zenginleştirilmiş Plazma Uygulaması

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SMAS: Superfisyal Musköler Aponörotik Sistem

SSRİ: Selektif Serotonin Gerilim İnhibitörü

TDK: Türk Dil Kurumu

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile.

Estetik cerrahi, son yüzyılda tıbbın ve teknolojinin hızla ilerlemesi ve tüketime dayalı dünyada bedenlerin de tüketim nesnesi olması nedeniyle karşımıza çıkan güncel problemlerden biridir. Bu yüzyıla ait bir gelişme olsa da hızlı yayılması ve herkes tarafından tercih edilmesi ile merakları ve soruları üzerine çeken bir tıp dalı olmuştur.

İslam hukukçularının her konu ve her sorun hakkında bilgi sahibi olması elzemdir. Yaptığımız ön çalışma sonucunda Türkçe olarak İslam hukukçuları tarafından bu konuda ortaya çıkarılmış bir çalışmanın olmaması nedeniyle bu konuya eğilme ihtiyacı hissettik. Türkçe olarak İslam tıp hukukuna dair yazılmış eserlerin içerisinde küçük başlıklar halinde geçen bu konuyu genişçe ele almayı uygun gördük. Araştırma konusu güncel bir mesele olduğu için temel kaynaklarımız çağımıza ait eserlerdir. Türkçe olarak olmasa da Arap dünyasında bu konuya dair yazılmış çok fazla eser olmasından dolayı çalışmamızda bu eserlerden istifade etmiş bulunmaktayız.

Bu çalışmada öncelikle bedeni ele alarak konuya giriş yapmış bulunmaktayız. Diğer dinlerde ve Antik Yunan'da bedenin konumunu izah etmeye çalışarak İslam'da bedene verilen değerlerin daha net ortaya çıkmasını amaçladık. Bunların yanında Hristiyanlık ve Yahudilik yönünden estetik cerrahinin hükmü meselesini de semavi dinlerde bu konuya nasıl bakıldığını karşılaştırmalı olarak değerlendirebilmek amacıyla ele almış bulunmaktayız. Bunu yaparken öncelikle Tevrat ve İncil cümlelerine ulaşmamız gerektiği için burada e-sword adlı uygulamadan yardım aldık.

Çalışmanın modern hukuk bölümünde ise hukuk kitapları temel kaynağımız iken Tübbess üzerinden satın aldığımız iki tez de bu araştırmanın hukuk bölümünün kaynağıdır.

Çalışmanın tıp ve İslam hukuku olarak iki farklı alanı ilgilendiren yönü olmasından dolayı tıbbi bölümü araştırırken kütüphanede bulunan tıp kitapları temel kaynaklarımız olmuştur. Bunun yanında alanda yetkin hocalarla mülakatlarda bulunulmuştur. Bursa

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinde Plastik ve Estetik Cerrahi anabilim dalında öğretim üyesi olan Prof. Dr. Ramazan Kahveci ve Prof. Dr. Mehmet Oğuz Yenidünya ile yaptığımız mülakatlar çalışmanın tıbbi bölümünde konunun açıklığa kavuşturulmasını sağlamıştır. Bu nedenle randevu talebimi geri çevirmeyen ve yaptığımız mülakatlarda sorularıma özveri ile cevap veren sayın hocalarıma teşekkür ederim.

Bu çalışmayı hazırlarken kendisine mail ile ulaşmam sonucunda cevaplarını esirgemeyen Prof. Dr. Hayreddin Karaman, yine mail yolu ile görüşlerine başvurduğum Prof. Dr. Necmeddin Kızılkaya hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Nihayetinde ise lisans hayatımdan beri fıkıh yolunda ilerlememde her zaman yardımcı olan, desteğini esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Ali Kaya hocama teşekkür eder saygılarımı sunarım. İlminden daha nice zamanlar faydalanmayı temenni ederim.

Son olarak ise tüm eğitim hayatım boyunca beni destekleyen, eğitimim için benimle birlikte bu yola çıkan annem Fadime Gökçen ve babam Ahmet Gökçen'e sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU.....	iii
YEMİN METNİ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	x
GİRİŞ.....	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
II. ESTETİK CERRAHİNİN HÜKMÜ MESELESİNE AİT LİTERATÜR.....	1
III. ARAŞTIRMANIN SORUNU: CERRAHİ NİTELİKLİ ESTETİK OPERASYONLAR.....	4
IV. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI	6
V. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE ARAŞTIRMA SORULARI.....	6
VI. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ ve ÇALIŞMA MATERYALİ.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM BEDEN VE ESTETİK

I. BEDEN	10
A. BEDEN KAVRAMI	10
B. ANTİK YUNAN MEDENİYETİNDE BEDEN	12
C. YAHUDİLİKTE BEDEN.....	13
D. HRİSTİYANLIKTA BEDEN.....	15
E. İSLAM'DA BEDEN.....	19
1. Kur'an'da Yaratılış.....	19
2. Bedene Yönelik Tutumu Düzenleyen Nasslar	20
3. Şari'in Koyduğu Emir Ve Yasaklarda Bedenin Dikkate Alınması.....	22
4. Bedenin İnsan Tarafından Kullanımı	25

5. İnsanın Beden Üzerinde Yapması Yasak Olan Tasarruflar	25
F. GÜNÜMÜZDE BEDEN	26
II. ESTETİK.....	28
A. ESTETİK TANIMI.....	28
B. BAZI ESTETİK ÖLÇÜLERİ	30
C. ESTETİĞİN GÖRECELİLİĞİ	32
D. TARİHTE ESTETİK UYGULAMALARI	32
E. İSLAMDA ESTETİK	33

İKİNCİ BÖLÜM

ESTETİK OPERASYONLAR

I. ESTETİK CERRAHİNİN TARİHİ.....	37
A. YAHUDİLİKTE ESTETİK CERRAHİ	38
B. HRİSTİYANLIKTA ESTETİK CERRAHİ	39
II. ESTETİK CERRAHİYE BAŞVURMA NEDENLERİ	40
A. TOPLUM TARAFINDAN BEĞENİLME ARZUSU/ ESTETİK GÖRÜNME İHTİYACI.....	40
B. BEDEN DİSMORFİK BOZUKLUĞU	42
C. ESTETİK KAYGILARLA BÜTÜNLEŞEN SAĞLIK PROBLEMLERİ	44
III. ESTETİK CERRAHİNİN ÇEŞİTLERİ.....	45
A. CERRAHİ NİTELİKLE OLMAYAN ESTETİK OPERASYONLAR.....	45
B. CERRAHİ NİTELİKTE OLAN ESTETİK OPERASYONLAR.....	46
1. Yüz Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar	46
a) Alın Germe	46
b) Blefaroplasti/ Göz Kapağı Estetiği.....	47
c) Osseöz Genioplasti/ Çene Estetiği.....	48
d) Otoplasti/ Kepçe Kulak Estetiği	48
e) Rinoplasti/ Burun Ameliyatları	48
f) Ritidektomi/ Yüz Germe	49
g) Saç Ekimi.....	50
h) Yüz Gençleştirme	50
2. Yüz Hariç Bedenin Diğer Bölgelerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.....	50
a) Abdominoplasti/ Karın Germe	50

b) Liposuction/ Yağ Emme.....	51
c) Meme Estetiği.....	52
d) Uyluk Germe Ameliyatı	52
e) Brakioplasti/ Kol Germe Ameliyatı.....	53
f) Kalça Estetiği.....	53
g) Dövme Silme Operasyonları	53
IV. ESTETİK AMELİYATIN RİSKLERİ.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESTETİK OPERASYONLARIN HÜKMÜ

I. GÜNÜMÜZ HUKUKUNDA ESTETİK OPERASYONLAR.....	56
A. ESTETİK OPERASYONLARIN DÜZENLENMESİ VE NİTELİĞİ.....	56
B. ESTETİK OPERASYONLARDA SORUMLULUK TÜRLERİ	58
1. Sözleşmeden Doğan Sorumluluk	58
a) Vekâlet Sözleşmesi.....	59
b) İstisnâ/ Eser Sözleşmesi	60
c) Haksız Fiilden Doğan Sorumluluk	62
d) Vekaletsiz İş Görmeden Doğan Sorumluluk	63
C. ESTETİK OPERASYONLARIN MODERN HUKUKTA SONUÇLARI.....	63
1. Maddi Tazminat	63
2. Manevi Tazminat.....	64
II. İSLAM HUKUKUNDA ESTETİK CERRAHİNİN HÜKMÜ.....	64
A. İSLAM HUKUKUNDA ESTETİK OPERASYONLARA ETKİ EDEN DEĞERLER.....	65
1. Estetik Cerrahi ve Allah Hakkı Kul Hakkı Ayrımı	66
2. Estetik Cerrahi ve Makasîd Teorisi.....	71
a) Estetik Cerrahi ve Maslahat – Mefsedet İlişkisi.....	71
b) Estetik Cerrahi ve Zarûriyyât- Hâciyat- Tahsîniyyât	74
3. Estetik Cerrahi ve Allah'ın Yaratması- Allah'ın Yaratmışını Değiştirme	76
a) Allah'ın Yaratması	76
(1) Kalam'da yaratılış ve aşamaları	76
(2) El- musavvir ismi	79

b) Allah'ın Yarattığını Değiştirme	81
4. <i>Esetik Cerrahi ve Tıp Etiği İlkeleri</i>	83
Estetik Cerrahi ve	86
5. İslam Hukukunda Psikolojinin Korunması	86
B. İSLAM HUKUKUNDA YÜZ ESTETİĞİ OPERASYONLARININ HÜKMÜ	
MESELESİNE DAİR VERİLMİŞ FETVALAR.....	87
C. YÜZ ÜZERİNDE GERÇEKLEŞEN ESTETİK OPERASYONLARIN HÜKMÜ .	94
1. Alın Germe, Yüz Germe, Yüz Gençleştirme Ve Göz Kapağı Estetiğinin Hükmü	94
2. Kepçe Kulak, Çene Ve Burun Estetiğinin Hükmü.....	95
a) Fıtrata muğayir olan bozukluklar	95
b) Fıtrata muğayir olmayan bozukluklar	96
3. Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar	96
SONUÇ	100
KAYNAKÇA.....	100

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Geçmişi neredeyse insanlık tarihi kadar eski olan güzel görünme çabası, beğenilmek, toplumsal saygınlık elde etmek, eş bulmak gibi daha birçok nedene dayanmaktadır.

Bu uygulamalar yakın geçmişte zenginlerin, ünlülerin yapabildiği (maliyetinden dolayı) operasyonlar iken günümüzde teknolojinin maliyeti düşürmesi nedeniyle herkesin ulaşabildiği noktaya gelmiştir. Dinî görüş, malî durum fark etmeksizin birçok insan tarafından tercih edilen estetik cerrahi uygulamaları, dinin hayatın her alanında söz sahibi olduğu gerçeğinden hareketle incelenmesi zorunluluk arz eden bir noktaya gelmiştir. Zira kişilerin zihninde medyanın yönlendirmesi ve bu yönlendirme ile oluşan güzellik algısı nedeniyle bu operasyonlar son derece normalleşmiştir.

Din insanlara bazı yasaklar koymuştur. Bunlardan bir tanesi de sağlığı tehdit eden şeylerden uzak durmak ve Allah'ın yarattığı şekli değiştirmemektir. Bu noktadan hareketle cerrahi nitelikteki estetik operasyonların dinin bu sınırlarının içinde olup olmadığı sorusu araştırmamızın temel konusunu teşkil etmektedir.

II. ESTETİK CERRAHİNİN HÜKMÜ MESELESİNE AİT LİTERATÜR

Estetik cerrahi ve fıkhi hükmü konusunda bugüne kadar yazılmış olan ve bizim ulaşabildiğimiz kaynakları bu başlık altında özetleyerek aktaracağız.

Estetik cerrahi meselesine dair Türkiye'de çok fazla yazılmış bir eser bulunmamakla birlikte genelde İslam tıp hukuku gibi kaynaklarda bu meseleye kısaca değinilmiştir. Arapça kaynaklara bakıldığında ise bu konuda oldukça fazla literatür meydana gelmiştir. Bu başlık altında Arap dünyasında ve Türkiye'de bu konuya dair yazılmış ve tespit edebildiğimiz bazı eserleri belirteceğiz.

İlk olarak Merve Muhammed el- Sağır Muhammed tarafından yazılmış “*Ahkamu'l Cirahat't Tecmiliyyeti'l İlacıyyeti ve Tahsiniyyeti*” adlı üç sayfalık eserde Allah'ın

yarattığını değiştirme niteliğinde olan estetik operasyonlar ile tedavi maksadı olan estetik operasyonlar anlatılmıştır.

Bir diğer eser İman binti Muhammed el- Kasami tarafından kitap olarak ortaya çıkarılmış “*Cirahati't Tecmiliyye*” adlı eserdir. Bu kitap  bölüme ayrılmıştır. Kitabın ilk bölümünde estetik cerrahinin tarihi ve neden bu kadar çok yaygınlaştığı ele alınmaktadır. Yazar ikinci bölümde çeşitli estetik operasyonların neler olduğunu ve bu operasyonların oluşturacağı zararları anlatmıştır. Son bölümde ise yazar bu operasyonların fıkhı hükmünü verecek kitabı sonuçlandırmıştır.¹

Osman şubir tarafından kaleme alınan bir makale olan “*Ahkamu'l Cirahati't Tecmiyyeti fi'l Fıkhi'l İslami*”de estetik cerrahi meselesi  bölüme ayrılarak incelenmiştir. İlk bölümde saa sa ekletmek suretiyle gzelleşmenin hükmü, ikinci bölümde dövme yaptırarak saa sa ekletmek suretiyle güzelleşmek ve nihayet nc bölümde de cerrahi olarak estetik operasyonlar ile gzelleşmenin hükmü belirtilmiştir.²

Konuyla birebir ilgili olmasa da hükmü etkileyen bir mesele olan Allah'ın yarattığını değiştirme noktasında kaleme alınmış bir eser olan “*Ahkamu'l Fıkhiyyeti li Kavlihi Teal - veleemerannehum felyuğayyirune halgaallah*” adlı metinde de Cunid şerif Abed ve Muhammed Abed el Halim, Allah'ın yarattığını değiştirme fiillerini ve hükümlerini ele almıştır.

Bir başka eser ise Maha Muhammed Taha'nın yazdığı “*Ba'du'l Cirahati'l Tecmiliyyeti'l Kadimeti ve Hadiseti ve Ahkamuha fi'l Fıkhi'l İslami*”dir. Üç bölüme ayrılan eserin ilk bölümünde estetik cerrahinin tanımı yapılmıştır. Yazar ikinci bölümde geçmişte yapılan estetik uygulamalarını ve bunların hükmünü aktarmış ve nc bölümde ise yeni estetik cerrahi işlemler ve hükümlerini aktarıp eseri sonlandırmıştır.

Muhammed Raşit Aldershawi ise “*Devabitu's şeriyyeti li Ameliyyati't Tecmiliyyeti*” eserinde estetik operasyon sırasında uyulması gereken şeri kuralları anlatmıştır. Yazar bu eserin ilk bölümünde genel olarak ameliyatlarda uyulması gereken kuralları aktardıktan sonra ikinci bölümde özel olarak estetik cerrahi ameliyatlarında uyulması gereken kuralları anlatmıştır. Buna göre bu ameliyatların şer'an sahih olabilmesi için şeran muteber bir

¹ <http://almoslim.net/node/218552>

² <http://almoslim.net/node/180350>

maslahatı gerçekleştirmeye yönelik olmalıdır. Bu ameliyatlar vasıtasıyla Allah'ın yarattığı değiştirilemez.³

Süslenme konusuna dair genişçe bir yüksek lisans çalışması olan ve tüm güzellik ve süslenme faaliyetlerini ve bunların hükümlerini ele alan Izdihar binti Mahmud bin Sabir el Medeni'nin yazdığı “*Ahkamu't Tecmili'n Nisa fi'ş Şeriatil İslami*” eserinde saç ekletmekten, diş törpüsüne; estetik cerrahinin türlerinden tırnak uzatma, boyatmaya kadar her türlü güzelleşme faaliyetlerinin fihhi hükmü ayrıntılı olarak incelenmiştir.⁴

Nadiye ebu Azm Seyyid'in kaleme aldığı “*Ahkamu Ameliyyati Tecmili'n Nisai beyne't Tahlili ve't Tahrir*” eserinde mesele üç başlık altında incelenmiştir. İlk bölümde estetik ameliyatların ne olduğu ve tanımı yapılmıştır. İkinci bölümde bazı estetik operasyonların hükmü ele alınmış ve üçüncü bölümde de kadınların cinsel organlarına dair yapılan estetik operasyonlar ve hükmü ortaya konmuştur.⁵

Konuya farklı bir boyuttan bakan “*Cirahati't Tecmiliyyeti ve Eseru'l İzni Zevci fi Hukmihe*” adlı eserde yazar Şeha Ahmed el Teffak ilk bölümünde kocanın izninin meşruiyetini tartışmıştır. İkinci bölümde estetik ameliyatların türlerini ve kurallarını anlatan yazar son bölümde kocanın izninin estetik cerrahiye etkisini belirtmiştir.

“*Mevkufu'ş Şeriyeti'l İslamiyyeti min Ameliyyati'l Cirahiyyeti't Tecmiliyyeti*” İlham Abdullah Becnid konuyu iki başlık altında incelemiştir. İlk bölümde tıbbi olarak estetik cerrahiye inceleyen yazar, ikinci bölümde bunun fihhi yorumunu yapmıştır.⁶

Organ nakli ile alakalı olarak yazılmış olsa da bedenlerin Allah'a ait olduğu tezinden hareketle bu konuyu çalışan Sherine Hamdy “*Our Body Belongs to God*” isimli eserinde bedenlerin emanet oluşunu vurgulamıştır.⁷

Estetik cerrahi konusunda Türkçe olarak yazılmış çok fazla eser karşımıza çıkmamakla birlikte tıbbi konulara dair fetvalar yazan kitapların içerisinde küçük başlıklar halinde bu konu geçmektedir.

³ Muhammed Rachid Aldershawi, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, “Devabitu'l Şeriyeti li Ameliyyati'l Tecmil, C.8 (2017), S.18

⁴ https://books.google.com.tr/books?id=5JUrDwAAQBAJ&dq=الحكام+عمليات+تجميل+النساء+&hl=tr&source=gbs_navlinks_s

⁵ https://jfslt.journals.ekb.eg/article_10642_9444509b987d688395bad234b4fb9caf.pdf

⁶ <https://elibrary.medi.u.edu.my/books/MAL07101.pdf>

⁷ Sherine Hamdy, *Our Bodies Belongs To God*, University of California Press, 2012

Ahmet Ekşi tarafından yazılmış “İslam Tıp Hukuku” isimli kitapta estetik cerrahiye de kısaca değinilmiştir.⁸

Merve Özdemir Özaykal, İSAR’ın düzenlediği Bedene Yönelik Müdahaleler Sempozyumunda “İslam Hukuku Açısından Bedene Yapılan Müdahaleler” adlı bildirisinde estetik cerrahinin fihhi hükmünü ortaya koymaktadır.⁹

İsmail Yalçın’ın “İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme Fıtratı Bozma” adlı kitabında da fıtratı bozmaya yönelik müdahaleler insana, hayvana ve bitkilere yönelik ele alınmış insana yönelik fıtratı bozucu müdahaleler arasında estetik cerrahiye de kısaca yer verilmiştir.¹⁰

Hadis bilim dalında yapılan Meryem Uzak’a ait “Kur’an ve sünnete göre insan bedenine yönelik estetik amaçlı müdahaleler” isimli yüksek lisans tezin de meseleye dair hadisler toplanarak hadisler üzerinden yoruma gidilmiştir.

Bunun yanında bizim tezimizden biraz önce yayınlanan bir İslam Hukuku tezi Emine Uysal tarafından hazırlanan “İslam Hukuku Açısından Kadın Bedenine Yapılan Tıbbi Estetik Müdahaleler” isimli tez de bu konuda yazılmış bir diğer eserdir. Bu tezden farklı olarak bizim çalışmamızda estetik cerrahi bir cinsiyet ile sınırlandırılmamış hüküm kadın ve erkek her ili insi kapsayacak şekilde ele alınmıştır. Aynı zamanda cerrahi olarak nitelenen bütün estetik operasyonlar bu tez içerisinde ele alınmıştır.

III. ARAŞTIRMANIN SORUNU: CERRAHİ NİTELİKLİ ESTETİK OPERASYONLAR

Araştırmanın temel sorununu cerrahi nitelikteki estetik operasyonlar oluşturmaktadır. Tıbbi olarak plastik ve rekonstrüktif cerrahi (Yeniden yapım ve onarım cerrahisi), rekonstrüktif cerrahi ve estetik (kozmetik) cerrahi olmak üzere iki temel bölüme ayrılmaktadır. Rekonstrüktif cerrahi, deri, deri altı dokusu, onun altındaki kas ve iskelet çatısının deformite- defektleri¹¹ ile ilgilenen özel bir bilim dalıdır. İlgilendiği alanlar ise

⁸ Ahmet Ekşi, İslam Tıp Hukuku, Ensar Neşriyat, 2011

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=fO5kmyrgMag>

¹⁰ İsmail Yalçın, İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme, Fecr Yayınevi, 2018

¹¹ Deformite: Şekil bozukluğu; Defekt: Eksiklik, Kusur “Adli Tıp Sözlüğü”, *Abc Hukuk*, 2019, <http://www.abchukuk.com/cezahukuku/adli-tipsozlugu.html>.

sırasıyla şöyledir: kraniomaksillofasiyal cerrahi¹², Deri ve deri altı dokusunun tümörleri, el cerrahisi, yanıklar, mikrovasküler cerrahi, kozmetik (estetik) cerrahi¹³. Görüldüğü üzere rekonstrüktif cerrahi sağlık problemleri ile ilgilenen bir bilim dalıdır ve fitrata muğayir yaratılış şekillerini fitrata uygun şekilde düzelteren uygulamalarda bulunur. Bu açıdan bakıldığında rekonstrüktif cerrahinin fıkhi olarak caiz olup olmadığı sorusu araştırma konusu yapılması gereken bir sorun değildir. Zira İslam peygamberi buyurdu ki: “Allah Teâlâ hastalığı da ilacı da indirmiştir. Ve her hastalığa bir ilaç vermiştir. Öyleyse tedavi olun. Ancak haram olan şeyle tedavi olmayın”¹⁴ Bu hadis gereği sağlık problemi olması durumunda tedavi olmak bir zarurettir. Rekonstrüktif cerrahi de bir tedavi olduğu için uygulanması gerekli bir tedavi şekli olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Plastik ve rekonstrüktif cerrahinin alt dalı olarak faaliyette bulunan estetik (kozmetik) cerrahiye bakıldığında ise bu alanın var olanı daha da güzelleştirmek kaygısı ile faaliyette bulunduğu görülmektedir. Estetik cerrahi alanına dair yapılan operasyonlar ise genel olarak şöyledir; Yüz germe, göz kapağı cerrahisi, çene cerrahisi, burun cerrahisi, kulak düzeltme, göğüs cerrahisi, karın germe, vakumlu yağ emme¹⁵

Yukarıda belirttiğimiz üzere rekonstrüktif cerrahi, tıbbî tedavi şekillerinden biri olduğu için bu araştırma kapsamında ele alınmayacaktır. Bu araştırmanın temel sorunu, var olan sağlıklı bir organı daha da güzelleştirmek amacıyla yaptırılan estetik cerrahi operasyonlarıdır.

Cerrahi nitelikteki estetik operasyonların fıkhi hükmü meselesini konu olarak seçmemizdeki temel gaye, bu konuda ortaya çıkan literatürün neredeyse tamamen Arapça olması ve Türkçe olarak kapsamlı herhangi bir yorumun bulunmamasıdır. Türkçe olarak ortaya konan çalışmalarda ya çok yetersiz kalınmış, kısaca değinilmiş, ayrıntıya girilmemiştir. Bu nedenle biz bu tez ile estetik cerrahi meselesini tıbbi olarak izah edip fıkhi olarak tahlilini yapmayı amaçladık. İslam hukukunun hayatın her yönünü ele alan bir hukuk sistemi olduğu için bu konu ortaya çıkmıştır.

¹² Kraniomaksillofasiyal Cerrahi: gövdenin üzerinde boyun ve kafa bölgesini ilgilendiren tüm cerrahi sorunların (doğumsal, tümörler veya kazalar neticesinde olan ve estetik kaygılar) çözümüne yönelik yapılan cerrahidir. Halil İbrahim Canter, “Kraniomaksillofasiyal Cerrahi Nedir?”, t.y., <https://ibrahimcanter.com/Kraniomaksillofasiyal-Cerrahi-Nedir>.

¹³ Prof.Dr.Mesut Özcan, Plastik ve rekonstrüktif cerrahi ders notları. Bursa, 1991, s.5

¹⁴ Ebû Dâvûd, “Tıbb”, 11.

¹⁵ İsmail Kuran, Cem Arı (çev.), *Kozmetik Cerrahi*, İstanbul: Sağlık Bakanlığı Şişli Etfal Hastanesi, 1994.

Allah'ın yarattığını beğenmemek normalleşmiş, onun insana biçtiği şekil değiştirilebilir hale gelmiştir. Bu normalleşme çeşitli gerekçelerle de meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Evlilik hayatının yolunda gitmemesi, kendini beğenmeme, psikolojik bunalımlar geçirme tüm bu operasyonların meşruiyet zemini olarak öne sürülmüştür. Bu noktada İslam Hukukuna göre bu gerekçeler ne kadar meşru veya şayet meşru ise ne derecede cevaz verecek bunlar hep incelenmesi gereken meselelerdir. İşte tüm bu noktalar sorunun önemini teşkil etmektedir.

IV. ARAŞTIRMANIN AMACI VE KAPSAMI

Bu araştırmanın amacı bedeninin tamamında cerrahi olarak gerçekleştirilen estetik ameliyatların fikhî olarak mahiyetini izah etmektir. Yüz bölgesinde gerçekleşen çok sayıda estetik operasyon vardır. Bunlar sırasıyla alın germe, göz kapağı estetiği, çene estetiği, kepçe kulak estetiği, burun estetiği, saç ekletmek, yüz germe, yüz gençleştirme'dir. Yüz hariç bedeninin diğer bölgelerinde gerçekleşen estetik operasyonlar ise karın germe, yağ emme ve meme estetiğidir. Cerrahi olarak nitelenmeyen hiçbir operasyon bu tez içerisinde incelenmeyecektir. Bu araştırma kapsamında bu operasyonları tıbbi olarak inceleyip fikhî hükmüne ulaşmak, temel amacımızı teşkil etmektedir.

V. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çalışmaya başlamadan önce bazı temel varsayımlar üzerinden giderek sorular oluşturduk ve bu kapsamda tezin bütünü boyunca bu varsayımlardan ve elde ettiğimiz bilgilerden hareketle sorduğumuz sorulara cevap vermeye çalışacağız.

Bu çalışmada var olduğu kabul edilen varsayımlar şöyledir:

- Beden, zaman içerisinde mutlaka değişim ve dönüşüme uğramıştır.
- Bu değişim ve dönüşümün temel tetikleyicisi toplumsal yargılardır.
- Bu toplumsal yargılar ise din ve toplumun güzellik anlayışı olmuştur.
- Günümüzde dinler bedeninin olduğu gibi kalmasını veya dinde izin verilen sınırlar dahilinde değişime tabi tutulmasını isterken medya tarafından şekillendirilen toplumun güzellik anlayışı bedeni başka bir forma sokmak istemektedir.
- Estetik cerrahi uygulamalarının nadiren de olsa ölümle sonuçlanabilen etkileri mevcuttur.
- Estetik cerrahi sonucunda her zaman istenen görüntü elde edilemez.

Bu varsayımlardan hareketle tezimiz aşağıdaki araştırma soruları çerçevesinde şekillenecektir:

- Fıkıh bakımından bedenın hukukı statüsü nedir?
- Fıkıh estetik operasyonlara izin verir mi?
- Estetik cerrahi sağlık açısından ne gibi riskler taşır?
- Sürekli değişen güzellik yargıları nedeniyle beden üzerinde kalıcı değişiklikler yapmak etik ve dini boyutta ne gibi problemler teşkil eder?
- İnsan psikolojisinin korunması, zarûrati diniyye kapsamında değerlendirilebilir mi?
- Estetik cerrahi uygulamalarının maslahat mefsedet yönünden dengesi nasıldır? Veya nasıl olmalıdır?
- Allah'ın yaratması nedir? Allah neyi yaratmıştır?
- İnsan Allah'ın yarattığını değiştirebilir mi? Buna ne oranda izin verilir?

VI. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ ve ÇALIŞMA MATERYALİ

Tıp, hukuk, İslam hukuku, ahlak, sosyoloji ve felsefi düşünce akımları gibi alanlarda kaleme alınıp yayımlanmış yazılı kaynaklar, akademik çalışmalar, biyografiler, ansiklopediler, röportaj ve ilmi toplantılarda sunulan bildiriler çalışma materyalini oluşturmaktadır.

Yöntem olarak ise alan araştırması yöntemi uygulanacaktır. Elde edilen veri ve bulgular klasik fıkıh müktesebatıyla birlikte yorumlanacak, ulaşılan bilgiler analiz ve sentez edilerek kompoze edilecektir.

Bu amaçla tezimizi üç bölüme ayırdık. Birinci bölümde bedenın diğer dinler ve felsefe açısından konumunu ele alıp kısaca estetik güzellik kavramından bahsedilecektir. İkinci bölümde estetik cerrahinin tarihi, estetik cerrahiye başvurma gerekçeleri ve estetik operasyonlar anlatılacaktır. Yüz üzerinde ve beden üzerinde gerçekleşen estetik operasyonlar alanda uzman doktorlardan alınan bilgiler ışığında aktarılacaktır. Üçüncü ve son bölüme gelindiğinde ise ilk olarak modern hukukta estetik cerrahi operasyonlarına bağlanan hukuki sonuçlar aktarılacak, ardından meselenin fıkhi hükmü detaylarıyla birlikte incelenecektir. Fıkhi olarak estetik cerrahi meselesine etki eden değerler kısmıyla başlayacak olan fıkıh bölümü hüküm kısmı ile sona erecektir. Bu noktada estetik cerrahinin hükmüne etki eden değerler sırasıyla şöyledir, Allah hakkı kul hakkı ayrımı, makasid teorisi, Allah'ın

yarattığını değiştirme, tıp etiği ilkeleri ve İşlam hukukunda psikolojinin hşkşmlere etkisidir. Hşkme gelince burada ilk olarak konuya dair verilmiş fetvalar aktarılacaktır. Netice olarak da araştırmamız sonucunda bizde oluşan kanaat, İşlam Hukukundaki temel kaynakların sırasına gşre (Kur'an, sşnnet, icma ve kıyas ile) aktarılarak sonuca ulaşılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM
BEDEN VE ESTETİK

I. BEDEN

A. BEDEN KAVRAMI

Beden, toplumsal ilişkilerde bireylerle muhatap olunduğunda kullanılan bir araçtır. Bu aracın toplumsal ilişkilerin gelişimini olumlu veya olumsuz yönde etkilemesi nedeniyle beden, insanlık tarihi boyunca ön planda olmuş, felsefi olarak tartışılmış, dinlerin üzerinde denetim kurmak istediği bir obje haline gelmiş ve güzel görünmek için üzerinde çeşitli uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bilim ve teknik gelişmelerin ilerlemesiyle birlikte insan ve bedeni hakkında daha derin araştırmalar yapılmış, bedenin Tanrı tarafından verili bir kutsal varlık olmasından ziyade değiştirilebilir bir eşya olduğu görüşü hakîm olmaya başlamıştır.¹⁶ Bunun yanında tıp ve teknolojinin de gelişmesi sebebiyle beden üzerinde çeşitli müdahaleler geliştirilmiş ve uygulanmıştır.

TDK'de *canlı varlıkların maddi bölümü, vücut* olarak tanımlanan beden çeşitli disiplinlerde ele alınmış ve araştırılmıştır. Sosyoloji alanında bedeni çalışan önemli isimlerden biri olan Foucault'ya göre, "*beden, biyolojik var oluşun ötesinde güç/iktidar ilişkilerinin merkezinde bir konuma sahiptir. Foucault'ya göre beden, toplumsal çözümlemede üç ana eksen oluşturur: zevk, bilgi ve iktidar çerçevesinde toplumsal mücadele alanıdır.*"¹⁸ Sosyolojide beden konusunu çalışan aynı zamanda antropolog olan Marcel Mauss, insanların bedeni bir araç olarak kullandıklarını belirterek bedeni şu şekilde tanımlamıştır. "*İnsan bedeni, onun ilk ve doğal aletidir.*"¹⁹ Mauss, *Techniques of the Body* isimli eserinde uzunca bir şekilde anlattığı üzere bedenin her hareketinde içinde yaşadığı toplumun izleri bulunmaktadır. Zira Mauss, farklı farklı toplumları incelediğinde aynı hareketlere birbirinden değişik anlamlar yüklediğini gözlemlemektedir.

Yukarıda birçok tanımına yer verdiğimiz beden, tarihsel süreç içerisinde gelişen olaylarla birlikte yeni anlamlar kazanmış ve toplumla birlikte değişim ve dönüşüme uğramıştır. Bedenin bu değişim ve dönüşümünde kişisel farklılıklar da etkili olmakla birlikte bedeni değiştiren temel etken toplumsal yargılardır. Beden üzerinde etkili olan toplumsal yargılar ise temelde dinler ve toplumun güzellik anlayışları ile şekillenmiştir. Beden üzerinde etkisi olan en temel toplumsal yargı denilebilecek dinlere bakıldığında, tüm dinler

¹⁶ Nazife Şişman, *Emanetten Mülke Kadın Bedeninin Yeniden İnşası*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2003. s. 29

¹⁸ Sebat Çelik, *Geleneksel ve Modern Değerler Bağlamında Beden Algısı ve Tüketim (İstanbul Üniversitesi Örneği)*, (Doktora Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi, 2018. s. 16

¹⁹ Marcel Mauss, "Techniques of the body", *Journal de psychologie normal et pathologique*, 1935, s. 75.

bedenin belirli bir form dahilinde kalmasını istemiş veya sınırlar dahilinde değiştirilmesine izin vermiştir. Geçmişte toplumsal hayat içinde çok önemli bir etkiye sahip olan din, insanların bedene karşı müdahale biçimlerinde de etkili olmuştur. Ancak teknolojik gelişmelerin ve yeni felsefi görüşlerin icat edildiği bir dönem olan aydınlanma dönemi birçok alanda olduğu gibi beden anlayışında da yenilikler getirmiştir.. Önceleri ibadet niyetiyle yapılan bir takım bedensel pratikler artık beğeni kazanmak, sağlıklı olmak gibi başka birçok nedenden dolayı yapılabılır hale geldi. Bedeni dönüştüren en temel etken olan din, artık bedeninin dönüşümünü izlemek durumunda kaldı. Zira artık bedeni dönüştüren, değiştirmeye çalışan temel etken din değil toplumun güzellik anlayışı olmaya başlamıştır.

Tarih boyunca her insanın tabiatında güzel görünme, başkaları tarafından beğenilme arzusu var olmuştur. İnsanlar bu arzuyu tatmin etmek adına çeşitli giysiler giyinmiş, rengarenk takılar ve boyalar ile süslenmiş ve bu süslerini sergilemek amacıyla toplum içine çıkmışlardır. Ancak her şey gibi güzellik anlayışı da sürekli değişim halindedir. Her yüzyılda toplumun güzellik anlayışı değişmiştir. Bu nedenle Antik çağlarda güzel olarak adlandırılan bir kişinin yirmi birinci yüzyıl insanının gözünde güzel değil ancak tuhaf olarak isimlendirilmesi kuvvetle muhtemeldir. Güzel olarak nitelendirilen insan sürekli değiştiği için güzel görünmek adına süslenen ve giydirilen bedenler de kaçınılmaz olarak bu değişimden payını almıştır. Yirmi birinci yüzyılda gelinen nokta ise artık bedeninin cerrahi operasyonlarla güzel sınıfına dahil edilmek istenmesi olmuştur. Bu noktada medyanın bedene müdahalesi kaçınılmazdır. Televizyon programları, sinema sektörü ve reklamlar aracılığıyla sürekli dayatılan bir güzel profili bulunmakta ve insanlardan bu güzel profili ile kendilerini kıyaslayıp uyulmayan noktalarda değişime gidilmesi istenmektedir.

Bedene yönelik cerrahi müdahaleler ile ilgili giriş bölümünde aktardığımız varsayımlar ve araştırma sorularını sormadan önce bedeninin tarihteki konumunu bilmek konunun anlaşılmasında etkili olacaktır. Yukarıda Mauss'tan da aktardığımız gibi bedeni içinde yaşadığı toplum şekillendirmektedir. Bedenin toplumsal bir yönü bulunmaktadır. Bu bakımdan bedeninin nasıl algılandığını, nerede konumlandırıldığını anlamak için farklı toplumların ve dini inançların bedene bakışına yer vermemiz kaçınılmazdır. Çünkü estetik operasyonların öznesi insan bedenidir. İkinci bölümde aktaracağımız tüm estetik operasyonlar insan bedeni üzerinde gerçekleşir. Bu nedenle fikhin estetik cerrahiye bakışını ortaya koyabilmek için İslam'ın bedene nasıl baktığına bakmamız gerekecektir. Bu noktada

İslam'ın bedene yönelik tavrının daha net ortaya konması açısından diğer dinlerde ve Antik Yunan'da bedene bakış ele alınacaktır.

B. ANTİK YUNAN MEDENİYETİNDE BEDEN

Antik Çağ ya da Eski Yunan olarak adlandırılan dönemde Yunanca *gumnoi* çıplak anlamına geldiği için delikanlı erkeklerin çıplak bir vaziyette fiziksel eğitimler aldığı halka açık mekanlara *gumnoi* kelimesinden türetilerek gimnazyum²³ denilmiştir.²⁴ Bu çıplaklık dönemin anlayışında zayıf değil güçlü bir kişinin dahası medeni bir kişinin işareti haline gelmiştir. Mesela Thukydides, Peloponnesos savaşını anlatırken eskiden Yunan halkının da barbarlar gibi demir bir zırh giydiklerini belirterek kıyafet giymeyi barbar adeti olarak belirtmiştir. Ardından beden eğitimi çalışmalarında zamanla vücudunu tamamen açan ilk halkın Lakedamonialılar olduğu belirtip spor faaliyetlerinde de vücudunun bazı yerlerini örten kıyafetler kullanmayı yine barbarlık olarak gördüğünü belirtir.²⁵

Bu dönemde, Atinalılara göre kişinin kendi bedenini teşhir etmesi bir yurttaş olarak sahip olduğu ciddiyetinin onaylanması anlamına gelmiştir. Bu nedenle gimnazyumlarda kişiye nasıl çıplak olunacağı öğretilmiştir. Çıplak ve güzel beden doğanın bir armağanı olarak kabul edilmiştir. Çıplaklığa bu denli vurgu yapılmasının nedeni Yunanlıların insan bedeninin içi ile alakalı görüşleridir. Bu görüşe göre insan fizyolojisinin anahtarı vücut sıcaklığıdır. Vücut sıcaklıkları üzerinde kontrol sağlayabilen insanların giysiye ihtiyaçları olmamalıdır. Üstelik sıcak vücut, soğuk vücuda göre daha sağlıklı olarak sınıflandırılmıştır. Zira soğukluk ölmüş bedenden gelmekle birlikte hastalıkla ilişkilendirilmiştir. Bu nedenle sıcak beden güçlü beden anlamına gelmektedir. Erkek bedenleri sıcak bedenler olduğu için herhangi bir kıyafet giymeleri gerekmemiş aksine bunu kanıtlamak için giyinmemeleri yani çıplak olmaları gerekmiştir. Kadın bedenine gelince kadın bedeni erkeğe göre daha soğuk varlıklar addedildiği için kadına giyinmeme hakkı tanınmamıştır. Aksine evlere kapanmaları teşvik edilmiştir. Köleliğin getirdiği ağır çalışma koşulları kölenin vücut ısısını düşürdüğü için kölelerinde giyinmeme hakkı olmamıştır²⁶

²³ Sağlığı ve gücü arttıran jimnastik eğitimler için kurulmuş önemli tesisler. Patricia Vertinsky, Sherry McKay, *Disciplining Bodies in the Gymnasium*, London, UK: Routledge, 2004. s. 3

²⁴ Joint Association of Classical Teachers, *The World of Athens: An Introduction to Classical Athenian Culture*, 2. b., Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1984.s.173

²⁵ Thukydides, *Peloponnesos Savaşı*, çev. Tanju Gökçöl, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1976. s. 19-20

²⁶ Richard Sennet, *Ten ve Taş Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, 3.baskı İstanbul: Metis Yayınları, 2008. s. 26-27-28-36

İnsan bedenine bu denli ehemmiyet verilmesinin bir nedeni de Tanrıların insan sûretinde, insan ölçüsündeki heykellerde anlatılmasıdır. Bunun sonucunda Tanrı'ya benzeme arzusu olan insanoğlu, bedenini yapılan heykeller ölçüsünde forma sokmak istemekte ve bedenine ona göre muamele etmektedir.

Bedene dair özgürlük fikri, felsefede John Locke ile ortaya atılmış bir fikirdir. 17.yy filozoflarından doğal haklar kavramının teorisyeni olan Locke'a göre insanın doğuştan gelen bazı hakları vardır ve bunlar tartışılmazlar. Bunlardan biri de insanın kendi bedeni üzerinde tasarruf hakkı olduğudur. İslam anlayışının tam tersi olan bu felsefe ile insanlık, ötenazi, kürtaj, cinsiyetsizlik, estetik müdahaleler gibi bedene yönelik tasarruflarında sorgulanamaz bir özgürlüğe sahip olduğuna ikna olmuştur.

C. YAHUDİLİKTE BEDEN

Yahudilikte beden olgusunu anlamak için Tevrat'ta geçen cümlelere bakıldığında beden kelimesini ifade etmek için kullanılan kelime "*gewiyah*"³² dır. Rabbinik gelenekte beden ile ilgili hakîm paradigma, insan bedeninin Tanrı'nın sûretinin³³ bir yansıması olduğu anlayışıdır. Tanrı sûretinin bir yansıması olan bedenin de kendine özgü bir değeri bulunmaktadır. Bu nedenle insan kendi vücuduna zarar vermeye yetkili değildir.³⁴ Bedenler, insanın değil Tanrı'nın mülküdür, insanlar bedeni bir kiracı gibi kullanır. Sonunda ise bedenler asıl sahibine mutlaka geri dönecektir. Bu nedenle bedenlere iyi bakılması bir yükümlülüktür.³⁵ Bedenlerin asıl sahibi insanın kendisi değil Tanrı olduğu için Tevrat yasaları bedenin değiştirilmesini yasaklar.³⁶ Bedenin hammaddesi ise topraktır, insan topraktan yaratılmış ve yine toprağa geri dönecektir. "*Yaratılmış olduğun toprağa dönünceye dek ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın. Çünkü topraksın, topraktan yaratıldın ve yine toprağa döneceksin.*"³⁷

³² Yaratılış, 47/18

³³ .-Tanrı, İnsanı kendi sûretimizde, kendimize benzer yaratalım" dedi, "Denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, süringenlere, yeryüzünün tümüne egemen olsun. Tanrı insanı kendi sûretinde yarattı. Böylece insan Tanrı sûretinde yaratılmış oldu. İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı.- Yaratılış 1, 26-27

³⁴ Yusuf Besalel, "Yahudilik ansiklopedisi", İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın Yayın, 2001, C. 1.beden maddesi, s. 101

³⁵ Rabbi Bradley Artson, "Judaism and the Human Body", <https://www.myjewishlearning.com/article/lets-get-physical/>, 18. 02. 2019.

³⁶ Leviticus, 19/27-28

³⁷ Yaratılış, 3/19

Tevrat'ta insanın dış görüntüsü ile alakalı şöyle bir cümle bulunmaktadır: *Ancak Rab Samuel'e, "onun dış görünüşüne veya boyuna bakma, çünkü ben onu reddettim. Çünkü Rab insanın gördüğü gibi görmez. İnsan dış görünüşe Rab ise yüreğe bakar" dedi.*³⁸

İnsanın özüne dair bu cümlelerin yanında Tevrat'ta beden bakımı ve bedene uygulanması yasak olan işlemlere dair de bazı cümleler bulunmaktadır. Her ne kadar tahrif edilmiş olsa da ilahi bir din olması hasebiyle İslam'la benzerlikleri olduğu görülen bu cümlelerin bedene bakışa dair bir fikir vermesi için burada paylaşılması gerekmektedir. Beden temizliği ile ilgili, *"Yedinci günde tüm kıllarını tıraş eder -başını, sakalını, kaşlarını ve diğer tüm kıllarını tıraş etmelidir. Sonra bu kişi giysilerini mikveye³⁹ daldırır; bedenini de mikveye daldırır ve arınmış olur."*⁴⁰, *"Kendisinden sperma çıkan bir adamla ilgili kanun şudur: Tüm bedenini mikveye daldırır ve gün batımına kadar tame⁴¹ kalır."*⁴², *"Onları arındırmak için şöyle yapacaksın: Üzerlerine paklama suyu serpeceksin (ama önce) tüm bedenlerinden ustura geçirsinler. (Sonra bedenlerini ve) Giysilerini mikveye daldırıp arınacaklar."*⁴³, *"O gün Rab Fırat'ın ötesinden kiraladığı usturayla -Asur kralıyla- sakalınızı, saçlarınızı, beden kıllarınızı tıraş edecek."*⁴⁴ cümleleri Yahudi geleneğinde de temizlik ve taharet anlayışının olduğunu ve bu manada bedenin temiz tutulması gerekliliğinin telkin edildiğini göstermektedir.

Tevrat'ta bedene dair yapılması yasaklanan bazı uygulamalar da yer almaktadır. Kur'an ile karşılaştırıldığında Kur'an'da ise bedene yönelik estetik müdahaleler kapsamında isim vererek bir yasaklama yoktur. Hadislere baktığımızda ise bedene yönelik estetik amaçlı müdahaleler ile ilgili yasaklamalar bulunmaktadır. Tevrat'ta geçen cümleler şu

³⁸ Birinci Samuel, 16/7

³⁹ Mikve: İçine tam olarak dalmıp çıkıldığında, temizliğini yitirmiş kişinin ruhsal ve bedensel sağlığının temizlenmesi amacıyla, Yahudi yasaları uyarında kullanılan içi dolu bir havuz şeklinde bir yapıdır Besalel, "Yahudilik ansiklopedisi". s. 406

⁴⁰ Levililer, 14/9

⁴¹ Tame: Dini olarak kirlilik, necaset Fatma Seda Şengül, Yahudilik, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 11.07.2019.

⁴² Levililer, 15/16

⁴³ Çölde Sayım, 8/7

⁴⁴ Yeşaya, 7/20

şekildedir: “Ölüler/ Bir ölü için bedeninizde yara açmayın. Üzerinize dövme işaretleri yapmayın. Ben Aşem⁴⁵'im.”⁴⁶.

Görüldüğü üzere Hz. Muhammed'in sünnetinde yasaklanan dövme fiilli Yahudi şeriatında da bizzat Rab tarafından yasaklanmıştır. İslam fikhında *şer u men kablena* adlı delil yer almaktadır. Bu delile göre diğer dinlerde bulunan hükümler Kur'an veya hadis ile destekleniyorsa geçerlidir. Kur'an veya hadis reddediyorsa geçersizdir. Bu noktada tevratta geçen cümleler Hz. Muhammed'in hadisi ile desteklendiğinden⁴⁷ bu cümleler *şer u men kablena* ilkesi gereği bu konu için de bir delil teşkil etmektedir.

D. HRİSTİYANLIKTA BEDEN

Hz. İsa şahsında şekillenen ve ilahi dinlerin ikincisi olan Hristiyanlık hakkında, dinin inanç esasları ve ibadethanelerinde bulundurdıkları sembol ve eşyalara bakarak bu dinin temelde beden üzerine kurulu olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Zira inkarnasyon⁵⁰, haç üzerinde tasvir edilen Mesih, kiliselerde bulunan İsa, Meryem ve diğer din büyüklerinin resim, motif ve heykelleri bu tezimizi destekler niteliktedir.

Hristiyanlık teolojisinde beden çift yönden ele alınmıştır. Beden, bir taraftan Hz. İsa'nın bedene bürünmüş tanrı olduğu inancıyla kutsanmış, diğer taraftan da onun çarmıhta acı çeken bedeni ve ilk günah meselesinden dolayı, hakkındaki olumsuz düşünce zirveye çıkarılmıştır.⁵¹ İsa'nın çarmıhta bedeninin acı çekmesinden dolayı Hristiyanlar bedene İsa'nın çektiği gibi acılar çektirilmesi gerektiğine inanmıştır. Bu sebepten beden hem yüceltilmiş hem de hor görülmüştür. Bu hor görülme zaman zaman bedene vahşice eziyet etmeyi dahi gerektirmiş ve insanın bedenden kurtulması gerektiği telkin edilmiştir: “Müjde'yi başkalarına duyurduktan sonra kendim reddedilmemek için bedenime eziyet çektirip onu köle ediyorum.”⁵², ‘Ne zavallı insanım! Ölüme götüren bu bedenden beni kim kurtaracak?’⁵³.

⁴⁵ Aşem: Türkiye’de bulunan Yahudilerin aslı Haşem olan Tanrı için kullandıkları ifade. Şengül, Yahudilik.

⁴⁶ Levililer, 19/28

⁴⁷ Abdullah ibn Umer: Peygamber saç a ekleme yapan, ekleme yaptıran, dövme yapan ve dövme yaptıran kadınlara lanet etti, demiştir. Buhârî, ‘Libas’, 87.

⁵⁰ İlahi zatın veya sıfatların yaratıklardan birine veya tamamına intikal edip onlarla birleşmesi anlamında bir terim. “Hulûl”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 1998, C. 18. s. 340.

⁵¹ Şişman, *Emanetten Mülke Kadın Bedeninin Yeniden İnşası*. s. 18-19

⁵² 1. Corinthians, 9/27

⁵³ Romans, 7/24

Hristiyan ilahiyatında beden, insanın kendi hakimiyeti altında olan bir varlık değil aksine Tanrı tarafından insana emanet edilmiş bir varlıktır: *“Bedeninizin, Tanrı’dan aldığınız ve içindeki Kutsal Ruhun tapınağı olduğunu bilmiyor musunuz? Kendinize ait değilsiniz. Bir bedel karşılığı satın alındınız; onun için Tanrı’yı bedeninizde yüceltin”*⁵⁴ Yine Tanrı ve beden ilişkisinin mahiyetini gözler önüne seren bir başka cümle ise şu şekildedir: *“Tanrı’nın tapınağı olduğunuzu, Tanrı’nın Ruhunun sizde yaşadığını bilmiyor musunuz? Kim Tanrı’nın tapınağını yıkarsa Tanrı da onu yıkacak. Çünkü Tanrı’nın tapınağı kutsaldır ve o tapınak sizsiniz.”*⁵⁵ Hristiyan inancında Tanrı yolunda olan kadınlara dış görüntü ile ilgilenmemeleri gerektiği telkin edilmiş, asıl güzelliğin yaptıkları iyi ve güzel işler olduğu, Tanrı katında önemli olanın da yaptıkları iyi işler olduğu anlatılmıştır: *“Kadınların da saç örgüleriyle, altınlarla, incilerle ya da pahalı giysilerle değil, sade giyimle, edepli ve ölçülü tutumla, Tanrı yolunda yürüdüklerini ileri süren kadınlara yaraşır biçimde iyi işlerle süslenmelerini isterim.”*⁵⁶ Bir başka cümlede ise gerçek güzelliğin ruhta olduğu vurgulanarak dış görüntüye önem verilmemesi gerektiği telkin edilmiştir: *“Süsünüz örgülü saçlar, altın takılar, güzel giysiler gibi dışla ilgili olmasın. Gizli olan iç varlığınız, sakın ve yumuşak bir ruhun solmayan güzelliğiyle süsünüz olsun. Bu, Tanrı’nın gözünde çok değerlidir.”*⁵⁷

Kanonik⁵⁸ İncillerde bedene yönelik yaklaşım hem onu şımartmamak adına eziyet ile bastırılması gerektiği hem de Tanrı’nın emaneti olduğu şeklindeyken Apokrif⁵⁹ İncillerde de durum farklı değildir. Bu İncillerde de beden, eziyet çektirilmesi gereken bir varlıktır. Nitekim Barnabas İncil’indeki şu ifadeler oldukça dikkat çekicidir: *“Bedenini bir at gibi tut; o zaman güven içinde yaşarsın. Şöyle ki, bir ata yemek ölçüyle verilir ve ölçüsüz çalıştırılır, istediğiniz gibi yürümesi için gemlenir, herhangi birini incitmesin diye bağlanır, kötü bir yerde tutulur ve itaat etmediği zaman dövülür ve sen de Barnabas, işte böyle ol ve o zaman daima Allah’la yaşarsın”*⁶⁰ cümlesinde görüldüğü üzere beden, aşırı kontrollerde

⁵⁴ 1. Corinthians, 6/19-20.

⁵⁵ 1. Corinthians, 3/16-17.

⁵⁶ 1. Timothy, 2/9.

⁵⁷ 1. Peter, 3/3-4.

⁵⁸ Dini otoritelerce doğru ve gerçek kabul edilen (belge, kitap vs.) Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleri kanonik İncillerdir. “Kanonik”, *Viki Sözlük*, t.y., <https://tr.wiktionary.org/wiki/kanonik>.

⁵⁹ Katolik Kilisesi Apokrif kitaplardan “Deuterokanonik” ya-ni, Kutsal Kitap listesine sonradan eklenmiş kitaplar olarak söz eder. Protestanlar ise bu kitapları “Apokrifler” diye ad-landırırlar. Martin Luther Apokrifler’e Kutsal Yazı gözüyle bakmamasına rağmen onların “okunması iyi ve yararlı kitap-lar” olduğunu belirtmiştir. “Apokrif Kitaplar”, *Kutsal Kitap*, t.y., <https://kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?mc=3>.

⁶⁰ Barnabas İncili, 25.

dizginlenmesi gereken bir ata benzetilmiştir. Bedenin ihtiyaçları az miktarda karşılanacak ancak, günahlara sapsamaması için tam tersine bedene aşırı yüklenilecek, çok fazla çalıştırılacaktır. Bedene yönelik bu acımasız tutumlar, Hristiyanlıkta Tanrı'ya yaklaşmanın bir aracı kılınmıştır. Bu cümle ve benzeri şekilde gelen cümleler nedeniyle beden, Tanrı'ya yaklaşma niyetiyle vahşice terbiye edilmiştir. Bedene yönelik acı verici uygulamalara gidilmiştir.

İncillerde geçen cümleler ışığında ilk dönem Hristiyan tarihine baktığımızda Kilise babalarından Tertullianus (MS. 160-220)'un şu söylemleri bize o dönemin bedene bakışı noktasında ışık tutmaktadır:

“Tanrı'nın emrettiği kadarını yapın yeter. Aslında, makyajla tenlerine işkence eden veya yanaklarını ala bulayan, gözlerine sürme çeken o kadınlar günah işlemektedir. Demek ki onlar, Tanrı'nın yarattığından hoşnut değiller ve kendilerine kusur bularak her şeyin yaratıcısını eleştiriyorlar. Şüphesiz şeytanın yolundalar. Saçını safran sarısına boyayanını bile gördüm. Kendi milletinden utanıyor: Almanya'da veya Galya'da doğmamış olmaktan utanıyor. Kimsenin boyunu uzatamayacağı söylenir. Ama kafanızın üstüne topuzlar ve örgüler yaparak ağırlığınızı artıracığınızı kesin. Bütün bu köleliklerden kendi özgür iradenizin süsleri için vazgeçin. Süslü görünmek için boşuna uğraşıyorsunuz, boşuna, Tanrı size örtünmenizi emretti!”⁶¹

İlk dönem Hristiyan alimlerinden birisi olan Tertullianus, bedenin en basit güzel görünme, alımlı olma çabasına bile izin verilmemesi gerektiği kanaatini taşımaktadır. Zira günümüz şartlarında sıradan bir hal alan makyaj yapmak, süslenmek bile Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Tanrı'nın yarattığını beğenmemek ve ona karşı gelmek olacağı düşünülmüş ve bu fiiller yasaklanmıştır.

Tertullianus'un yanında eski çağlardaki kilise babalarına göre, kıyafet konusunda gösterişten kaçınmak Havva'nın işlediği ilk günahın dolaylı kadının ahlaki bir görevidir. Bu görevden dolayı süslenmek Tanrı'nın yarattığını değiştirmek olduğu için kınamayı hak eden bir davranıştır. Benzer şekilde Thomas Aquinas'a göre de süslenme bir günahdır. Yalnızca şursuzluktan veya kendini beğenme kibrinden kaynaklanıyorsa affedilebilir. Ancak şehvet uyandırmak için süslenilirse ruhsal ölüme yol açan ahlaki bir günahdır.⁶²

⁶¹ Çelik, *Geleneksel ve Modern Değerler Bağlamında Beden Algısı ve Tüketim (İstanbul Üniversitesi Örneği)*, s. 29

⁶² Efrat Tseelon, *The Masque of Femininity*, London, UK: Sage Publication, 1997., s. 13

Görkemli kıyafetler giyen ve süslenen kadın bedeninin ucuz dış görüntüsünü değerli iç ruhundan üstün tutmuş ve böylece Tanrı'nın iradesini alt üst etmiştir. Elbiseden, renkten ya da saç stilinden zevk almak, dış özelliklere çok fazla, erdeme ise daha az ilgi duyulduğunu gösteriyordu. Kozmetik ürünleri ise her şeyden öte sınırsız kibri ortaya çıkarıyordu. Yanaklarını kırmızılaştıran, saçlarını boyayan, peruk ve kremlerle yaşını gizleme çalışan kadın Lucifer ile aynıdır. Tanrı'nın verdiği görünüşe itiraz etmek daha da kötüsü bunu değiştirmeye çalışmak sırf kibir ve affedilemez bir durumdur.⁶³

Tüm bunların yanında Hristiyanlığın bedene bakışına örnek teşkil edecek kilise uygulamaları da bulunmaktadır. Manastır hücrelerinde içten bir tövbe amacıyla kuru toprakta yatmak, gelişi güzel dikilmiş bir kıyafet giyip, insanın tenine batan at kılından yapılmış birkaç tane giysi edinmek bu yaşayış tarzının bir parçası olmuştur. Gecenin bir yarısında uyanıp bedene değnek veya demir zincirle acımasız faaliyetlerde bulunmak manastır hayatının klasikleşmiş uygulamaları haline gelmiştir. Yine buna benzer bir uygulama da tövbekâr Pierre de Keriolet tarafından kış günü buz gibi suya girerek gösterilmiştir.⁶⁴

Orta Çağa gelindiğinde ise ilk günah doğrultusunda gelişen fikirler daha da kökleşmiş, manastırlarda kurumsallaşmış ve toplumsal hayatta ağırlığını her yönüyle hissettirir hale gelmiştir. Hristiyanlık, dünya ile dini/ruhsal olanı iki ayrı kavram haline getirince, dünya kendisine karşı negatif tavır alınması gereken bir yer olarak algılanmıştır. Bu dönemde dünya ve dünyaya ait olan zevkler, nesnelere vb. negatif bir anlam kazanınca Hristiyanlığın ilk çağlardaki bedene bakışı daha da sertleşmiş ve uygulamalar daha can acıtıcı noktaya gelmiştir. Çünkü topraktan yaratılmış olan beden de dünyadan bir nesnedir. Bu açıdan beden, sürekli olarak yükselmek isteyen ruhun yöneliminin aksine insanı dünyaya çekmekte ve onu dünyevileştirmektedir. Bu dünyevileşmeyi önlemek adına Manastır ve içerisinde gerçekleştirilen çilecilik uygulamaları Hristiyanlıkta kurumsal bir hal almıştır.⁶⁵

Hristiyan inancında süslenmek bile Tanrı'nın yarattığını değiştirmek olarak görülmüştür. İslami olarak bir hayli problemlili olan bu beden fikri Hristiyanlığın temeli olduğu görülmektedir. Esasında beden Tanrı tarafından verilmiş olsa da Tanrı'dan gelen

⁶³ Georges Duby, Michelle Perrot, *A History of Women*, London, UK: Harvard University Press, 1994. s. 92-93

⁶⁴ Corbin, Vigarello, Courtine, *Bedenin Tarihi*. s. 40

⁶⁵ Kadir Canatan, *Beden Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap, 2011. S. 203

emanete nasıl davranılacağı İslam ile karşılaştırıldığında iki medeniyet arasında Tanrı tasavvurunun farklılığını ortaya koymaktadır.

E. İSLAM'DA BEDEN

İslam'da bedene yönelik algı temelde onun dünyevî olduğu ve bedenî arzulara çokça itimat edilmemesi gerektiği şeklindedir. Ancak diğer dinlerde olduğu gibi beden, ne dünyevi olduğu için tüm ihtiyaçları hor görülüş ne de tüm arzuları yerine getirilmiştir. İslam'da bedene karşı iki yönlü bir yaklaşım söz konusudur. Beden bir yandan ibadetlerin kendisi ile gerçekleştirildiği bir araç diğer yandan ise Allah'ın insanoğluna vermiş olduğu bir emanet şeklinde görülmektedir. Emanet olduğu için bedeni korumak, iyi şartlarda yaşamasını sağlamak, sağlığına özen göstermek ve temizliğini sağlamak insanın sorumluluğundadır.⁶⁶

İslam her konuda geliştirdiği orta yol- orta ümmet (أُمَّةً وَسْطًا) anlayışını burada da sürdürmüştür. İfrat ve tefrite gitmeden insanı ne bedensel arzularının esiri ne de ona zulmedecek konuma getirmiştir. İslam, bedene hem maddi hem de manevi anlamda zulmetmeden ancak her arzusuna da uymasını engelleyecek şekilde muamelede bulunulmasını öğütlemiştir.

1. Kur'an'da Yaratılış

Kur'an'da geçen yaratılış hikayesine göre insan, Allah tarafından çamurdan yaratılmış ardından Allah kendi ruhundan insana üfleyerek onun hayat bulmasını sağlamıştır. “*Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım. Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin.*”⁶⁷ “*O, sizin için kulakları, gözleri ve gönülleri yaratandır. Ne kadar az şükrediyorsunuz!*”⁶⁸ Âyetten anlaşıldığı şekliyle insan dediğimiz varlık ruh ve beden adlı iki cevherden müteşekkildir. Bu konuyla ilgili Gazzâlî'nin ruh ve bedene dair yaptığı yorum, İslam geleneğinde bu ikiliğin nasıl dengelendiğini gözler önüne sermektedir. Ona göre “*insan ruhunun bedendeki misali, valinin şehirdeki misaline benzer. Çünkü beden ruhun hem memleketi, hem alemi, hem karargahı hem de şehridir.*”⁶⁹ Nasıl ki bir şehir bir yönetici olmadan ayakta kalamaz, ve yine

⁶⁶ Canatan, *Beden Sosyolojisi.*, s. 237

⁶⁷ Hicr, 15/28-29.

⁶⁸ Mü'minûn, 23/78.

⁶⁹ Gazzâlî, *Me'âricü'l- Kuds: Hakikat Bilgisine Yükseliş*, çev. Serkan Özburun, İstanbul: İnsan Yayınları, 2002. s. 83

nasıl ki bir yönetici şehir olmadan yöneticilik yapamaz ruh ve beden de birbiri olmadan işe yaramayan iki farklı varlıktır. Ancak bir araya geldiklerinde işlevsel özellik kazanırlar. Bedenin ruha ev sahipliği yapması inancı Hristiyan geleneğinde de mevcut olmakla birlikte bu anlayış ruhun bedenden kurtarılması için bedene acı verici işkenceler yapma şeklinde cereyan etmiştir. Yahudilikte ve İslam inancında bedenin ruha ev sahipliği yapması ise, Hristiyanlığın aksine insanın bedenine iyi davranması, ihtiyaçlarını gidermesi, iyi işlerde kullanması gerektiği inancı üzerinden şekillenmiştir.⁷⁰ Zira Hz. Peygamber hadisinde “*Bedeninin senin üzerinde hakkı var!*”⁷¹ diyerek bu hakkın gözetilmesini emretmiştir.

2. Bedene Yönelik Tutumu Düzenleyen Nasslar

Bedenin insan üzerindeki hakları çeşitli âyetler ve hadisler yoluyla insanlara öğretilmiştir. Âyetlerde genel olarak bedenin kişilerin üzerindeki haklarından ziyade dinin beden üzerinde neleri emrettiğinin sınırları çizilmiştir. Yani âyetlerde din ve beden ilişkisi görmek mümkündür. Dinin beden üzerinde etkisine birkaç noktadan temas etmek gerekirse mesela Kur’an, namaz kılabilmenin şartı olan abdest ile beden temizliğinin gerekliliğini ayrıntılarıyla anlatmıştır.⁷² Aynı şekilde, ibadetleri tanzim etmek suretiyle bedeni de kontrol altında tutmuş⁷³ ve cinsi sapıklıkları yasaklamış hatta aile ilişkileri içerisinde bulunan bedenle ilgili münasebetleri de sınırlandırmıştır.⁷⁴ Son olarak Ukubat ile ilgili âyetlere bakıldığında, normal şartlar altında din, kişinin kendi bedenine yönelik dahi olsa eza verici fiilleri yasaklamasına rağmen kişi suç işlediğinde devlete bu izni vermektedir. Suçun yaptırımı olarak kişiye verilen bu cezalar çoğunlukla bedene yönelik ve cezalandırıcı mahiyettedir.⁷⁵ Yani din, insanın maddi ve manevi varlığıyla hassaten ilgilenmiş ve bir düzene sokmuştur. Din insanlara bedenleri üzerinde sonsuz bir kullanım yetkisi vermemiştir. Bedenin kullanımını ve insanî hazları bazı durumlarda engellemiş, bazen de sınırlandırmıştır. Sonuç olarak beden üzerinde sınırsız bir yetki söz konusu değildir. Beden ancak dinin sınırları içerisinde özgürce kullanılabilir.

⁷⁰ Canatan, *Beden Sosyolojisi*.s.236

⁷¹ Müslim, “Sıyâm”, 35.

⁷² Mâide, 5/6: ‘Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalkacağınız zaman yüzlerinizi, dirseklere kadar ellerinizi yıkayın; başlarınızı meşhedin, ayaklarınızı da topuk kemiklerine kadar yıkayın. Eğer cünüp olursanız temizlenin.’

⁷³ İslam, namaz, oruç, hac gibi bedeni ibadetlerle insanları mükellef kılarak bedeni her daim kontrol altında tutmuştur. Bknz: Bakara, 2/43, Bakara, 2/183, Hacc, 22/27

⁷⁴ Bknz: Şuarâ, 26/166, Bakara, 2/187.

⁷⁵ Bknz: Mâide, 5/38, Nûr, 24/2.

Hız. Muhammed'in sünnetine geldiğimizde ise âyetlerde olduğu gibi dinin bedene yüklediği görevlerden ziyade, kişinin bedene yönelik sorumluluklarına yer verildiği görülmektedir. Kişinin bedenine iyi bakması, düzenli olarak temizlemesi, sağlıklı beslenmekten kaçınması vb. tavırlar bedene yönelik olumlu düşüncenin tezahürüdür. Hadislerde de bedene yönelik bu olumlu tavır görmek mümkündür. Zira Peygamber efendimiz “*bedenin senin üzerinde hakkı vardır*”⁷⁶ diyerek bu olumlu tavır genel bir ilke olarak inananlara göstermiştir.

Temizlik, kişinin bedene karşı olan bu sorumluluklarından bir tanesidir. Bu konuda vârid olan hadislerin çokluğu ve ciddiyeti de yine bedeninin kişinin sınırsız ve hoyratça kullanım alanının dışında olduğunu göstermektedir. Fıkıh kitaplarının ilk babı bilindiği üzere taharet ile başlar. Yani din kişiye her şeyden önce temiz olmayı, bedeninin necasetlerden arındırılmasını, belirli aralıklarla temizlenmesi gerektiğini öğretir. Beden temizliği mümkün olmadan Allah'a yaklaşmak da mümkün olmamaktadır. Genel olarak temizlik özelde ise beden temizliği ile ilgili âyetler ve çok sayıda hadisler bulunmaktadır. “*Elbiseni Temizle*”⁷⁷ “*Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever.*”⁷⁸ meâlindeki âyetlerde belirtildiği gibi İslam dininin özü temizliktir. Her ibadet ancak temizlik ile mümkün olmaktadır.

Hadislerde ise âyetlerden daha detaylı olarak temizlik ile ilgili öğütler bulunmaktadır: “*Temizlik imanın yarısıdır.*”⁷⁹ Peygamber temizlik ve iman eşdeğer tutarak inananlara en yüce varlık olan Allah'ın da temizliği sevdiğini belirtmiş, her şartta temiz olmayı öğütlemiştir: “*Şüphesiz Allah temizdir, temizliği sever. İkrâmı boldur, ikramı sever. Cömerttir, cömertliği sever. Artık evlerinizin çevresini temiz tutun.*”⁸⁰ Konuyla alakalı bir başka hadis ise şöyledir: “*Müslümanlık temizlik dinidir. Temiz olun! Cennete ancak temiz olan girer.*”⁸¹ Müslümanların bayram günü olan Cuma için ayrıca “*Cuma günü yıkanın, misvak kullanın ve güzel koku sürünün.*”⁸² şeklinde emirde bulunan peygamber efendimiz “*Beş şey fitratın gereğidir: sünnet olmak, etekteki kılları gidermek, koltuk altı kıllarını gidermek, bıyığı kısaltmak, tırnakları kesmek*”⁸³ ve “*Her yedi günde bir*

⁷⁶ Müslim, ‘‘Sıyâm’’, 35.

⁷⁷ Müddessir, 74/4.

⁷⁸ Bakara, 2/222,

⁷⁹ Müslim, ‘‘Tahâret’’, 1.

⁸⁰ Tirmizî, ‘‘Edep’’, 41.

⁸¹ Müslim, ‘‘Tahâret’’, 1; Tirmizî, ‘‘Edep’’, 41

⁸² Müslim, ‘‘Cuma’’, 1-2.

⁸³ Buhârî, ‘‘İsti’zân’’, 51; Müslim, ‘‘Tahâret’’, 16.

saçını ve bedenini yıkayarak banyo yapması, Allah'ın bütün Müslümanlar üzerindeki bir hakkıdır."⁸⁴ buyurarak bir Müslümanın kendine karşı olan sorumluluklarını ortaya koymuştur.

Esasında bu kişisel sorumluluklar, toplumsal yönlerinin de bulunması dolayısıyla bir yönü ile kişinin üzerinde bulunan toplum haklarındandır. Zira toplum içinde görüntü, koku, temizlik gibi hassasiyetler kişinin ahlakını ortaya koyan nitelermelerdir. Müslüman kimliğiyle temizlikten, bakımdan yoksun bir şekilde topluma girmek kişilikle birlikte Müslüman imajını da zedelemektedir. Nitekim Peygamber efendimiz yukarıda belirttiklerimizi destekler nitelikte tarla işinde çalışıp sonrasında namaz kılmak için cemaate gelen kişilerin etrafı rahatsız ettiğini fark ettiğinde onlardan yıkanmalarını ve güzel kokular sürünmelerini⁸⁵ istemiştir. Tüm bu toplumsal düzenlemeler aslında bedene iyi bakmanın yalnızca Allah ile kul arasında ve Allah'ın kula yüklediği bir sorumluluk olmadığını bunun yanında bu durumun kamu hakkını ilgilendiren bir yanı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Müslüman sıfatıyla toplum içine çıkan bireyler öncelikle Müslüman olduğu için topluma temizlik ve titizliği ile örnek oluşturmali, nezafet ve nezaketi ile de toplumdaki Müslüman imajını iyileştirmelidir.

3. Şari'in Koyduğu Emir Ve Yasaklarda Bedenin Dikkate Alınması

Kişinin bedene karşı sorumluluklarından bir başka husus ise bedenin ihtiyaçlarının ve zayıflıklarının Şari tarafından dikkate alınmış ve inananlara da bu ihtiyaçların gözetilmesinin emredilmiş olmasıdır. Bu duruma örnek vermek gerekirse namaz, oruç gibi ibadetler bedene eziyet etmemek adına bazı özel şartlarda hafifletilmiş (yolculukta namazın kısaltılmasının emredilmesi gibi), hatta bazen kaldırılmıştır. (yolculukta ve hasta iken oruç tutulmamasına ruhsat verilmesi gibi)

Âyetlerde belirtilen bu kolaylaştırmaların yanında Peygamberin sünnetinde de bu şekilde hafifletmelere rastlamak mümkündür. "*Namaz kılariken uyku bastırıldığında gidip biraz uyuyun*"⁸⁶ hadisinde görüldüğü üzere peygamber bedenin ihtiyaçlarını ibadetlere öncelikle ve bedeni haddinden fazla yormamayı öğütlemiştir. Yine peygamber, aşağıda ki hadisin metninde görüleceği üzere, Allah'a daha fazla yaklaşma umudu ile bedeni aşırı

⁸⁴ Müslim, 'Cuma', 9; Buhârî, 'Cuma', 12.

⁸⁵ Müslim, 'Cuma', 6.

⁸⁶ Müslim, 'Müsâfirûn', 222.

derecede yormaya ve bedeninin fitri ihtiyaçlarını görmezden gelmeye çalışan bir grup sahabeye bunun yanlış olduğu mesajını vermiştir:

“Üç kişi Peygamber'in kadınlarının evlerine geldi, Peygamber'in ibadetinden soruyorlardı. Bunlara Peygamber'in ibadeti haber verilince kendileri bu ibadeti azımsadılar ve: Biz nerede, Peygamber nerede? Muhakkak Allah Peygamber'inin geçmiş olan ve gelecekte işlenmesi muhtemel bulunan bütün günahlarını mağfiret etmiştir, dediler. İçlerinden biri: Bana gelince, ben geceleri daima namaz kılacağım! dedi. Diğeri de: Ben her zaman oruç tutacağım ve oruçsuz olmayacağım, dedi. Üçüncüsü de: Ben de kadınlardan ayrı yaşayacağım, hiç evlenmeyeceğim, dedi. Onlar bu sözleri söylerken Rasûlullah onların yanlarına çıkageldi de: "Sizler şöyle şöyle söyleyen kimselersiniz. Dikkat edin! Allah'a yemin ederim ki, ben sizin Allah'tan en çok korkunuz ve en çok takvalı olanınız bulunuyorum. Bununla beraber ben oruç tutarım, oruçsuz bulunurum, nafîle namaz kılarım, (gecenin bir kısmında) uyurum, kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim, hayat yolum budur.) Her kim benim bu sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir" buyurdu.”⁸⁷

Yine Hz. Peygamber her gün oruç tutan ve bütün gecesini ibadet ile geçiren bir sahabeye bu yaptığı davranışlar ile bedeninin güçsüz kalacağını ve nefesine eziyet edeceğini belirterek *“Sen böyle yaptığın zaman muhakkak bundan dolayı göz zayıflayıp göz çukuru içine çökecek, nefis de çok yorulacaktır. Her gün oruç tutan, oruç tutmamıştır. Her aydan üç gün oruç tutmak, senenin tamamını oruç tutmaktır.”*⁸⁸ buyurmuştur. Yukarıdaki hadislere benzer şekilde aktarılan bir başka rivayette de bir sahabenin her gün aksatmadan oruç tuttuğu peygambere haber verildiğinde o, bunun yanlış bir tutum olduğunu belirterek şu ifadeleri kullanmıştır: *“Çünkü muhakkak senin üzerinde şu beden için bir hak vardır ve muhakkak senin üzerinde gözlerin için bir hak vardır.”*⁸⁹

Bedene eziyet etmeden itidal ile ibadet etmeyi öğütleyen diğer hadisi şerifler şu şekildedir: Güneş altında ayakta durmayı, gölgelenmemeyi, konuşmamayı, oruç tutmayı adayan Ebu İsrail isimli kişiye Hz. Peygamber *“Gölgelensin, konuşsun, otursun ve orucunu tamamlasın”* buyurmuştur.⁹⁰ Hz. Peygamber bir keresinde mescide girdiğinde iki direğin arasından çekilmiş bir ipe karşılaştı. *“Bu ip nedir?”* diye sorunca orda bulunan sahabeler *“Bu Zeynep'in ipidir namazda ayakta durmaktan yorulunca bu ipe tutunur.”* dediler. Hz. Peygamber bunun üzerine şöyle buyurdu: *“Hayır, bu ipi çözünüz. Sizden biri zinde ve dinç*

⁸⁷ Buhârî, ‘Nikah’, 1; Nesâî, ‘Nikah’, 4.

⁸⁸ Buhârî, ‘Oruç’, 58.

⁸⁹ Buhârî, ‘Oruç’, 54.

⁹⁰ Buhârî, ‘Eymân’, 31.

*olduğu (sürece) namaz kılsın. Yorulunca da hemen yatsın.”*⁹¹ *“Sizden birisi namaz kılariken uykusu gelirse kendisinden uyku geçinceye kadar yatsın, uyusun. Çünkü uykulu iken namaz kıldığında farkında olmadan istiğfar edeyim derken kendine sövercesine beddua edebilir.”*⁹² Hz. Peygamber'e bir gün birisi gelerek *“Ey Allah'ın Resülü filanca bize namaz kıldırırken o kadar uzatıyor ki, sabah namazına gitmekten (adeta) geri kalıyorum.”* dedi. Bu duruma çok kızan Hz. Peygamber, minbere çıkarak şunları söyledi: *“Ey insanlar, içinizde Müslümanları dinden soğutanlar var. Herhangi biriniz namaz kıldırarak olursa hafif tutsun. Çünkü cemaatin içinde zayıf, yaşlı, iş-güç sahibi olanlar vardır.”*⁹³ Yine başka bir hadisi şerifte bir adam bir yıl aradan sonra peygamberin huzuruna gelip *“beni tanımadın mı ben bir yıl önce gelmişim”* dedi. Peygamber de *“geçen sene vaziyetin daha iyi durumdaydı şimdi seni çökmüş görüyorum”* mânâsında konuştuğundan sonra adam *“ben senden sonra bir yıl ara vermeden oruç tuttum”* dedi. Peygamber ise bunun üzerine *“Kendine işkence etmeni kim emretti”*⁹⁴ buyurmuştur.

Tüm bu hadislerin verdiği ortak bir mesaj bulunmaktadır. İnsan, Allah'a karşı sorumluluğu gereği ibadetlerini yerine getirmek zorundadır; ancak bu vazifeyi yerine getirirken bedenine karşı olan sorumluluğundan âzâde değildir. Bedenin ihtiyaçlarını görmezden gelerek ibadet yapması doğru değildir. İslam'ın insana yüklediği en önemli sorumluluklardan ve İslam'ın beş şartından olan ibadetler konusunda dahi Şâri' tarafından beden ve insanın ihtiyaçları gözetilerek düzenlemeye gidilmiştir. Neticede İslam diğer dinlerin aksine bedene önem vermiş, diğer dinlerdeki gibi çileci davranışlarla Tanrı'ya yaklaşmanın yanlış bir tutum olduğunu ısrarla belirtmiş bunun yerine bedene iyi bakmayı Allah'a yaklaşmanın bir aracı olarak görmüştür. İslam, Allah'a yaklaşma aracı olan ibadetleri dahi mutedil bir şekilde yapmayı emretmiştir. Hâl böyleyken İslam dininde beden bu denli önemsenirken hiçbir geçerli sebebi olmayan, gereksiz estetik kaygılara binaen yapılan estetik operasyonların dinde meşruiyet alanı içerisinde olmayacağı açık ve net anlaşılmaktadır. Nitekim beden, İslam dininde mecburi olan ibadetler noktasında bile ibadetin ifasından daha önemli bir konuma yerleştirilmiş, Allah'ın bir emaneti olması hasebiyle son derece önemsenmiştir.

⁹¹ Buhârî, ‘Teheccüd’, 18.

⁹² Buhârî, ‘Vudû’, 53; Müslim, ‘Salâtü'l Müsâfirîn’, 222.

⁹³ Buhârî, ‘Ezan’, 61, 62, 63; Müslim, ‘Salât’, 37.

⁹⁴ Ebû Dâvûd, ‘Sıyâm’ 54

4. Bedenin İnsan Tarafından Kullanımı

İslam'da bedene yönelik, bedeni dikkate alarak oluşturulan hükümler olmakla birlikte İslam'ın beden ile ilgili temel öğretisi “*Nihayet oraya geldiklerinde vaktiyle yaptıklarından dolayı kulakları, gözleri ve derileri onların aleyhine şahitlik ederler. Derilerine ‘niçin bizim aleyhimize şahitlik ettiniz?’ diye sorarlar. Her şeyi konuşuran Allah bizi de konuşturdu derler. İlk önce sizi O yarattı, şimdi de yine O'na dönüyorsunuz.*”⁹⁵ âyetinden anlaşıldığı üzere insan, bu dünya hayatında yapıp ettiği her şeyden sorumlu olacak ve hesaba çekilecektir. Bu bağlamda bedenini ne uğruna ne amaçla tükettiği de insanın sorgulanacağı konulardandır. Nitekim hadiste bedenin nerede ve ne amaçla harcandığının sorgulanacağını belirtilmiştir: “*Hiçbir kul, kıyamet gününde, ömrünü nerede tükettiğinden, ilmiyle ne gibi işler yaptığından, malını nereden kazanıp nerede harcadığından, bedenini nerede yıprattığından sorulmadıkça bulunduğu yerden kıpırdamaz.*”⁹⁶. Yukarıda geçen âyet ve hadisten anlaşılacağı üzere beden kişinin hesaba çekileceği alanlardan bir tanesidir.

İnsanın yaptığı her fiil, bedeni aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu bakımdan beden bir araç konumundadır. Yapılan her iyilik ve kötülükten beden sorumlu tutulacak ve ahirette sorguya çekilecektir. Bu nedenle bedenin nerede kullanıldığı ne amaçla harcandığı, ne yolda yürütüldüğü İslam açısından son derece önemli ve hayati bir meseledir. Estetik cerrahide beden üzerinde bir tasarruf olduğundan dolayı bu işleme ne amaçla başvurulduğu, ne kadar başvurulduğu vb. de ahirette insanların sorgulanacağı bir meseledir. İnsanın, kendisine emanet olarak verilen doğayı, hayvanları, nimetleri bile boşa kullanma, kirletme, bozma gibi hakkı yokken eşrefi mahlukat statüsünde olan bedenini değiştirmesi, bozması düşünülemez.

5. İnsanın Beden Üzerinde Yapması Yasak Olan Tasarruflar

Cahiliye döneminde güzelleşme adına yapılan bazı uygulamaların bizzat peygamber tarafından kati bir şekilde yasaklandığına hadis kitaplarından şahit olmaktayız. Peygamberin yaşadığı dönemde Arap kadınları arasında bugünün tabiriyle moda diyebileceğimiz yaygın bir gelenek bulunmaktaydı. Kadınlar dişlerinin seyrekliği sayesinde daha güzel görüldüğünü düşünmekte ve bu nedenle dişlerini harici uygulamalarla seyrelettirmekteydiler. Peygamber efendimiz ise bu uygulamaların yanlışlığını vurgulamak üzere “*dişleri inceltip*

⁹⁵ Fussilet, 41/20-21

⁹⁶Tirmizî, ‘‘Kıyamet’’, 1.

dikkat çekecek hale getiren, kaşları yolup incelterek dikkat çekmeye çalışanlara ve dövme yaptırarak yaratılışı değiştirenlere lanet olsun”⁹⁷ buyurmuştur. Hadisin lafzında geçtiği gibi bu uygulamalar yaratılış şekli olan fitratı bozma olarak değerlendirilmiştir. Yine Arap kadınları arasında kaşları inceltmek veya şeklini değiştirmek de bir güzellik aracı olarak kullanılmaktaydı. Günümüzde de kaş üzerine yapılan birçok kalıcı veya geçici uygulama bulunmaktadır. Ancak Hz.Muhammed’in bu konuda vârid olan hadislerinden dolayı İslam alimleri bu işlemlere olumlu bakmamaktadır. Rivayet olundu ki: “*Peygamber dövme yapan, yüzlerindeki tüyleri yoldurtan, güzellik için ön dişlerinin aralarını yontturan ve Allah’ın yarattığını değiştiren kadınlara lanet etmiştir.*”⁹⁸ Bu hadisin farklı varyasyonları bulunmakla birlikte içerik aynıdır. Bir başka hadiste Peygambere evlendikten sonra hastalıktan dolayı saçları dökülen Medineli Müslüman bir kadının durumu soruldu, Peygamber buyurdu ki: ‘*saç takana ve taktırana Allah lanet etsin.*’⁹⁹ Peygamber, dövme yapma, kaş aldırma, diş seyrelettirme ve saç ekletme işlemlerini yaratılışa muğayir işlerden olduğu ve Müslüman onuruna yakışmadığı için yasaklamıştır.

F. GÜNÜMÜZDE BEDEN

“*Aralık 1910’da tüm insan doğası değişti*”¹⁰⁰ Virginia Woolf’un *Mr. Bennet and Mrs. Brown* adlı yazısında söylediği bu cümle değişimin ve yeniliğin bu yüzyılda ortaya çıkan bir durum olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu dönemde Darwin’in insanlığın maymundan geldiğini ileri sürerek oluşturduğu evrim teorisi bambaşka bir dünya görüşü ortaya çıkarmıştır. Dinlerin, insanın Tanrı tarafından yaratıldığı ve yine Tanrı tarafından mükerrer bir varlık olarak dünyaya gönderildiği şeklinde yüzyıllar boyu var olan inancı Darwin ile büyük ölçüde yıkılmış ve insan artık doğadaki herhangi bir nesne, herhangi bir varlık konumuna düşürülmüştür. Yine bu dönemin öncü şahsiyetlerinden birisi olan Marx ortaya çıkardığı kapitalist dünyada insan bedenini bir nesne konumuna düşürmüş ve işçinin fabrikada çalışmasıyla bedenini belli saat karşılığında kiraya vermesi örneğinden hareketle bedeninin alınıp satılan bir meta olduğunu ileri sürmüştür.¹⁰²

Dünyada yaşanan bu değişimler elbette insan zihnini de şekillendirmiştir. Bu değişimler insanı şekillendirmekle kalmamış yeni bir zihin, yeni bir dünya tasavvuru ve yeni bir insan

⁹⁷ Nesâî, ‘‘Süslenme’’, 26.

⁹⁸ Buhârî, ‘‘Libâs’’, 85.

⁹⁹ Buhârî, ‘‘Libâs’’, 83

¹⁰⁰ Virginia Woolf, *Mr. Bennett and Mrs. Brown*, London, UK: Hogarth Press, 1924.s.2

¹⁰² Nazife Şişman, (2006). *Emanetten Mülke/ Kadın, Beden, Siyaset*, İstanbul: İz Yayıncılık, s. 23-24

tasavvuru ortaya çıkarmıştır. Böylece insanın bedeni ile olan ilişkisi de yenilenmiştir. Artık ne Hristiyanlıktaki gibi beden hakir görülüp işkencelerle terbiye edilmeye çalışılmış ne de İslam'ın bu noktada ortaya koyduğu orta yol takip edilmiştir. Artık dinler hükmünü yitirdiği için tamamen liberal olan insan artık bedenini istediği gibi kullanma serbestisini kendisinde görmüştür. Bu dönem bedene yepyeni şekiller ve ölçüler biçilmiştir.

Bedenin geçirdiği bu dönüşüm estetik cerrahi kültürünün de temellerini oluşturmuştur. Estetik cerrahi 'kişi değiştirilebilir ve bu değişimle mutlu edilebilir' kuralını benimseyerek mutluluğu cerrahi deneyimlerle sağlama yoluna gitmiştir.¹⁰³ Bu fikir akımlarının yanında estetik cerrahi kültürünün bu kadar yaygınlaşmasının bir sebebi de modernliğin, çirkinliği aşağılayarak estetik güzelliği birinci sıraya koymasındadır. Öyle ki Chicago'da 1911-1974 yılları arasında yürürlükte olan *ugly laws* (çirkin yasaları) kamusal yerlerde dolaşan göze batan, görüntüsünde bir anormallik olan, tiksindirici kişilerin para cezasına çarptırılmasını öngörmektedir. Nazi Almanya'sı ve Mussolini İtalya'sında çok çirkin subayların yüzlerine estetik ameliyat yaptırmaları zorunlu hale gelmiştir.¹⁰⁴

Modern toplumların bedene yönelik bakışını Nazife Şişman "Emanetten Mülke Kadın Bedeninin Yeniden İnşası" isimli eserinde oldukça net bir şekilde özetlemiştir:

Bedene olumluluk atfedeni yeni bir beden inşasını belirleyen gelişmeler sürerken, tıptaki hâkim paradigma ise mekanik beden anlayışıdır. Antibiyotik icat edilmiş, birçok hastalığın tedavisi bulunmuştur. Bunlar aynı zamanda dini davranışlardan ziyade din dışını destekleyen trendlerdir. Mucizevi haplar duadan daha etkili ve daha çabuk sonuç vermektedir. Artık insan, ruh akıl beden bütünlüğü içinde algılanması bir yana, bünyeden organa doğru bir parçalanma eğilimi mevcuttur. Bütüncül yaklaşım yerini parça yaklaşımına bırakmıştır. Bu da elbette insanın bütünlük teşkil eden bir bünye olarak, bir organizma olarak değil sadece maddi manada bir mekanizma olarak kabul edilmesinin bir sonucudur. Kainat, doğa, toplum gibi insan da sadece bir makine olarak telakki edilmektedir. Mekanik beden tasavvuru o denli ileri gitmiştir ki, insanı bedene, bedeni makinaya, makinayı da arabaya indirgeyen bu süreçte organik unsur tamamen göz ardı edilmiştir. Bu telakki sadece tıp alanıyla da sınırlı değildir elbette. Yeni bir bilim olan psikolojide de, bedeni organik bir makine olarak kabul eden görüş geniş kabul görmektedir. Kısaca ifade edilecek olursa 20. Yüzyılın ilk yıllarında biyoloji, tıp, psikoloji ve felsefe hepsi materyalizmde karar kılmıştır: Beden her şeydir. Sartre ve Nietzsche'de beden yeniden inşası söz konusudur. Beden düşman değil, benliğin ta kendisidir. Zihin ve beden genel değerler skalasında yer

¹⁰³ Sevgi Kesim, Altan Kar, "Plastik Cerrahi, 'Tanrım Beni Baştan Yarat!..' Metaforunu Mümkün Kılabilir mi?", *Kadın ve Bedeni*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016. s. 202.

¹⁰⁴ Meral Timurtürkan (2009). Güzellik İdeali Etrafında Biçimlenen ve Biçimlendirilen Bedenler, *Toplumbilim Dergisi Beden Sosyolojisi Özel Sayısı*, Sayı 24: 105-109.

*değiştirmiş durumdadır. Bu skalada beden üst bir konumdadır ve zihni belirleyen bedendir.*¹⁰⁵

şu an içinde bulunulan 21. Yüzyıl kapitalist ekonominin hüküm sürdüğü, medya ile insanların tüm algılarının yönetilebildiğı bir yüzyıldır. Bu nedenle neredeyse her gün TV programlarında çıkan estetik güzelleri, estetik operasyonları kolay ve ucuz bir işlem olarak özendirerek anlatan estetik cerrahları estetik cerrahiye başvurmak isteyen kişi sayısını arttırmaktadır. Estetik cerrahi de ne yazık ki artık deformite ile ilgilenen bir tıp bilimi olmaktan ziyade kapitalist toplumun bir tüketim alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her yıl düzenlenen güzellik yarışmaları da bunu körükleyen bir başka nedendir. Bu yarışmalarda yılın güzeli olarak seçilen kişinin vücudunun birçok yerinde estetik bulunmasına rağmen güzel olarak nitelenmesi toplumun zihninde güzelliğı doğallıktan ayıştırmıştır. Ayrıca bu insanların hayatlarının bir anda olumlu yönde değışmesi estetiğe başvurmayı tetikleyen bir nedendir. Çünkü estetik artık herkesin istediğı gibi, istediğı şeye benzeyebileceğı şekilde yapılabilen müthiş bir beden ve hayatı değıştirici etkisi olan operasyondur. Estetik yaptırıp güzellik yarışmasında güzel seçilip hayatının değışmesini isteyen birçok insan bu yola ne yazık ki meyletmektedir

II. ESTETİK

A. ESTETİK TANIMI

Güzellik dediğimiz kavram estetik kavramı ile iç içe geçmiş mahiyettedir. Estetik dendiğinde, güzellik ve güzellik idesi akla gelmektedir. Estetik konusunda ilk eseri yazan kişi olan *Baumgarten (1714-1762)* *Aesthetica* adlı eserinde estetiğın tanımını şöyle verir: “*Aesthetica est scientia cognitionis sensitivae.*” “*Estetik, duysal bilginin bilimidir.*” Tanımdan anlaşıldığı üzere ‘estetik beğeni’ dediğimiz şey mantık ile kurulan bilgiden ziyade duyuların ve duyguların iş başında olduğı bir bilim dalıdır. Aydınlanma felsefesinin önemli filozoflarından olan David Hume ise güzelliğı şöyle tanımlar: “*Güzellik, şeylerin kendinde var olan bir nitelik değıl, onları düşünen zihinde var olan bir şeydir ve her zihin farklı bir güzellik algılar.*”¹⁰⁶

Yunanlılar heykel sanatında ileri seviyede olmalarından mütevellit güzellik ile yakından ilgilenmişler ve güzelliğı insanda aramışlardır. Zira yapılan heykeller birebir insan

¹⁰⁵ Şişman, *Emanetten Mülke Kadın Bedeninin Yeniden İnşası*. s. 27-29

¹⁰⁶ Aasdair Macintyre, *Hume's Ethical Writings*, Notre Dame Press, t.y., s.278

boyutunda ve kusursuz bir estetik anlayış ile oluşturulmuştur. Dönemin güzellik anlayışına dair bilgileri birçok filozofun kendi felsefelerinde bulmak mümkündür.

İlk filozof olarak nitelenen Thales'in öğrencisi olan Pythagoras felsefesinde “doğa, matematiksel düşünceyle, güzellik de hem doğa hem de matematikle uyum içinde”dir.¹⁰⁷ Demokritos ise, yeni bir çıkış açarak güzelliği doğada değil insan bedeninde aramıştır. Aynı zamanda “ahlaki iyi” kavramına estetik anlamda güzel kavramına dahil etmiştir. Demokritos'a göre güzel bir varlığa bakmak insanın hazzını ve mutluluğunu artırır. Ancak burada haz ile anlatılmak istenen ahlaken doğru olan hazdır. Bunun yanında Demokritos, insanın tüm yapıp etmelerinde ölçülü davranması gerektiğini ve orta yolda seyretmenin en iyi davranış biçimi olduğunu belirtir.¹⁰⁸ Ancak bazı çevrelerde aşırıya kaçmak bir zevk durumuna gelmiş böylece makyaj, ziynet, kıyafet gibi birçok noktada aşırılık, güzellik ve çekicilik ile bir tutulmuştur.

Demokritos ile birlikte ortaya çıkan güzelliğin insanda aranması düşüncesini Sokrates de devam ettirmiştir. Sokrates'e göre asıl güzellik ruh güzelliğidir. İnsan fizik olarak da zaten güzel ise ahlaki ile de bunu tamamlamışsa Sokrates'e göre o insanla hiç kimse boy ölçüşmez.¹⁰⁹

Güzelliği eserlerinde bir sorunsal olarak ele alan Platon, Büyük Hippias, Ziyafet ve Phaidros diyaloglarında güzel ne değildir sorunsalını uzun uzun anlatır. Platon eserlerinden öyle anlaşılıyor ki güzelliği daha çok ruh ile ilişkilendirmiş, maddeye önem vermemiştir. Bunun yanında “düzensiz bir şey güzel olamaz.” diyerek güzelliğin düzende ortaya çıktığını belirtmiştir.¹¹⁰

Aristoteles ise güzelliğin alametlerini başlıca nizam, tenasüp ve muayyen hudut olarak saymıştır.¹¹¹ Bu manada Aristoteles'in de üstadı Platon'un görüşlerini devam ettirdiğini ileri sürmek mümkün olacaktır.

Bu filozoflarla paralel ve onların görüşlerini özetler mahiyette Bukowski'nin şu sözleri güzelliğin uyumdan ibaret olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir:

“Güzellik diye bir şey yok, özellikle insan yüzünde... fizyonomi dediğimiz şey. Hatlar arası uyum söz konusudur, matematikselidir. Burun fazla göze batmasın, yanlar modaaya uygun olsun, kulak memeleri fazla iri olmasın,

¹⁰⁷ Francette Pacteau, *Güzellik Semptomu*, çev. Banu Erol, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005. s. 96

¹⁰⁸ H.Ömer Özden, “Hellenizm Öncesi Yunan Felsefesinde Güzellik Anlayışları”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 17 (2002).

¹⁰⁹ Özden, “Hellenizm Öncesi Yunan Felsefesinde Güzellik Anlayışları”, s. 78

¹¹⁰ Suut Kemal Yetkin, *Estetik Doktrinler*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1972. s. 11-13

¹¹¹ Yetkin, *Estetik Doktrinler*. s. 20

*saçlar uzun. Genellemelerden oluşmuş bir serap. Kimileri bazı yüzleri harikulade bulur, ama gerçekte, son kertede, değillerdir. Sıfıra eşitlenmiş cebirsel bir denklem. "Gerçek güzellik", tabii ki, kişilikte yatar. Kaşların biçiminde değil. Pek çok kadın bana beni harikulade bulduklarını söylemiştir. Oysa benim yüzüme bakmak bir kâse çorbaya bakmaktan farksızdır."*¹¹²

Görüşlerini aktardığımız filozofların ortak kanaati bir noktada toplanmaktadır ki o da şudur; güzellik temelde bütünü bir ahenk içinde uyumlu gözükmesidir. Dağınıklık ve düzensizlik güzel olmanın önünde bir engel ve çirkinlik sebebidir. Ayrıca salt bir güzel yoktur ve olması da mümkün değildir. Güzellik bakan kişiye göre ve bakılan kişinin karakter özelliklerine göre değişen bir yargıdır. Her insanın güzeli birbirinden farklıdır.

B. BAZI ESTETİK ÖLÇÜLERİ

Polykleitos, *Kanon*'da bedenin genel geçer ölçülerini aramıştır. Polykleitos için sayılar vazgeçilmez güzellik ölçüleridir. Sayıların oluşturduğu bu güzellik simetri olarak adlandırılmaktadır. Buna göre bedenin tüm ölçüleri geometrik anlamda karşılıklı olarak birbirine uymalıdır.¹¹³

Rönesans Yeni- Platonculuğu, güzelliği, içteki iyiliğin dışa yansması olarak ilan ettiğinde güzel olmak sosyal yaşantıda artık ahlaki karakteri yansıtan bir itibar vesilesi oldu. Güzel olmak artık zorunlu hale geldi çünkü çirkinlik ahlaki kötülükle de bağdaştırılmaktaydı. Böylece bedenin dış görüntüsü, herkesin bakıp o kişinin ahlaki karakterini görebildiği bir vasıta haline gelmiştir.¹¹⁴

Kültürel bağlamda kadın ve güzellik isimli doktora çalışmasında Güzel'in ifade ettiğine göre sanatçıların uyguladığı kanon ölçülerinde kadın bedenine ait ideal ölçüler şu şekildedir;

- Kadının başı, erkeğinkinden daha küçüktür.
- Kadın omuzları, erkeğin omuzlarından daha dardır.
- Göğüsler daha aşağıda, meme uçları da erkeğe göre biraz daha aşağıdadır.
- Kadın beli erkek belinden daha incedir.
- Göbek deliği daha aşağıdadır.

¹¹² Nihan Ozansoy, *Tüketim Toplumunda Güzellik İmajının Üretimi*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi, 2012. s. 6

¹¹³ Umberto Eco, *Güzelliğin Tarihi*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, 1. b., İstanbul: Doğan Kitap, 2006. s. 74

¹¹⁴ Georges Duby, Michelle Perrot, *Kadınların Tarihi*, çev. Ahmet Fethi, 1. b., İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005. s. 63

- Kalçalar nispeten daha büyüktür.

- Çene ile meme ucu mesafesi bir baş yüksekliği kadardır ¹¹⁵

Günümüzde de bu estetik ölçülere göre kadının bedeni şekillendirilmektedir.

Günümüzde de bu estetik ölçülere göre kadının bedeni plastik cerrahlar elinde şekillendirilmektedir.

Bir başka güzellik ölçütü olan altın oran kavramı ise İtalyan matematikçi Fibonacci tarafından bulunan dizinin birbirine oranında ortaya çıkmıştır. Bu noktada altın oran da dizinin içindeki her sayının kendinden önce gelen sayıya bölümünde ortaya çıkmaktadır.¹¹⁶

-Hem göbek deliğinden ayaklara kadar olan mesafe hem de başın üstünden parmak uçlarına kadar olan toplam vücut uzunluğu ile olan mesafe Altın Orandır.

- Başın tepesinden göbek deliğine kadar olan mesafe ile dirseklerin baştan parmak ucuna kadar olan mesafesi arasındaki mesafe altın orandır.

- Baştan göğüs kaslarına ve koltuk altına kadar olan mesafe, omuzların genişliği, önkol ve elin uzunluğu ve kafa ile parmakların arasındaki mesafeye göre kaval kemiğinin uzunluğu Altın Orandır.

- Başın uzunluğu, karın genişliğine eşittir ve her ikisi de kafadan göğüs kaslarına ve koltuk altına kadar olan mesafeye ve ayrıca omuzların genişliğine göre Altın Orandır.¹¹⁷

On altıncı yüzyılın önemli sanatçılarından biri olan Leonardo Da Vinci insan bedeninin ölçülerini ortaya koymuştur. Deneysel kurallarla ortaya çıkardığı bu şemaya ait yirmi altı değişik vücut şekli ortaya koymuştur. Bu deneysel kurallara göre:

“Çenenin altıyla burun deliklerinin hizası arasındaki dikey uzaklık, yüzün yüksekliğinin üçte birine eşit olmalı; burun delikleriyle kaşlar arasındaki uzaklık, kaşların üst çizgisiyle saç kökleri arasındakiine tıpatıp uymalıdır. Kadın bedeninde özellikle uyum içinde olması gereken yerler bulunmaktadır: Bunlar üç beyaz (ten, eller, dişler), üç kırmızı (dudaklar, yanaklar, tırnaklar) ve üç karadan (gözler, kaşlar, kirpikler) oluşmaktadır.”¹¹⁸

¹¹⁵ Ebru Güzel, *Kültürel bağlamda kadın ve güzellik*, (doktora tezi Tezi), İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, 2013. s. 25

¹¹⁶ Bu sayılar 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144,... olarak (Baştan iki rakam dahil olmamak üzere) kendinden önce gelen iki sayının toplamıdır. Efe Kıvanç, “Fibonacci Sayı Dizisi ve Altın Oran”, *Pivolka*, C. 4, S. 16 (t.y.). s. 14

¹¹⁷ Danikas, Panagapoulos, “The Golden Ratio and Proportions of beauty”, *Plastic and reconstructive surgery*, C. 114, S. 4 (2004)., s. 1009

¹¹⁸ Kesim, Kar, “Plastik Cerrahi, ‘Tanrım Beni Baştan Yarat!..’ Metaforunu Mümkün Kılabilir mi?”s.201

C. ESTETİĞİN GÖRECELİLİĞİ

Güzellik ile ilgili felsefi mülahazaları aktardıktan sonra güzelliğin göreceli bir kavram olmasına değinecek olursak, güzellik, algılarımıza bağlı olarak değişen oldukça sübjektif ve irrasyonel bir kavramdır. Aslında salt bir güzelden bahsetmek de mümkün gözükmemektedir. Ancak hatların birbiriyle uyumu söz konusu olabilmektedir. Bunların yanında yine de güzellik algımızı etkileyen en önemli şey güzel bulunanın kişiliği ve mizacıdır. Zira hiç tanımadığın bir kişiyi görüp beğenmek ardından karakteri ile karşılaştıktan sonra o kişinin gözüne çirkin gelmesi olayın özeti mahiyetindedir. Bunun tam tersi de elbette mümkündür. Ancak tüm bu rasyonaliteye rağmen güzellik kültürü medya sayesinde şekillendirilmiş ve kişiler bu oluşturulan standartlara göre sınıflandırılmıştır. Bunun bir sonucu olarak da güzellik adına yapılan uygulamalar her dönemde ve yerde farklılaşarak ama asla yok olmayarak devam etmiştir. Makyaj, diyet, spor, kıyafet, koku, ziynet hep güzel olmak adına kullanılmıştır. Ancak teknolojik gelişmelerin yaşandığı çağımızda artık bunların bir adım ötesine geçilerek insan eliyle insanın değiştirilmesi diyebileceğimiz cerrahi operasyonlar yaygınlık kazanmıştır. Öyle ki estetik operasyon geçirmek normal ve sıradan bir hal almıştır. Baudrillard, Amerika insanının nihayet bedene tapar hale geldiğini belirtmiştir. California bölgesinde bu durum daha da ileri gitmiş, estetik cerrahi normal yaşamın bir parçası olmuştur. Bunun yanında estetik ameliyat olmak Amerikan yaşantısının statü sembolü haline gelmiştir.¹¹⁹

D. TARİHTE ESTETİK UYGULAMALARI

Günümüzdeki durum böyleyken tarihte de çok farklı gözükmemektedir. Her ne kadar Tanrı'nın yarattığını değiştirme söylemleri hala varlığını korusa da dönemin kadınları makyaj gibi süslenme yollarına başvurmakta ısrar etmişlerdir.

Dönemin imkanları dahilinde güzellik adına yapılan faaliyetler hız kazanmıştır. Nitekim on altıncı yüzyıl İtalya'sında şehirdeki kadınlar, hatta bayağı işlerle uğraşan kadınlar bile makyaj ile ilgilenmişlerdir. Nitekim bu dönemde yazılan Caterina Sforza'nın *Esperimenti*'si gibi kozmetik tarifleri toplayan kitaplar bu iddiayı desteklemektedir. Bu kitaplarda yüzü beyazlaştıran, yanakları kırmızılaştıran boyaların tarifi anlatılmaktaydı. Bu boyaların nerelere sürülmesi gerektiği de tariflerde ayrıntılarıyla yer almaktadır. Buna göre

¹¹⁹ Çelik, *Geleneksel ve Modern Değerler Bağlamında Beden Algısı ve Tüketim (İstanbul Üniversitesi Örneği)*. s. 41

eller, saçlar, boyun, yüz, göğüs bu boyalardan nasibini alan organlardır. Bu kitaplar ya mevcut hataları düzeltme ya da daha fazla güzellik sağlama amacına matuftur. Dönemin güzellik mitlerine göre saçın sarı, dalgalı ve sık olması güzel olmanın bir belirtisiydi. Bu nedenle İtalyan kadınlar saçlarını ağartmak için saatlerce güneşin altında kalır veya saçlarını safran ile boyarlardı. Diğer yandan kirpikler asla estetik görülmediği için ya hiç boyanmaz ya da tamamen yolunurdu. Aynı şekilde erkeklerde daha erkeksi ve dışarıda kadınlardan daha fazla ayrıcalığa sahip olmasından ötürü siyahlık özendirilmekte, bu kozmetik kitaplarında erkeklere saçlarını nasıl siyaha boyayacakları öğretilmektedir.¹²⁰

Batı'da durum böyleyken İslam'ın geldiği cahiliye Arap toplumunda da kadınların güzelleşmek için farklı farklı uygulamalarda bulunduğu hadislerden anlaşılmaktadır. Yaptıkları uygulamaların dinen nasıl karşılandığını merak eden kadınlar hükmünü peygambere sormuş, peygamber de çeşitli açıklamalarda bulunmuştur.

Yine İslam'da kadınlar güzel olmak adına kına isimli boya ile saçlarını, ellerini, ayaklarını süslemişlerdir. Küpe ve halhal takmak, sürme çekmek, güzel koku sürünmek Müslüman kadınların uyguladığı estetik görünme yöntemleridir. Yine aynı şekilde erkekler de sakallarına kına yakmak, sürme çekmek, koku sürünmek suretiyle estetik görünme çabası içerisinde olmuşlardır.

E. İSLAMDA ESTETİK

Günümüzde bedenin harcama alanlarından bir tanesi konuyla ilişkili olmak üzere güzellik sektörüdür. Her türlü güzel olma aracı (makyaj, spor, diyet, estetik) beden üzerinde gerçekleştirilen faaliyetlerden oluşmaktadır. Bu noktada İslam'ın güzellik anlayışının ne olduğu meseleye dahil edilmesi gereken bir konudur. Allah'ın eşsiz yaratması anlamında bedî kelimesinin geçtiği âyetler ve Hz. Peygamber'in, "*Allah güzeldir, güzeli sever*"¹²¹ mealindeki hadisi gibi dinî nasların etkisi ile, İslâm düşüncesinde güzellik ilâhî bir gerçeklik olarak ele alınmıştır. Yani gerçek mânâda tek güzel olan Allah'tır diğer herşeyin güzelliği ondan kaynaklanmaktadır, o var ettiği için güzeldir. Meselâ Fârâbî yalnızca Allah'ın eksiksiz bir güzelliğe sahip olduğunu, O'nun güzelliğinin kendi özünden kaynaklanmasına karşı, yarattıklarının güzelliğinin birer arazdan ibaret olduğunu belirtir.¹²² Gazzâlî'ye baktığımızda

¹²⁰ DUBY, Perrot, *A History of Women*. s. 61-62

¹²¹ Müslim, "İmân", 39.

¹²² "İlmü'l Cemâl Maddesi", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, t.y.

ise önemli eserlerinden biri olan İhyâ'nın bölümlerinden olan Muhabbet, Şevk, Üns ve Rızâ Kitabında güzellik olgusunu sevgi ile birleştirmiştir. Bu manada İslam'da estetik ve güzellik konuları üzerine düşünsel faaliyette bulunan ilk alim Gazzali'dir.¹²³ Gazzali'ye göre insan ancak idrak ettiğini sever. Ona göre idrak edilen şeyler ise üç kısma ayrılır: idrak edenin zevk aldığı şeyler, idrak edenin hoşuna gitmeyen şeyler, bir de ne hoşuna giden ne de hoşuna gitmeyen şeylerdir. İdrak edenin bundan zevk aldığı, hoşuna gittiği her şey onun için güzeldir. Yani sevgi gönlün zevk aldığı şeye meyletmesi demektir. Güzelliğin sevilmesi Gazzali'ye göre herhangi bir menfaat beklentisiyle olmak mecburiyetinde değildir. Güzelliği sevmek güzelliğin zatından kaynaklanmaktadır. Buna örnek olarak akarsular ve yeşilliklerin güzelliğinin insanlar tarafından büyük bir zevk ve hayranlıkla izlendiğini, güzel bulunduğunu ancak bunların yeme- içme gibi herhangi bir beklentiye matuf olmadığını belirtir.¹²⁴ İbn Sînâ da güzelliğin zirvesinde zorunlu varlık yani Allah bulunmaktadır.¹²⁵ İslam'da ve diğer medeniyetlerde estetik ve güzellik olgusuna nasıl bakıldığına dair küçük bir karşılaştırma medeniyetler arasındaki farkı ortaya çıkaracaktır. Ramazan Altıntaş konuyu şu şekilde özetlemiştir:

*“Antik çağ ve Batılı filozofların estetik problemi konusunda içerisine düştükleri en büyük yanlışlık noktası, eşyada gördükleri ahengi algılamayı müşahhas görme organı olan salt göze hamletmiş olmalarıdır. Bu durum onları, insan ve doğayı doğrudan taklit düşüncesine götürmekle kalmamış, insanı antropomorfik bir varlık konumuna düşürmüştür. Neticede güzeli insan vücuduyla sınırlandırarak bir nev'i insan tanrılaştırılmıştır. İslam dünyasında ilm-i cemâl olarak bilinen İslam estetiğinin mihverini tevhid ve tenzih düşüncesi oluşturur. Bu sebeple antikite sanat anlayışının aksine Müslüman sanatçılar, hiçbir zaman insan vücudunu sanatın odağı haline getirerek antropomorfik bir eğilime gitmemişlerdir. Grek ve Batı sanat anlayışından İslam'ın ayrıldığı en önemli farklılık, Müslüman sanatkarın güzelliği yarattığına değil, keşfettiğine inanmasıdır. Esasen İslam sanatkarlarının estetiğinde yaratma diye bir problem yoktur ve de hiç olmamıştır.”*¹²⁶

Yukarıda görüşlerine yer verdiğimiz filozofların ortak görüşlerini belirtmek gerekirse güzellik denen olgu yalnızca dünyevi zevkleri tatmin etmek adına algılanan bir histen ziyade daha aşkın bir yerde durmaktadır ve daha çok en yücenin güzelliğini sevmek

¹²³ Ramazan Altıntaş, *İslam Düşüncesinde Tevhid ve Estetik İlişkisi*, İstanbul: Suffe Yayınları, 1997. s. 78

¹²⁴ İmam Gazzâlî, *İhyâü Ulûmi'd Dîn*, çev. Ahmet Serdaroglu, 4. b., İstanbul: Bedir Yayınevi, 1975. s. 538-541

¹²⁵ İbn Sînâ, *İlahiyat Kitâbü'ş Şifâ Metafizik I*, çev. Ekrem Demirli, Ömer Türker, 1. b., İstanbul: Litera Yayıncılık, 2014. s. 378

¹²⁶ Altıntaş, *İslam Düşüncesinde Tevhid ve Estetik İlişkisi*. s. 165-166

ile alakalıdır. Bu nedenle İslam düşüncesinde dünyevi manada salt vücut hatlarının orantılı olması manasında bir güzellikten bahsetmek söz konusu değildir. Güzellik bizatihi yaratıcı kaynaklıdır. O'nun yaratmasından dolayı her şey güzeldir. Bu manada hadisler ile de birleşik bir okuma yapıldığında İslam'da sûret olarak dış güzelliğin çok da mühim olmadığı ve ruhî olarak güzel olmanın Allah katında daha önemli olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür. Her insanın tüm toplumun güzel olarak niteleyeceği standartlarda güzel olması ne mümkündür ne de gereklidir. Bu nedenle Müslüman insan yüzünün gözünün güzelliği ile ilgilenmekten ziyade ahlakî zinetlerini arttırma çabasında olmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM
ESTETİK OPERASYONLAR

I. ESTETİK CERRAHİNİN TARİHİ

Günümüzde tıbbın yeni gelişen bir dalı gibi gözükmeye karşın tarihi incelediğimizde plastik ve rekonstrüktif cerrahi en eski cerrahi dallardan birisi olarak göze çarpar. İlk plastik cerrahi uygulamaları Susruta tarafından M. Ö. 800 Hindistan’da ceza olarak burnu kesilen kişilere yapılan alın flebi¹²⁷ ile burun rekonstrüksiyonlarıdır.¹²⁸ Plastik cerrahi ilk ortaya çıktığı dönemlerde sadece yüz bölgesindeki deformite ve defektlerle ilgilenmekteydi. Özellikle ampüte¹²⁹ olmuş burunların onarımı en çok uğraşı alanını teşkil ediyordu. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde ise plastik cerrahinin prensip ve teknikleri vücudun diğer bölgelerine de uygulanmaya başlanmıştır. Plastik kelimesi Latince kökenli bir kelime olup sözlükte şekil anlamına gelmektedir. Plastik cerrahide kullanılan malzeme genellikle canlı insan dokusudur. Bazı hallerde sentetik, plastik maddeler de kullanılmaktadır.¹³⁰

Plastik ve Rekonstrüktif cerrahinin iki alt dalı olduğunu birinci bölümde belirtmiştik. Bu dallardan birisi olan Rekonstrüktif cerrahi, kaza, yaralanma ya da hastalık sonucu sağlıklı halinden çıkmış olan organları tekrar sağlığına kavuşturmak için yapılmış tedavileri kapsar. Bu nedenle Rekonstrüktif cerrahide estetik kaygılar ikinci plandadır. Estetik cerrahi ise tamamen estetik amaçlarla gerçekleştirilen operasyonların genel adıdır. Birçok insanın ateşli silahlar ve bombalarla yaralandığı, sakatlandığı, organlarını kaybettiği I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı gibi büyük ölçekli; İspanya İç Savaşı, Kore ve Vietnam savaşları gibi bölgesel çatışmalar, Rekonstrüktif cerrahinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Aslında başlangıçta Rekonstrüktif cerrahi ile estetik cerrahi aynı şeyler olarak kabul edilirken artık tahrip olmuş organları yalnızca yeniden yapmak yeterli gelmemeye başladı. Böylece daha da güzelleştirme çabasının bir ürünü olarak estetik cerrahi, Rekonstrüktif cerrahiden ayrı bir dal olarak hizmet vermeye başladı. İlk profesyonel estetik cerrahi derneği 1921’de Chicago’da kuruldu.¹³¹ Estetik operasyonların tarihine bakıldığında kaydı tutulan ilk yüz

¹²⁷ Flep cerrahisi, kendi beslenmesi (kanlanması) olan bir doku parçasının, başka bir bölgeye (örneğin yaraya) nakledilmesidir. “Flep”, *Türk Cerrahi*, t.y., <http://www.turkcerrahi.com/tip-sozlugu/flep/>.

¹²⁸ Manish C. Champaneria, Subhas C. Gupta, “Sushruta Father of Plastic Surgery”, *Annals of Plastic Surgery*, S.73 (2014), s. 2

¹²⁹ Ampütasyon veya amputasyon bir uzvun kesilmesi anlamına gelir. “Ampütasyon”, *Gen Sağlık*, t.y., <https://www.gensaglik.com/post/amputasyon-nedir-ne-zaman-amputasyona-gerek-duyulur>.

¹³⁰ Mesut Özcan, *Plastik Ve Rekonstrüktif Cerrahi Ders Notları*, Bursa, 1991. s. 3

¹³¹ Seçkin Sevim, Bilgen Aydın Sevim, “21. Yüzyılın İlk On Yılında Estetik Cerrahinin Yükselişi: ABD Örneği”, *Uluslararası Hakemli Akademik Spor, Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, C. 4, S. 10 (2014). s. 68-69

gerdirme müdahalesinin 1901'de yapıldığı görülmektedir. İlk meme büyütme operasyonları İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme kadar gidebilmektedir. İlk yağ aldırma operasyonu (liposuction) 1974'te yapılmıştır.¹³² Estetik cerrahi, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD)'da kozmetik cerrahi adıyla ilk faaliyetlerine başlamıştır. ABD, İkinci Dünya Savaşından oldukça az etkilendiği için bireysellik ve modern refah fikriyle dünyaya göre daha erken dönemlerde tanışmıştır. Estetik cerrahinin tercih edilebilmesi ise bireysellik düşüncesi ve refahın üst düzeyde olmasına bağlı olduğu için ABD'de estetik cerrahi daha hızlı gelişmiştir.¹³³

Türk Plastik Cerrahi Derneği ise 1961 yılında kurulmuştur. Tüm bu gelişmelerle birlikte tıbbi teknolojilerde yaşanan ilerlemeler estetik operasyonları acısız ve ucuza mal ettiğinden dolayı bu alanda talep zamanla giderek daha fazla artmış; öyle ki özellikle son zamanlarda bu operasyonların sayısında ciddi bir patlama yaşanmıştır.

A. YAHUDİLİKTE ESTETİK CERRAHİ

Yahudi tıbbî etik disiplinin önemli şahsiyetlerinden biri olan Rabbi İmmanuel Jakobovits'in 1961 yılında Amerika'da Plastik ve Kozmetik Cerrahi ile ilgili bir konferansta verdiği bilgiler Yahudilikte estetik cerrahinin hükmüne dair bir fikir vermesi açısından önemlidir. Rabbi, Yahudi fihhi açısından Plastik ve Kozmetik Cerrahi meselesini dört başlık altında incelemiştir. Toplantıda ortaya koyulan ilk tartışma konusu, Plastik ve Kozmetik Cerrahi işlemlerinin bir bakıma Tanrı'nın yarattığı sûretin değiştirilmesi olduğudur. Anlaşılan o ki Tanrı'nın yarattığı sûreti değiştirilebilme yetkisi Yahudi geleneğinde de sorgulanan bir meseledir. İkinci olarak, herhangi bir ameliyatın hayat açısından taşıdığı olası riskleri olduğunu belirtip, keyfi olarak böyle bir ameliyata girmenin Yahudi şeriati açısından yanlışlığını savunur. Üçüncü olarak zikredilen mesele ise Yahudi geleneğinin bedene herhangi bir müdahaleyi tasvip etmemesidir. Zira beden Tanrı'nın sûretinin bir yansıması olduğu için kutsal kabul edilmiş bu bakımdan beden üzerinde değişiklik yapmak tasvip edilmemiştir. Son olarak ise Rabbi şunları nakleder, bu yapılan operasyonlar ile insanın kibrinin ve kendini beğenmesinin arttığı kaçınılmaz bir gerçektir. Zira bu operasyonlar insanın kendisini beğenmemesi ve kendisini daha güzel göstermek için başvurduğu

¹³² Cressida J. Heyes, Meredith Jones, "Cosmetic Surgery in the Age of Gender", *Cosmetic Surgery: A Feminist Primer*, USA: Routledge, 2016. s. 3

¹³³ Gamze Gürler, "Estetik Cerrahi Müdahale Görmüş Bireyler Üzerine Bir Alan Araştırması", *Sosyoloji dergisi*, S. 38 (2018), s. 145.

yöntemlerdir. Kendini beğenmek ve kibir¹³⁴ ise Yahudi ahlakı bakımından insanda bulunmaması gereken hasletlerdendir. Jakabovits, bu görüşlerini belirttikten sonra insanın tıbben ihtiyaç duymaması durumunda, kibrini arttıracak şekilde ve tamamen estetik kaygılarla bu operasyonlara başvurmasının kesinlikle yasak olduğunu kaydetmiştir.¹³⁵ Netice olarak Yahudilikte beden, Tanrı'nın yarattığı bir varlık olarak kutsal addedilmiştir. Bu nedenle tıbbî herhangi bir gerekçe olmaksızın, sağlığı tehdit eden bir durum olmaksızın sırf keyfi ve güzellik uğruna beden üzerinde tasarruflarda bulunmak Yahudi şeriatında kibir ve büyüklenmek vesilesi olduğu için yasaklanmıştır.

B. HRİSTİYANLIKTA ESTETİK CERRAHİ

Ortaçağ'a kadar kötü görülen beden ve bedene yönelik kötü tavırlar sanayileşme, kapitalizm ve aydınlanmanın etkisi altında yepyeni bir boyut kazanmış ve dinin hegemonyasından tamamen çıkmıştır. İlk günahtan dolayı insanların ödemesi gereken bedel bitmiş ve bu ödenen bedelin yerine beden kutsallaştırılarak yeni bir forma sokulmuştur. Adeta bedene yapılan zulmün bedeli ödenmeye başlanmıştır. Aydınlanma öncesi dönemde çilecilik amacıyla veya Tanrı'ya yakınlaşmak amacıyla yapılan ritüeller artık güzel olmak, sağlıklı olmak, toplumsal saygınlık kazanmak için yapılır olmuştur.

Estetik cerrahiye dair gelişmeler tüm dinlere ait toplumlar tarafından değerlendirmeye tutulduğu gibi Katolik toplumlarda da bu konu tartışılmıştır. Hristiyan inancında sadece Katolik kilisesine mensup insanların olmadığını elbette bilmekle birlikte her Papa'nın da farklı görüşü olması muhtemeldir. Burada bu görüşlere yer verme amacımız okuyucuya, o dinin otoritesi sayılan kişilerin konu hakkındaki görüşlerine dair bir fikir vermektir. Buna göre başlangıçta Tanrı'nın yarattığını değiştirmek olarak görüldüğü için estetik cerrahi sırf güzelleşmek amacıyla yapılması caiz olmayan bir işlemken on ikinci papa Pius estetik ve rekonstrüktif dalları arasında ayırma gitmiştir. Bu ayırma göre plastik cerrahi alanına giren işlemler Hristiyan inancı açısından da caiz kabul edilmelidir. Zira bu operasyonların amacı iyiyi gerçekleştirmek ve etik değerleri korumaktır. Bunun yanında papa estetik cerrahiye ise etik bir sorun olarak isimlendirmiştir. Çünkü bu operasyonlarda güdülen tek amaç güzel görünmek ve yaşlılığı geciktirmektir. Papa'ya göre güzel görünmek istemek ne kadar olağan bir şeyse de ruh denen varlık bu istekleri gölgelemelidir. Estetik

¹³⁴ Süleyman'ın Özdeyişleri, 29: 23 'Kibir insanı küçük düşürür, alçakgönüllülük ise onur kazandırır.'

¹³⁵ Daniel Eisenberg, M.D, Judaism and Cosmetic Surgery, May 2006, aish.com

operasyonun arzusu ahlaki açıdan iyi veya kötü bir davranış olmasını içinde bulunulan koşullar belirlemektedir. Ahlaki olarak bu operasyonların geçerli olabilmesi için müdahale uygun, hasta riskten uzak ve müdahalenin sebepleri rasyonel ve orantılı olmalıdır. Bilakis müdahale, kişinin cazibesini daha da arttırarak başkalarını günaha sevk etme amacı taşıyorsa ve vücuda zarar verecekse ve kişinin kibrini arttıracaksa bu müdahale ahlaki açıdan uygun değildir. Ancak Hristiyan inancına göre estetik operasyon nedeni olarak görülen bozukluk veya çirkinlik, ruhsal sıkıntıya sebep oluyorsa, sosyal ve ailevi ilişkileri güçleştiriyorsa, düzeltilebilir. Papa ikinci Paul plastik cerrahiye olumlu bakanlardan birisidir. Papa'ya göre fiziksel uyum ve güzelliğin maneviyatı arttırıcı etkisi vardır. Çünkü insan bedenindeki bir bozukluk kişinin psikolojisini etkilemektedir. Bu nedenle plastik cerrahi bedenin refahını arttırır. Netice olarak Hristiyan düşüncesinde estetik ve plastik cerrahi işlemleri bedenin bütününe sağlığını bozmayacak veya haksız hedeflere ulaştırmayacaksa kilise ahlakına uygundur ve estetik operasyona başvurulması mümkündür.¹³⁶

II. ESTETİK CERRAHİYE BAŞVURMA NEDENLERİ

Kişiler estetik cerrahi operasyonlarına çeşitli nedenlerle başvurabilmektedir. Bu neden bazen sadece toplum tarafından güzel olarak adlandırılmak ve kendini daha fazla beğenmek olabilirken bazen psikolojik rahatsızlıktan kaynaklanıyor bazen ise sağlık problemlerinden de kaynaklanıyor olabilmektedir. Aşağıda sırasıyla bu nedenler üzerinde ayrıca duracağız ki böylece çalışmanın son bölümünde meselenin fihhi boyutunu daha net bir şekilde ortaya koymak mümkün olabilecektir.

A. TOPLUM TARAFINDAN BEĞENİLME ARZUSU/ ESTETİK GÖRÜNME İHTİYACI

Estetik cerrahi girişimleri son yıllarda oldukça büyük bir ivme kazanarak cerrahlara başvurma sayısı hızla yükselmiştir. Medyanın pazarladığı güzellik endüstrisi artık kapitalist düzende para getirisi sağlayan bir pazarlama alanına dönüşmüştür. Bu düzende para getiren her şey insanlara ihtiyaçları olsun veya olmasın çeşitli şekillerde empoze edilmeye çalışılmıştır. Kozmetik cerrahi de artık sağlık perspektifinden değil moda perspektifinden

¹³⁶ Agnieszka Raniszewska Wyrwa, "Aesthetic surgery. Ethical aspects of non-therapeutic medical intrusions into human corporeality", *Fizjoterapia*, C. 20, S. 1 (2012). s. 54-55

değerlendirildiği için bu düzen içinde yerini almıştır. İnsanlar, bu operasyonlara ihtiyacı olduğuna inandırılmıştır. Çeşitli şekillerde zihinlere empoze edilen bu durum toplumsal beğenin oluşmasında önemli bir yer işgal etmiştir. Medya, her gün TV programlarında boy gösteren ünlüler, mankenler, kadın dergileri, bu ameliyatları normalleştiren söylemler röportajlar sayesinde toplumsal beğeni, toplumsal güzellik miti bunlara göre şekillenmiştir. Böylelikle artık vücudu normale göre biraz bile değişik olan insanlar bu ‘anormallikten’ rahatsız olup bunu değiştirmek isteme düzeyine gelmiştir. Çünkü toplum içine çıktığında insanlarla ilk muhatap olma biçimi göz ile birbirini görerek gerçekleşmekte ve beden şekli bu iletişimde oldukça önemli bir paya sahip olmaktadır. Kişiler insanlarla münasebetinde güzel olarak adlandırılmak, toplum tarafından beğenilmek istediği için ilk başvurdukları çözüm yollarından biri estetik cerrahi olmaktadır. Riskli olmasına rağmen bıçak altına yatmayı göze alacak kadar kişileri bu estetik operasyonlarına başvurmaya sevk eden güzellik anlayışı aslında tamamen sübjektif bir algıdan ibarettir. Zira tarihi kaynaklara baktığımızda insanların güzel olarak nitelendirdikleri özelliklerin çok farklı olduğu görülmektedir. Peygamberimizin içinden geldiği Mekke toplumuna baktığımızda dış seyreltmenin güzel görünme araçlarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Oysa ki yirmi birinci yüzyılda bu algı tamamen değişmiştir. Geçici nedenlerle estetik cerrahiye başvurmak kişilerin sonraki hayatlarında da pişmanlığa yol açabilmektedir. Zira estetik operasyon geçiren birçok kişinin bundan memnun olmadığı ve defalarca ameliyat olduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim kadının güzellik yargısı “*bahçıvanın şimşiri bir top, bir koni, bir küp şeklinde yaşamaya zorlaması gibi, erkek de kadının imgesine, temel kesinliklerini, düşüncesinin geometrik ve cebirsel yapısını yükler.*”¹³⁸ şeklinde ifade edildiği gibi erkek tarafından oluşturulmaktadır. Aynı şekilde erkek de kadınların beğenisine göre bedenini ve dış görünüşünü şekillendirmektedir. Neticede kişinin güzellik algısını karşı cinsin ne düşündüğü veya beğenip beğenmediği büyük oranda etkilemektedir. Bu nedenle toplumun güzellik algısı değiştikçe kadın ve erkeğin de karşı cinsten aradığı güzellik veçheleri değişecektir. Neticede kadınlar bedeninin erkeğin beğenisine göre; aynı şekilde erkekler de bedenlerini kadınların beğenisine göre oluşturmaya çalışmaktadır. Bu nedenle toplumun güzellik algısı değiştikçe kadın ve erkeğin de karşı cinsten aradığı güzellik veçheleri değişecek. Sonucunda bir dönem güzel olarak adlandırılan kadın veya erkek gelişen toplum ile artık güzellik mitinden

¹³⁸ Pacteau, *Güzellik Semptomu*. s. 93

uzaklaşacak ve bu miti tekrar yakalamak için yine estetik cerrahiye başvurmak zorunda kalacaktır.

B. BEDEN DİSMORFİK BOZUKLUĞU

Yukarıda aktardığımız güzel olma hissiyatı, kendini beğenmeme güdüsü aslında derinlerde çok daha ciddi sebeplerden kaynaklanıyor olabilmektedir. Beden dismorfik bozukluğu (BDB) bu ciddi sebeplerden biridir. Beden dismorfik bozukluğu rahatsızlığına sahip olan kişiler, bu durumun farkında olmadan veya farkında olsa da kabullenmek istememesinden dolayı ilk olarak psikologlara gitmek yerine plastik ve estetik cerrahlarına başvurumaktadırlar. Bu nedenle bu hastalık estetik cerrahi hakkında fikhî olarak hüküm vermek için belirleyici bir noktada durmaktadır. Bu rahatsızlığın seviyesi, tedavi edilip edilememesi olasılığı estetik cerrahiye başvurmanın geçerli nedeni olmaktadır.

Beden dismorfik bozukluğu kişinin, fiziksel görünüşünde gerçekte var olmayan hayâlî bir kusuru ile saplantı derecesinde meşgul olmasıdır.¹³⁹ Yunanca çirkinlik anlamına gelen *dismorfia* kökünden türeyen dismorfofobi kavramı ilk olarak İtalyan psikiyatrist Enrique Morselli tarafından kullanılmıştır.¹⁴⁰

Çeşitli ülkelerde farklı kişiler tarafından yapılan araştırma ve anketlerde estetik cerrahi için başvuran hastaların bazısında beden dismorfik bozukluğu olduğu tespit edilmişken¹⁴¹ bazı araştırmalarda bu oran %7-14.4 olarak saptanmıştır.¹⁴²

BDB hastalığının klinik özellikleri, özellikle baş ve kafa bölgesi ile aşırı derecede uğraşılmasıdır. Bunlara ek olarak bacaklar, kalçalar, göğüsler de en çok takıntı haline getirilen organlardır. Hasta varsaydığı, saçlarında dökülme, yüzlerinde sivilce, yara izi gibi belirtilerle sürekli zihnini meşgul etmektedir.¹⁴³

¹³⁹ Philips Katharine A., “Body dysmorphic disorder: the distress of imagined ugliness”, *The American Journal of Psychiatry*, C. 148, S. 9 (1991). s. 1138-49

¹⁴⁰ Aoife Rajyaluxmi Singh, David Veale, “Understanding and Treating Body Dysmorphic Disorder”, *Indian Journal of Psychiatry*, C. 61, S. 1 (2019). s. 131-132

¹⁴¹ Ebru Altıntaş, “Kozmetik Tedavi için Başvuran Hastalarda Beden Dismorfik Bozukluğu”, *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, C. 24, S. 3 (2015). s. 332-333.

¹⁴² Katharine A. Philips vd., “Rate of Body Dysmorphic Disorder in Dermatology Patients”, *Journal of the American Academy of Dermatology*, C. 42, S. 3 (2000), s. 436.

¹⁴³ Halime Aslan, “Beden Dismorfik Bozukluğu, Bir Gözden Geçirme”, *Düşünen Adam*, t. y. s. 34

BDB’de en sık görülen eş tanılar major depresyon, sosyal fobi, madde kullanım bozukluğu ve obsesif kompulsif bozukluk (OKB)’dir.¹⁴⁴. Beden Dismorfik bozukluğu olan hastalarda intihar düşüncesi oldukça yaygın görülen bir durumdur. Yapılan araştırmalara göre bu hastalarda %45- 70 oranında intihar düşüncesi olduğu ortaya çıkmıştır. İntihar üzerine yapılan bir başka çalışmada ise intihar eden kişilerin çoğunluğunda beden dismorfik bozukluğu olduğu tespit edilmiştir.¹⁴⁵

Ray ve arkadaşlarının bulgularına göre beden dismorfik bozukluğunda tedavi iki aşamalı gerçekleşmektedir:

“Farmakoterapi olarak SSRI’lar ve psikoterapi olarak bilişsel davranışçı tedavi (BDT) BDB tedavisinde ilk basamak tedavi olarak kabul edilmektedir. BDB’te uygun farmakoterapinin çekirdek belirtilerinde düzelmeye neden olması, toplumsal ve mesleki işlevselliği arttırması ve varsa depresif bulguları, öz kıyım düşüncelerini tedavi etmesi beklenmektedir. BDB belirtileri SSRI kullanımından sonra %53-73 oranında gerilemiştir. Tedavinin değerlendirilmesinde ilacın etkisiz olduğunu söyleyebilmek için maksimum dozun en az 2- 3 hafta kullanıldığı 12- 16 haftalık bir dönemde ilaç kullanılmalıdır. Beden dismorfik bozukluğu olan hastalara uygulanacak bir diğer tedavi yöntemi ise dikkat üzerine yapılan çalışmalardır. Bu çalışmalarda hastaya dikkati kendine değil de dış nesnelere yöneltmesi telkin edilir. Terapi sürecinde ayrıca ruminatif¹⁴⁶ düşüncelerin ve karşılaştırmaları önleyecek bilişsel süreçler üzerine çalışılmalıdır. Hastaların kendilerine ‘niçin’ ile başlayan sorular yerine, ‘nasıl’ ile başlayan sorular sormaları öğretilmelidir. Örneğin ‘Burnum niçin bu kadar kötü görünüyor?’ yerine ‘Burnumun kötü görünmesi düşüncesi yerine hayatımdaki daha önemli şeylere nasıl odaklanabilirim?’”¹⁴⁷

Tıbbi olarak niteliklerini, semptomlarını ve tedavi yöntemlerini aktardığımız beden dismorfik bozukluğu olan hastalar ilk olarak psikologlara başvurarak psikolojik tedavi yöntemlerini uygulamalıdır. Tüm tedavi süreci boyunca bir yanıt alınamaması hali ise estetik operasyona başvurmada fıkhi olarak hükmü etkileyen durumlardır.

¹⁴⁴ John Gunstad, Katharine A. Philips, “Axis I Comorbidity in Body Dysmorphic Disorder”, *Comprehensive Psychiatry*, C. 44, S. 4 (2003), s. 272.

¹⁴⁵ Katharine A. Philips, William Menard, “Suicidality in Body Dysmorphic Disorder: A Prospective Study”, *The American Journal of Psychiatry*, C. 163, S. 7 (2006). s. 1280

¹⁴⁶ Ruminasyon, olumsuz kişisel anıların daha sıklıkla hatırlanması, çaresizlik hissi oluşturarak olumsuz düşünce biçiminin devam etmesi, kişinin sorunlarına etkili çözümler üretmesini azaltmasına neden olarak depresyona yatkınlık hissidir. Hasan Turan Karatepe, *Ruminatif Düşünme Biçimi Ölçeği’nin Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*, (Uzmanlık Tezi Tezi), İstanbul: Bakıyköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 13. Psikiyatri Kliniği, 2010.

¹⁴⁷ Perihan Çam Ray, Mehmet Emin Demirkol, Lut Tamam, “Beden Dismorfik Bozukluğu”, *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, C. 4, S. 4 (2012), s. 555. 556

C. ESTETİK KAYGILARLA BÜTÜNLEŞEN SAĞLIK PROBLEMLERİ

Giriş bölümünde tezin ana sorununu açıklarken plastik ve rekonstrüktif cerrahi'nin aslında sağlık problemleri ile ilgilendiğini bu nedenle araştırmamızın dışında kaldığını belirtmiştik. Ancak Rekonstrüktif cerrahi daha çok doğuştan gelen veya sonradan da oluşabilen deformitelerle, kaza gibi nedenlerle vücutta fitrata muğayir oluşan değişimleri düzeltmekle ilgilenmektedir. Bu bölümde ele alacağımız mesele ise hayati tehlike arz etmemesine rağmen yapılması ile sağlık probleminin giderilmesi sağlanan estetik cerrahidir.

Estetik kaygılarla bütünleşik sağlık problemlerine sahip bireyler, hem estetik hem de sağlık kaygısıyla estetik cerrahiye başvurmaktadır. Çoğu zaman sağlık problemi şikayetiyle estetik plastik cerrahlarına başvuran hastalar arka planda yatan estetik kaygılarını gizleme ihtiyacı duymaktadır. Bunun en önemli sebebi ise SGK'nın estetik kaygılarla başvurulduğunda yapılacak olan ameliyatın cerrahî masraflarını ödememesidir. Bursa Uludağ Üniversitesinin bu durumdaki hastalara uyguladığı prosedür şu şekildedir: Her hafta tüm öğretim üyelerinin toplandığı toplantıda hasta incelenir. Sağlık problemi mi var yoksa estetik kaygılarını gizlemek için sağlık problemlerini mi öne sürüyor araştırması yapıldıktan sonra bir karar verilir ve ameliyat koduna işlevsel bozukluk veya estetik ameliyat olarak kaydedilir. Ameliyat kodu işlevsel bozukluk olan estetik cerrahi işlemlerini SGK karşılar, ancak salt güzellik, kendini beğenmeme gibi nedenlerle yaptırılan estetik cerrahi ücretlerini SGK karşılamamaktadır.¹⁴⁹

Bu durumu somut örnek üzerinden açıklamak gerekirse, burunda oluşan eğrilik aynı zamanda dışarıda da bulunduğu kişinin nefes alma düzenini bozmakta hem de kişinin estetik görünmesini engellemektedir. Böylece kişi geçirdiği burun ameliyatında burnundaki eğriliğin düzeltilmesi burunda var olan kemer kalkmakta böylece kişi daha estetik bir görünüme kavuşmaktadır. Ancak fikhî olarak yapılan işlem meşrudur. Zira sağlık için girilen bir operasyonda sağlık için vücutta bulunan eğriliğin düzeltilmesidir. Ancak bunun dinî boyutu kişinin vicdanına kalmıştır. Burun şeklinin değiştirilmesi gerçekten sağlığıyla alakalı bir nedenden ötürü kaynaklanması gerekmektedir. Aynı şekilde bazı kadınların göğüsleri normalden çok daha fazla büyük olduğu için özellikle yaş ilerledikçe sırt bölgesinde fazla yükten dolayı ağrılara yol açmaktadır. Bu durumda da hekimin başka çözüm yolu

¹⁴⁹ Ramazan Kahveci, Estetik Cerrahi, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, 12.07.2019.

önermemesi halinde estetik cerrahiye başvurarak kişinin göğüslerini küçültmesi doktorun sağlığı için yeterli gördüğü yere kadar mümkündür.

Böyle bir durumda fıkıh zahire göre hüküm düzenler ve görünürde sağlık problemi olmasından dolayı bu estetiğe cevaz verir. Ancak burada bu problemin kişinin hayatını ne kadar etkilediği, ne kadar yaşanmaz kıldığı önemli bir ölçüttür ve kişinin kendi içerisinde bilebileceği bir durumdur. Hal böyleyken kişilerin estetik yaptırmasında niyet önemli bir ölçüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı insanlar yukarıda zikrettiğimiz örneklerden de hareketle bir fakihe gidip niyeti güzelleşmek olmasına rağmen, belim çok ağrıyor, yürüyemiyorum, doktor göğüslerimi küçültmemi istedi bu fikhen caiz midir derse fıkıhçının burada yapacağı zahire göre hüküm vermektir.

III. ESTETİK CERRAHİNİN ÇEŞİTLERİ

A. CERRAHİ NİTELİKLE OLMAYAN ESTETİK OPERASYONLAR

Estetik operasyonlar iki türlü gerçekleştirilmektedir. Bunlardan bir tanesi cerrahî olmayan, diğeri ise cerrahî olan işlemlerdir. Bu işlemler her ne kadar ameliyatsız da olsa yine iğnelerle ilaçlarla vücuda enjekte edilmesi ile gerçekleştirilen işlemlerdir. Cerrahi olan operasyonlardan farkı anestezi olmadan, bıçak altına girmeden gerçekleşmeleridir. Ameliyatsız estetik olarak değerlendirilen cerrahi olmayan estetik işlemlerden bazıları şöyledir¹⁵⁰: Yüz dolgusu işlemi, cilt bakımı, mezoterapi, PRP¹⁵¹.

Yüz dolgusu işlemi, yıllar içerisinde yıpranan yüz bölgesinin daha genç ve güzel bir görüntü kazanması için yapılan bir işlemdir. Vücuda iğne ile bazı maddeler enjekte edilir. Bu madde bazen kişinin kendi kök hücrelerinden elde edilir, bazen de organik veya sentetik maddeler kullanılır. Organik maddeler kişinin vücudunda bol miktarda bulunan kalsiyum ya da hyaluronik asit içeren ürünlerdir. Ancak sentetik maddeler vücuda yabancı maddelerden olduğu için çoğu zaman ciddi yan etkileri bulunmaktadır. Bu işlem yüzde en çok dudak büyütme, yanak çukurlarını belirginleştirme, elmacık kemiği dolgunlaştırma gibi bölgelerde uygulanır.

Cilt bakımı uygulaması ile, ciltteki ölü deri atılır, tıkanık gözenekler açılır ve cilde nem kazandırılır. Cilde maske şeklinde uygulanır.

¹⁵⁰ Ferruh Bingül, “Ameliyatsız Estetik”, t.y., <https://www.fbestetik.com/ameliyatsız-estetik/>.

¹⁵¹ PRP (Plateler Rıch Plasma), Platelet yönünden zenginleştirilmiş plazma uygulaması

Mezoterapi- Mezolift, her iki kavram esasında benzer kavramlar olmakla birlikte mezolift'in farkı, mezoterapide enjekte edilen aminoasit, vitamin, kök hücre ekstraları gibi maddelere ek olarak hyaluronik asit içermesidir. Yüz gençleştirmek ve saç dökülmesini önlemek için tercih edilen ameliyatsız yöntemlerden bir tanesidir

PRP (Platelet Rich Plasma), türkçesi platelet yönünden zenginleştirilmiş plazma uygulaması olan bu işlem kişiden alınan belli bir miktar kanın özel bir tüpe koyularak santrifüj¹⁵²işlemine tabi tutulması ve bu işlemle birlikte kanın bileşenlerine ayrılmasıdır. Elde edilen plateletten zengin plazma yine aynı kişiye iğne yoluyla enjekte edilerek cilde gençlik kazandırılması amaçlanır.

Yukarıda bir kısmını aktardığımız ameliyatsız gerçekleşen estetik cerrahi işlemleri bizim araştırmamızın konusunu oluşturmadığı için kısaca ne olduğu bilgisini vererek aktarmayı uygun gördük. Tezimizin esas konusu cerrahi nitelikli estetik operasyonlardır. Bu operasyonlar kapsamında vücut üzerinde cerrahi olarak gerçekleşen tüm estetik müdahaleleri inceleyeceğiz.

B. CERRAHİ NİTELİKTE OLAN ESTETİK OPERASYONLAR

Bu başlık içerisinde yüz ve yüz hariç bedenin diğer bölgelerinde gerçekleşen cerrahi nitelik taşıyan tüm estetik operasyonları sırası ile ayrıntılarına yer vererek açıklayacağız. Zira yapılan operasyonun ne olduğunu ve nasıl gerçekleştiğini bilmek fihhi hükmü vermede kolaylık sağlayacaktır.

1. Yüz Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar

İngilizce 'facial cosmetic surgery' olarak geçen ve yüz bölgesinde yapılagelen estetik operasyonları nitelemek için kullanılan bir kavramdır. Yüz üzerinde yapılan estetik operasyonlar; alın germe, göz kapağı, çene, kepçe kulak, yüz germe, yüz gençleştirme, burun estetiği ve saç ekimidir.

a) Alın Germe

Toplum içinde yorgun, üzgün, sinirli görüntüsünden rahatsız olarak estetik cerraha başvuran hastaların çoğunluğu blefaroplasti/ göz kapağı estetiği ameliyatı ile düzelme beklentisinde olmakla birlikte durum sadece göz çevresi ile alakalı olmadığı için daha ciddi bir operasyon olan alın germe ameliyatı olması gerekir. Bu ameliyat ile giderilen kusurlar,

¹⁵² Santrifüj: Yoğunluklara bağlı olarak, içerisine yerleştirilen karışımların birbirinden ayrılması işlemidir. "Santrifüj İşlemi", *Malzeme Bilimi*, t.y., <https://malzemebilimi.net/santrifuj-cihaz-nedir.html>.

ptotik¹⁵³ göz kapakları, kaş cildinin aşağı orbitaya¹⁵⁴ doğru sarkması sonucu göz kapağında cilt fazlası görüntüsü, alın çizgileri ve deri çizgileridir. Ameliyat sonrasında saçlı derideki insizyonlar¹⁵⁵ gergin bir şekilde kapatılırsa skar¹⁵⁶ ve alopesi¹⁵⁷ gelişebilir.¹⁵⁸

b) Blefaroplasti/ Göz Kapağı Estetiği

Blefaroplasti göz kapaklarının şeklini değiştirmek amacıyla uygulanan cerrahi bir yöntemdir. Alt ve üst göz kapağında uygulanır. Klasik olarak fazla yağın ve derinin çıkarılması olarak uygulanır. Blefaroplasti ameliyatları öncesi hasta genel muayeneye alınır, göz rahatsızlıkları olup olmadığı araştırılır. Hekimin hastayı aydınlatma yükümlülüğü kapsamında ameliyattan sonra neler olacağı, gözünün neye benzeyeceği, ameliyattan sonra göz tamponları ile uyanacağı gibi bilgiler hastaya aktarılır. Bu ameliyatların çok nadir de olsa körlüğe kadar giden yan etkileri bulunmaktadır.¹⁵⁹ Göz kapağı ile ilgili iki tane hastalık vardır. Bunlardan birincisi göz kapağı düşüklüğüdür. Bu durum işlevsel bozukluk özelliği taşıyan bir hastalıktır. Gözlerin görme fonksiyonu etkiler. İkincisi ise yaşa bağlı olarak göz kapağının düşmesidir. Bu daha çok estetik kaygı taşır ve göz kapağı estetiği ameliyatı ile düzeltilir. Ancak bu düşüklük artık görmeyi etkileyecek noktaya gelirse, kişi bir şey okumaya çalışırken göz kapağını kaldırma ihtiyacı duyuyorsa artık burada da işlevsel kaygılar ön plana çıkmış ve bu operasyona başvurulması zorunlu bir hal almıştır. Nitekim bu sebeplerden dolayı SGK bu ameliyatların ücretini ödemektedir.¹⁶⁰

Bunların yanında göz kapağı estetiği yalnızca düşük göz kapaklarını düzeltme işlemi olarak algılanmamalıdır. Blefaroplasti, çekik gözü yuvarlak yapma veya yuvarlak gözü çekik göz haline çevirme gibi fonksiyonları da olan bir cerrahi işlemdir. Gözün şeklini belirleyen içte ve dışta bağlar vardır. Bu bağların kafatasına yerleşim yeri gözünüzün çekik

¹⁵³ Pitoz:1- Sarkma; düşme; aşağı inme; bir organın -tümünün veya bir kısmının- normal yerinden ayrılarak daha aşağıya inmesi; ptoz (G.) 2- Üst göz kapağının -gözü tam veya kısmi kapatacak şekilde- aşağı düşmesi; blefaroptoz (Kapak sinirindeki felç nedeniyle oluşur), 3- Sarkma, düşme, aşağı inme anlamına sonek (-ptosis) "Ptosis", *Tıbbî Terimler Sözlüğü*, t.y., <https://saglik.sozlugu.org/ptosis/>.

¹⁵⁴Orbita: İçinde göz küresinin bulunduğu kemikboşluk; göz yuvası; göz çukuru; orbita. "Orbita", *Tıbbî Terimler Sözlüğü*, t.y., <https://saglik.sozlugu.org/orbita/>.

¹⁵⁵ İnsizyon: Ciltte yapılan kesiler. Kahveci, Estetik Cerrahi.

¹⁵⁶ Yara yeri iyileştikten sonra kalan bağ örgüsü dokusu, nedbe, yara nişanı, yara izi. "Scar", *Tıp Terimleri Sözlüğü*, t.y., <https://www.tipterimlerisozlugu.com/scar.html>.

¹⁵⁷ Alopesi: Genellikle kafa derisinde, sakallarda, kaşlarda veya kirpiklerde oluşan, düzgün sınırlı yamalar şeklinde görülen, iz bırakmayan, ani saç dökülmesiyle karakterize bir hastalıktır Işınsoy Erbudak, *Alopesi Areata ile Depresyon İlişkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2018.

¹⁵⁸ Charles H. Thorne (ed.), *Plastic Surgery*, çev. Serdar M. Gültan, 6. b., Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2010.s.509-515

¹⁵⁹ Adrian M. Richards, *Plastik Cerrahide Temel İlkeler*, çev. Zekeriya Tosun, Mustafa Keskin, Âdem Özkan, Nobel Tıp Kitabevleri, 2007. s. 292-295

¹⁶⁰ Kahveci, Estetik Cerrahi.

ya da yuvarlak olmasını belirleyen etkenlerdir. Dolayısıyla o bağların yerini değiştirerek gözünüzün şeklini değiştirmek mümkündür. Blefaroplasti ameliyatlarında yapılan bir diğer işlem budur.¹⁶¹

c) Osseöz Genioplasti/ Çene Estetiği

Osseöz genioplasti Türkçesiyle çene estetiği, çene kemiğinin tıraşlanarak uzaklaştırılması veya kemik grefti¹⁶² eklenmesi yoluyla çenenin yeniden şekillendirilmesini kapsamaktadır. Çenenin çok fazla çıkık olması veya geride kalması bu ameliyatlara başvurma nedenidir. Bu geçirilen müdahaleden sonra komplikasyon olasılığı çok düşüktür.

¹⁶³

d) Otoplasti/ Kepçe Kulak Estetiği

Baş ve boyun arasındaki sayısız estetik problemlerin içerisinde kepçe kulak kesinlikle en yaygın olanlarından birisidir. Otoplasti ameliyatları, iki kulak arasındaki açığı düzeltmek için yapılır. Ameliyattan önce kulak ile ilgili tüm ölçümler yapılır. Ameliyattan sonra hasta kafasını yıkarken çok dikkatli olmalı, olumsuz sonuç doğurabilecek faaliyetlerden kaçınmalıdır.¹⁶⁴

Kepçe kulak sorununun işitmede bir etkisi var mıdır sorusuna Kahveci şöyle cevap vermiştir: ‘İşitmede dış kulak dediğimiz yapının çok önemli bir fonksiyonu vardır. Dolayısıyla kulağın normal olması işitmeyi normal hale getirmektedir. Aksi takdirde kulaktaki şekilsel bozukluk işitme sisteminde de bozukluğa sebep olabiliyor. Ancak bu durum kepçe kulak için her zaman geçerli olmayabilir. Hatta kepçe kulak ya da büyük kulağın sesin iletiminde daha olumlu etkisi olduğunu iddia edenler de bulunmaktadır ancak bu çok belirleyici bir faktör değildir.’¹⁶⁵

e) Rinoplasti/ Burun Ameliyatları

İSAPS’in verilerine göre Türkiye’de en çok yaptırılan estetik operasyon burun estetiği ameliyatlarıdır. Burundan nefes alamama veya salt şekil değişikliği amacıyla başvuru yapılan bir operasyondur. Ameliyat öncesinde hastaya nefes alıp vermede zorluk yaşayıp

¹⁶¹ Kahveci, Estetik Cerrahi.

¹⁶² Kemik grefti, iskelet sisteminin bir yerinden alınarak hastalıklı bölgenin iyileşmesi veya güçlenmesi için kullanılan kemik parçasına verilen isimdir. Onur Kulaksızoğlu, “Kemik Greftleri”, t.y., <https://www.dronurkulaksizoglu.com/kemik-greftleri>.

¹⁶³ Thorne, *Plastic Surgery*. s. 557-560

¹⁶⁴ Werner L. Mang, *Manual of Aesthetic Surgery I*, Germany: Springer, t.y.s. 192, 197, 222

¹⁶⁵ Kahveci, Estetik Cerrahi.

yaşamadığı, burun kanaması şikayetinin olup olmadığı, koku alma duyusunun var olup olmadığı gibi sorular sorularak ameliyata uygun olup olmadığı araştırılır.¹⁶⁶

Her ameliyatın riski olmakla birlikte burun estetiği ameliyatları yüz bölgesinde uygulanan estetik operasyonlar içerisinde ciddi riskleri olan bir ameliyattır. Ölümle sonuçlanma olasılığı daha yüksek bir ameliyattır.¹⁶⁷ Bu nedenle bu ameliyata başvurmadan önce bütün olumlu ve olumsuz sonuçları detaylı bir şekilde araştırılmalı, hastanın kaldıramayacağı operasyonlar tıbbî olarak yapılmamalıdır.

f) Ritidektomi/ Yüz Germe

Yüz germe ameliyatları, malar¹⁶⁸ dokunun pitozunun¹⁶⁹, derinin yaygın laktizisesinin¹⁷⁰, labiomenta çizgilerinin¹⁷¹, derinleşmesinin gıdıkların boyunda definisyon¹⁷² kaybının ile fazla yağ birikiminin ve platismal bantların¹⁷³ giderilmesi amacıyla başvuru bir cerrahi yöntemdir.¹⁷⁴

Her ameliyat öncesinde olduğu gibi hasta derinlemesine aydınlatılır ve ameliyatın olası komplikasyon ve riskleri anlatılır. Yüz germe ameliyatının olası komplikasyonları şu şekildedir: Hematom¹⁷⁵, deri nekrozu¹⁷⁶, sinir hasarı ve hipertrofik skar oluşumu¹⁷⁷. Ancak tüm bu işlemlerin sonunda yine de hastaya duygusal problemlerinin çözümünde estetik ameliyatların bir çözüm olmadığı tavsiye edilmelidir.¹⁷⁸

Bu risklere ek olarak yüz germe ameliyatı tıpkı burun estetiği gibi yüz bölgesinde uygulanan ve yüksek hayati risk taşıyan operasyonlardandır.¹⁷⁹

¹⁶⁶ Richards, *Plastik Cerrahide Temel İlkeler*. s. 300

¹⁶⁷ Kahveci, Estetik Cerrahi.

¹⁶⁸ Malar: Yüzdeki elmacık bölgesi. Kahveci, Estetik Cerrahi.

¹⁶⁹ Pitoz:: 1- Sarkma; düşme; aşağı inme; bir organın -tümünün veya bir kısmının- normal yerinden ayrılarak daha aşağıya inmesi; ptoz (G.) 2- Üst gözkapaklığının -gözü tam veya kısmi kapatacak şekilde- aşağı düşmesi; blefaroptoz (Kapak sinirindeki felç nedeniyle oluşur), 3- Sarkma, düşme, aşağı inme anlamına sonek (-ptosis) "Ptosis".

¹⁷⁰ Laktisite: Gevşeklik.

¹⁷¹ Labiomenta Çizgi: Yüzde oluşan çizgiler. Kahveci, Estetik Cerrahi.

¹⁷² Definisyon: Botoksta karşımıza çıkan yüz mimiklerinin kaybolması. Kahveci, Estetik Cerrahi.

¹⁷³ Platismal bant: Platysma, çene kemiğinden başlayıp köprücük kemiklerine kadar ulaşan ve boynumuzu tamamen örten bir kas tabakasıdır. Bu geniş kasın arasında bulunan bantlar zamanla belirgin hale gelir. Bunlara Platysma Bantları denir. Mevlüt Dağ, "Boyun ve Dekolte", t.y., <https://www.mevlutedag.com/yuz/boyun-dekolte-sorunlari>.

¹⁷⁴ Thorne, *Plastic Surgery*. s. 498

¹⁷⁵ Hematom: Organ içerisinde veya aralarında kan birikmesi. "Hematom Nedir?", *Sağlık Aktüel*, t.y., <https://www.saglikaktuel.com/saglik-ansiklopedisi-hematom-nedir--636.htm>.

¹⁷⁶ Nekroz: Canlı dokunun ya da dokudaki hücrelerin ölmesi. "Nekroz", *Türk Cerrahi*, t.y., <http://www.turkcerrahi.com/tip-sozlugu/nekroz/>.

¹⁷⁷ Thorne, *Plastic Surgery*. s. 507-508

¹⁷⁸ Mang, *Manual of Aesthetic Surgery I*. s. 128

¹⁷⁹ Kahveci, Estetik Cerrahi.

g) *Saç Ekimi*

Saç ekimi operasyonu, kafatasının üst kısmında kaybedilmiş saçların replasmanı¹⁸⁰ için skalpın¹⁸¹ kelleşmemiş bölgelerindeki tüm donör saç folikülleri¹⁸² kullanılarak yapılan cerrahi saç replasmanıdır. Ameliyat sonrası oluşan en yaygın komplikasyon transplante dokunun alıcı bölgenin yüzeyinin altında sıkışmasıyla ortaya çıkan inflamatuvar¹⁸³ ve noninflamatuvar¹⁸⁴ lezyonlardır.¹⁸⁵

h) *Yüz Gençleştirme*

Yüz gençleştirme operasyonu, eğer deride bolluklar varsa facelift denen ameliyata başvurulur. Görgün'ün belirttiğine göre yüz gençleştirme ameliyatları şu şekilde gerçekleştirilir:

“Bu düzeltme kulak önünden temporal bölgeye ve kulak arkasından saçlı deriye uzanan incisionlarla deri ve deri altının serbestleştirilmesi SMAS denilen superficial müsculo aponörotik dokuların (plastisma) ve derinin bolluklarının alınmasıdır.” Böylece yüze genç bir görünüm kazandırılması işlemidir.¹⁸⁶

2. Yüz Hariç Bedenin Diğer Bölgelerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar

a) *Abdominoplasti/ Karın Germe*

Doğum yapmış kadınlarda bu doğum, genelde abdominal deri sarkması, deri çatlakları izlerine neden olmaktadır. Benzer şekilde birden ve aşırı şekilde kilo alma veya verme durumlarında da karın derisi sarmakta ve gevşek ve elastik olmayan deriye dönüşmektedir. Genel olarak bu operasyon göbek üstü ve göbek alt deri gevşekliği olan hastalarda uygulanabilen bir yöntemdir. Abdominoplastinin hedefi, gözle görülen şekildeki bozuklukları düzeltmektir. Böylece düz bir karın, bel görünümünü güzelleştirme sağlanır.

¹⁸⁰ Replasman: Yenileme, yerine koyma. “Replasman”, *Doktor dan Haberler*, t.y., <https://doktor danhaberler.com/replasman/>.

¹⁸¹ Skalp: Başın saçlı yerinin derisi, saçlı deri. “Scalp”, *Tıbbî Terimler Sözlüğü*, t.y., <https://saglik.sozlugu.org/scalp/>.

¹⁸² Folikül: Saçın içinde büyüdüğü yapıdır. Saçın içinde bulunduğu gözenekli yapı yağ üreterek deriyi ve saçı yağlandırır. “Saç Folikülleri”, *Wikipedia*, t.y., [https://tr.wikipedia.org/wiki/Saç](https://tr.wikipedia.org/wiki/Sa%7C).

¹⁸³ İnflamatuvar: Yangısal ve iltihabi olandır. Kahveci, Estetik Cerrahi.

¹⁸⁴ Noninflamatuvar: Yangısal ve iltihabi olmayandır. Kahveci, Estetik Cerrahi.

¹⁸⁵ Lezyon: Ben, yara izi veya çıkıntıya lezyon denir. Kahveci, Estetik Cerrahi.

¹⁸⁶ Bedrettin Görgün, “Kozmetik Cerrahi”, *Plastik Cerrahi*, İstanbul, 2000. s. 225

Bu cerrahi işlemin en yaygın komplikasyonu seromadır¹⁸⁷. Toksik şok¹⁸⁸, yara iyileşme problemleri, doku nekrozu, kanama görülen diğer ameliyat komplikasyonlarıdır.¹⁸⁹

b) Liposuction/ Yağ Emme

Yetişkin bir insanın vücudunda bulunan yağ hücresi sayısı sabittir ancak hacimleri değişiklik gösterebilir. Bu hacimdeki değişiklik de kilo artışı olarak sonuçlanır. Sağlıklı ve düzenli bir hayat için sağlıklı beslenme ve spor vazgeçilemez rutinlerdendir. Ancak karın, bel, kalça, diz gibi bölgelerde diyet ve spor neticesinde bile hacmi küçülmeyen yağ hücreleri olabilmektedir. Bu bölgeler diyet ve spora dirençli bölgelerdendir. Yapılan diyet ve sporla bir miktar giderilebilir ancak daha fazla bedene yüklenildiğinde vücudun metabolizmasında işlevsel bozukluğa yol açacağından vücuda daha fazla yüklenilmemesi gerekmektedir.¹⁹⁰

Bu nedenle estetik cerrahi içerisinde liposuction ameliyatları sıkça tercih edilen bir yöntem olmaktadır. Tıbbi olarak liposuction, ‘*subkutan*¹⁹¹ *tabakadaki yağların cerrahi olarak aspirasyonudur*¹⁹².’ Mevcut tıbbi imkanlar göz önünde tutulduğundan vücudun baştan ayağa her bölgesi liposuction için uygundur. “*Yüz ve boyun; gövdede karın, sırt, meme, böğürler, kalça, dizler, baldırlar ve ayak bilekleri*’ liposuction uygulanabilen bölgelerdir.”¹⁹³

Liposuction ameliyatında dahatalı tıbbi uygulama sonucu oluşan sorunlar mevcuttur. En sık görülen sorun kontur düzensizliğidir. Bu ise daha çok tecrübe eksikliğine dayanmaktadır. Bu ameliyatlar, olağandışı ekimoz¹⁹⁴, kalıcı deri pigmentasyonuna¹⁹⁵ neden

¹⁸⁷ Seroma: Kanın serum kısmının vücutta birikmesidir. Mehmet Oğuz Yenidünya, *Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar*, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, 08.08.2019.

¹⁸⁸ Toksik şok: Bakterilerin kana karışması nedeniyle meydana gelen ve müdahale edilmediği takdirde çok ciddi sonuçları olan bir sendromdur. Bir çeşit kan zehirlenmesi olarak da düşünülebilir. Yenidünya, *Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar*.

¹⁸⁹ Thorne, *Plastic Surgery*. s. 542-550

¹⁹⁰ <http://www.ramazankahveci.com/liposuction/>

¹⁹¹ Subkutan: Deri altı tabakasıdır. Yenidünya, *Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar*.

¹⁹² Aspirasyon: Vücut boşluklarında birikmiş olan sıvı materyalin veya gazın, bir alet yardımıyla emilerek uzaklaştırılmasıdır. Yenidünya, *Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar*.

¹⁹³ Thorne, *Plastic Surgery*. s. 537

¹⁹⁴ Ekimoz: Vücut morluklarına verilen isimdir. Yenidünya, *Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar*.

¹⁹⁵ Kalıcı deri pigmentasyonu: Vücutta oluşan morluklar bir süre sonra geriler. Bu morluklar geçmediyse buna kalıcı deri pigmentasyonu denir. Yenidünya, *Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar*.

olan olağan dışı kanama, hematoma, seroma¹⁹⁶, enfeksiyon¹⁹⁷, his kaybı, yağ embolisi¹⁹⁸, tromboembolizm¹⁹⁹, sıvı dengesizliği, lidokain toksisitesi²⁰⁰, deri nekrozu, iç organ perforasyonu²⁰¹ ne nihayet ölüm şeklinde ciddi risklere sahiptir.²⁰²

c) *Meme Estetiği*

Memeler, yapısal anlamda farklı farklı nedenlerle bazen küçük, bazen büyük, bazen de ikisi arasında asimetri bozuklukları olabilmektedir. Bu durumda asimetrik bozukluğun düzeltilmesi veya hacminin artırılması için en sık kullanılan silikon protezler (implant)dir. Ameliyat sonrasında ağrı ve protez göğüs kası arkasına konmuşsa kolun hareket etmesinde bazı eksiklikler olabilmektedir. Hissizlik ve morarma, ameliyat bölgesinde ödem ve ağrı da ameliyat komplikasyonlarından. Vücut içerisine yabancı bir nesne protez konduğundan vücut bu proteze karşı bazı savunmalar geliştirir bu da ameliyatın sonuçlarını etkiler. Protezin etrafında kapsül denen bir zar gelişmesi neticesinde ameliyat bölgesinde sertleşme veya daralma olabilmektedir. Nadiren de olsa vücut bu yeni ve vücudun parçası olmayan maddeyi reddedebilir ve vücudun dışına çıkarmaya çalışabilir. Proteze vücudun olumlu tepki vermemesi durumunda protezin çıkarılması gerekmektedir.²⁰³

d) *Uyluk Germe Ameliyatı*

Aşırı kilo kaybı sonucunda etkilenen bir diğer bölge bacaklardır. Kişi 150 kilodan 70 kiloya düştüğünde bacakları yürürken sallanır. Orada yağ fazlalığı oluşmuştur ve estetik ameliyatlar ile alınır.²⁰⁴

¹⁹⁶ Seroma: Kanın serum kısmının vücutta birikmesidir. Yenidünya, Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.

¹⁹⁷ Enfeksiyon: O bölgede bakterilerin çoğalıp iltihap yapmasıdır. Yenidünya, Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.

¹⁹⁸ Yağ embolisi: Özellikle liposuction ameliyatlarından sonra ortaya çıkar. Yağ partiküllerinin dolaşım sistemine girmesiyle solunumsal, hematolojik, nörolojik ve cilt belirtilerinin ortaya çıkmasıdır. Yenidünya, Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.

¹⁹⁹ Tromboembolizm: Pıhtının kan damarlarında yol almasıdır. Yenidünya, Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.

²⁰⁰ Lidokain Toksikitesi: Lidokain, lokal anestezide kullanılan ilacın ismidir. Toksikite de onun zehirlenmesi demektir. Yenidünya, Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.

²⁰¹ Perforasyon: İç organların delinmesi demektir. Liposuction ameliyatlarında vücuda gönderilen ince uzun çubuklar çok derine giderse içerideki organa saplanır ve organ delinir. Yenidünya, Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.

²⁰² Thorne, *Plastic Surgery*, s. 541

²⁰³ <http://www.ramazankahveci.com/meme-buyutme/>

²⁰⁴ Yenidünya, Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.

e) *Brakioplasti/ Kol Germe Ameliyatı*

Ani ve aşırı kilo kaybı sonucunda vücutta etkilenen bir diğer bölge kollardır. Brakius denen dirseğin üst kısmı bölgesinde de fazla ve sarkık yağ tabakası kalır. Bu durumda estetik cerrahi ile bu fazlalık yağlar alınır.²⁰⁵

f) *Kalça Estetiği*

Yine kalça bölgesi sarkmış insanlara, germe, kaldırma şeklinde çeşitli türlerde estetik operasyonlar uygulanır. Vücut üzerinde oluşan bu sarkmalar hangi bölgede oluştuğuna göre değişmek üzere çeşitli operasyonlar ile giderilebilmektedir. Bu sarkmaların diyet ve sporla da giderilebilmesi mümkün olmakla birlikte yaşa, alınan ve verilen kilolara, derinin yapısına göre bu olasılık değişebilmektedir. Kısa süreli bir kilo alıp verme olduysa kişi onu spor ve diyet ile toplayabilir. Ancak bir insan on sene boyunca çok kilolu yaşamını devam ettirmiş sonrasında kilo vermişse o sarkmaların diyet ve sporla toplanabilmesi çok zordur. Bir diğer önemli nokta ise yaştır. 35 yaşın üzerinde genellikle spor ve diyet ile derinin toplanması mümkün değildir. Çünkü artık deri yaşlanmaya başlar.²⁰⁶

g) *Dövme Silme Operasyonları*

Vücut üzerinde çeşitli bölgelere, farklı nedenlerle yaptırılan dövmeler bir süre sonra pişmanlık, vazgeçme gibi nedenlerle silinmek istenebilir. Bu durumda da başvuru merci yine estetik cerrahlardır.

IV. ESTETİK AMELİYATIN RİSKLERİ

Her cerrahi ameliyatta olan riskler gibi estetik ameliyatlarının da bazı riskleri bulunmaktadır. Diğer operasyonlara göre ciddi sağlık nedenleri için yaptırılmadığından toplum tarafından daha basit, bir yan etkisi yok gibi algılanan estetik ameliyatların da neticede bir ameliyat gerçekleştiği için ölümle sonuçlanabilecek çok ciddi etkileri bulunmaktadır. Kahveci ve Yenidünya ile görüşmemizden elde ettiğimiz sonuçlara göre estetik cerrahi ameliyatlarının riskleri aşağıdaki gibidir:

1- Kanama Riski: Bu risk kişinin gözden kaçmış bir kan hastalığı sonucunda oluşabilir. Kan hastalığı olmasa da ameliyattan sonra kanama meydana gelebilir. Kesilen

²⁰⁵ Yenidünya, Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.

²⁰⁶ Yenidünya, Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar.

dokular dikildikten ve yakıldıktan sonra, ameliyat sonrasında hastanın tansiyonu yükselmesi ile kanın pompalanma hızı artar ve o dikişler kendiliğinden açılır ve kanama oluşur.

2- Ameliyat izi: Dışarıdan gözükken bir kesi olunca mutlaka yara izi kalır. Ancak genellikle kesiler görülmesi mümkün olmayan yerlerden açılır ve ameliyat izleri gizlenir.

3- Nekroz (Doku Ölümü): Bu durum bazen öngörülemeyen sebeplerle olur bazen de enfeksiyon veya kanama da doku ölümüne yol açabilir. Bir dokunun altında kanama olursa, orda kan birikirse o birikmiş kan kitlesi üzerindeki deriyi öldürebilir.

4- Sinirlerin Hasar Görmesi: Ameliyat sırasında sinirlerin kesilmesi ile ortaya çıkan reaksiyondur. Küçük sinirler kesilirse vücut o sinirleri iki üç ay içerisinde onarıırken büyük sinirler kesildiğinde vücut o kesiği kolayca onaramaz.

5- Anestezi Komplikasyonları- Anesteziye ters reaksiyon: Cerrahi müdahalelerden önce uygulanan anestezi işlemi, bedenin tümünün ya da belli bir bölgesinin ağrıya duyarsız hale getirilmesidir. Anestezi komplikasyonu ise bu işlemin yan etkilerine verilen isimdir.

6- Asimetri: Özellikle vücut üzerinde iki tane bulunan (göz, kulak, kol, bacak) gibi organların estetik cerrahi uygulamasından sonra simetrik durmaması sorunudur.

Bu yan etkilerinin yanında medyaya yansıyan Estetik Cerrahi sonucunda ölümle sonuçlanan veya kişinin hayatını çok ciddi şekilde zorlaştıran vakalarda bulunmaktadır.

Her ameliyatın olduğu gibi zorunlu tıbbi nedenlerle başvurulmayan, yalnızca güzellik amacıyla yaptırılan estetik operasyonların da birçok riski bulunmaktadır. Nadiren de olsa ölüm ile sonuçlanabilmektedir. Her tıbbi operasyonda olan bu riskler yalnızca güzellik nedeniyle göze alındığında hem fıkıh hem de etik açıdan bazı sorunlar teşkil etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ESTETİK OPERASYONLARIN HÜKMÜ

I. GÜNÜMÜZ HUKUKUNDA ESTETİK OPERASYONLAR

A. ESTETİK OPERASYONLARIN DÜZENLENMESİ VE NİTELİĞİ

Oldukça yeni olması gibi sebeplere bağlı olarak günümüz Türk hukukunda tıbbi konularda kanunlarda çok fazla düzenlemeye gidilmemiştir. Tıbbi müdahale ve operasyonlarla ilgili uyuşmazlıklar borçlar hukukunda akitler teorisine benzetilerek giderilmeye çalışılmıştır. Aynı şekilde diğer tıbbi konular gibi estetik cerrahi alanında da hukuksal bir düzenleme olmadığı için borçlar hukuku, çıkan uyuşmazlıklarda başvuru kaynağı olmuştur.²⁰⁹

Estetik operasyonların hukuki niteliğini izah edebilmemiz için estetik müdahalenin tıbbî bir müdahale olup olmadığını yani bu operasyonların hukukî düzenlemeye konu edilip edilmediğini belirtmemiz gerekir.

Literatürde geçen yaygın tanıma göre tıbbi müdahale şu şekilde tanımlanmaktadır:

*“Fiziksel ya da psikolojik nitelikteki hastalıkları, acıları, hastalık niteliğini taşımayan fiziksel (örneğin belli dereceye kadar şaşılık) ya da psikolojik bozuklukları, yine hastalık niteliğini taşımayan şikayetleri (örneğin, hamilelik esnasındaki şikayetler) önlemek, teşhis etmek, iyileştirmek ya da bunların etkisini hafifletmek amacıyla insan vücuduna yapılan tüm müdahalelerdir”*²¹⁰

Tıbbi tedavi yöntemlerine kişi sağlığını kaybettiğinde başvurulur. Sağlık ise 1946 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) anayasasında şöyle tanımlanmıştır: *“Sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil bedence, ruhça ve sosyal yönden tam iyilik halidir.”*²¹¹

Türk Anayasa'nın ikinci bölümünde kişilik hakları ve ödevleri düzenlenmiştir. On yedinci maddeye göre *‘herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir’*. Bu nedenle kişiler hiçbir surette canına kast eden müdahalelerde bulunamazlar veya bunu bir başkasından talep edemezler. Ancak sağlığını kaybeden bir

²⁰⁹ Hasan Petek, “Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 1 (2006). s. 186.

²¹⁰ Zarife Şenocak, “Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 50, S. 4 (2001). s. 66

²¹¹ Coşkun Kesgin, Ahmet Topuzoğlu, “Sağlığın Tanımı: Başaşağıma”, *İstanbul Kültür Üniversitesi dergisi*, C. 4, S. 3 (2006). s. 47.

insanın tıbbi müdahaleye başvurması bu kuralın istisnasıdır. Sağlığını geri kazanmak için kişiler ölümü tercih etme şekli hariç çeşitli tıbbi yöntemlere başvurma hakkına sahiptir. Kişinin rızası tıbbi müdahalenin geçerli olmasının temel şartıdır. Kişinin rızası alınmaksızın insan üzerinde yapılan her türlü müdahale hukuka aykırıdır ve yaptırımını vardır.

Estetik müdahaleler ise yukarıda uzunca anlattığımız gibi kişinin, bedeninde var olan kusurları yok etmek veya düzeltmek amacıyla başvurduğu işlemlerdir. Yukarıda verilen sağlık ve tıbbi müdahale kavramlarının tanımları ile estetik operasyonlarda yapılan işlemleri karşılaştırdığımızda estetik operasyonların da medeni hukuk açısından asıl olarak bozulan sağlığı tedavi ve tıbbi müdahale niteliği taşıdığı görülmektedir. Zira estetik işlemlere de tanımda geçtiği gibi psikolojik nedenlerle başvurulmaktadır. Bu nedenle bu yazarlara göre hekim ile hasta arasında oluşan ilişkiye hukuki nitelik kazandırmak gerekmektedir. Nitekim doktrinde kabul edilen iki görüşten biri de bu yöndedir.

Ancak bazı yazarlar estetik cerrahiye dair her türlü müdahaleyi tıbbi tedavi dışında görmektedir. Bu nedenle bu işleme başvuran ve hekim arasındaki ilişkiye hukukî bir konum atfedilmemesi gerektiği görüşündedirler. Örnek vermek gerekirse 1913 yıllı Paris mahkemesinin kararında estetik müdahaleler ile ilgili şöyle denmiştir: “*Beklenen faydadan çok daha fazla olarak tehlikeler arz eden estetik ameliyelerin yapılması başlı başına bir kusur teşkil eder. Basit bir fizik eksikliği ortadan kaldırmak gibi önemsiz bir sonuca ulaşmak için hastanın ölüme ya da çok ağır bir hastalığa sürüklenmesi kabul edilemez.*”²¹²

Doktrinde kabul edilen Güreli'nin görüşüne göre “*her türlü estetik amaçlı müdahale sırf güzel görüntü sağlamak için yapılan cerrahi müdahalelerdir.*” Buna göre estetik amaçlı operasyonlar tıbbi müdahale kapsamında ve hukuka uygun bir eylem olarak değerlendirilmelidir. Zira insan, bedenindeki estetik bozukluklardan dolayı zarar görüyor olabilir. Hukuk esasen insanları kendi zararından da korumakla yükümlüdür. Zarar söz konusu olduğu sürece hüküm böyle olmalıdır. Ancak bu yükümlülük, ne tedavi, ne koruma ne de acı dindirme amacı olmayan cerrahi operasyonlar nedeniyle aşılamaz. Aşıldığı takdirde estetik işlemler hukuka uygun olmaktan çıkar.²¹³

²¹² Köksal Bayraktar, *Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu*, İstanbul: Sermet Matbaası, 1972. s. 165

²¹³ Nevzat Güreli, “Hukuk açısından Cerrahi Müdahalenin Sınırları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1-4 (1981). s. 271-272

Doktrindeki konu ile ilgili açıklamalara yer verdikten sonra estetik cerrah ile hasta arasında yapılan bu tür işlemlerin modern hukukta nasıl çözümlendiğine bakmak gerekirse, yukarıda belirttiğimiz gibi kanunlarda salt olarak hekim- hasta ilişkisini düzenleyen bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Bu alanda yapılan işlemlere borçlar hukuku hükümleri uygulanmaktadır. Borçlar hukukunda borcun bazı kaynakları vardır ve bunlar: sözleşmeden doğan sorumluluk, haksız fiilden doğan sorumluluk ve vekaletsiz iş görmeden doğan sorumluluktur. Bu bölümde bunların ne olduğunu anlatıp sonucunda hekim tarafından oluşan zararın tazminini aktaracağız.

B. ESTETİK OPERASYONLARDA SORUMLULUK TÜRLERİ

Günümüz hukukunda estetik operasyonlar farklı bakış açılarına göre farklı esaslara dayandırılmaktadır. Bir kısım yazarlar hasta ile hekim arasındaki ilişkiyi sözleşmeye dayandığını kabul ederek, estetik operasyonlardan kaynaklanan sorumlulukların bu esasa göre ele alınmasını öngörmektedir. Bir kısmı ise “haksız fiil” esasına dayandırmaktadır. Sözleşme esasına dayandıranlar ise söz konusu sözleşmenin “vekalet sözleşmesi” veya “istisna sözleşmesi” olması konusunda iki farklı yaklaşımdadırlar. Hatta estetik operasyonların “vekaletsiz iş görme” olarak ele alınacağını ileri sürenler de bulunmaktadır.

1. *Sözleşmeden Doğan Sorumluluk*

Yukarıda da değinildiği gibi bir kısım günümüz hukukçuları estetik operasyonları hekim ile hasta arasında kurulan bir sözleşmeye mucebince icra edildiğini ve sorumluluğun bu esasa dayanacağını ileri sürmektedir. Bunlara göre sözleşme taraflarının hak ve sorumluluklarının buna göre belirlenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Hekim ile hasta arasında önceden kurulmuş bir sözleşme bulunduğuna göre herhangi bir uyuşmazlık oluşması durumunda bu sözleşmede yer alan hükümler uygulanacaktır. Bu sözleşmenin tipinin ise iki çeşit olduğu konusunda görüşler yoğunlaşmaktadır. Bunlardan biri “vekâlet sözleşmesi” bir diğeri ise “eser sözleşmesi”dir.²¹⁴ Hasta ile hekim arasındaki uyuşmazlıklar gibi estetik operasyonun niteliği ve ortaya çıkacak zararların telafisi sözleşmenin tipine göre sonuca bağlanacak ve hüküm ona göre belirlenecektir.

²¹⁴ Petek, “Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk”. s. 187.

a) Vekâlet Sözleşmesi

Vekalet sözleşmesi, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda 386 numaralı maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır: “Vekâlet, bir akittir ki onunla vekil, mukavele dairesinde kendisine tahmil olunan işin idaresini veya takabbül eylediği hizmetin ifasını iltizam eder.” 6098 sayılı yeni Borçlar Kanunu metninde düzenlemeye gidilmiş ve vekalet sözleşmesi şu şekilde tanımlanmıştır: “Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işi”ni görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir.”

Doktrinde yer alan bir başka tanım ise şöyledir: “Vekalet öyle bir akittir ki vekile müvekkilin menfaatine ve iradesine uygun bir sonuca yönelen bir iş görmeyi bir zaman kaydına tabi olmaksızın ve nisbeten bağımsız olarak yapma borcunu, sonucun elde edilememesi rizikosu ona ait olmamak üzere yükler.”²¹⁵

Tandoğan'a göre;

“Her şeyden önce, maddî olmayan bir sonuç, ancak mahiyeti bakımından bir çalışma sonucu olarak vaad edilmeye elverişli olduğu takdirde bir istisna sözleşmesinin konusunu oluşturabilir. Bir öğretim, dava veya tedavide belli başarılı bir sonuca erişilmesi, bu husus mahiyeti gereği tartılamayan ve yükümlülük altına girenin gücü dışında kalan faktörlere bağlı olduğundan, gerçekleştirileceğinin önceden yüklenilebilmesine elverişli (versprechbar) değildir. Bu yüzden özel bir öğretim sözleşmesi, dişlerin veya bir hastalığın tedavisine, cerrahî bir ameliyata, hatta vücudun sağlığa kavuşturulması ile ilgili olmayan bir estetik ameliyata ilişkin sözleşmeler istisna sözleşmesi olarak nitelendirilemezler. Estetik ameliyat sınırda kalan bir hâl olmakla birlikte, onda da cerrahî müdahalenin yüksek kişisel karakteri ve taraflar arasındaki belirgin güven ilişkisi dolayısıyla vekâlet hükümleri uygulanmalıdır.”²¹⁶

Yargıtay kararlarına bakıldığında estetik müdahalelerin hem vekâlet hem de eser sözleşmesi kapsamına girdiğine dair her iki yönde de hüküm verdiği görülmektedir. Yargıtay'ın bir kararında estetik cerrahi ile ilgili bir davayı vekâlet sözleşmesi hükümleri altında ele aldığı görülmektedir. Baktığı davadan çıkan karar şöyledir:

“Dava, davalı hastanede yapılan ameliyat sonrası uygulanan enjeksiyon nedeniyle bacakta sakatlık olduğu iddiasıyla istenilen maddi manevi tazminata ilişkindir. Taraflar arasındaki ilişki vekalet sözleşmesidir. Vekil, vekalet görevini yerine getirirken yöneldiği sonucun elde edilmemesinden sorumlu değil ise de, bu sonuca ulaşmak için gösterdiği çabanın, yaptığı işlemlerin, eylemlerin ve davranışlarının özenli olmayışından doğan zararlardan sorumludur. O nedenle, vekil konumunda olan doktorların

²¹⁵ Haluk Tandoğan, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 2. b., Ankara: Sevinç Matbaası, 1977. s. 181-182

²¹⁶ Petek, “Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk”. s. 189.

bilim ve teknolojinin getirdiği bütün imkanları kullanmak suretiyle özen borcunu yerine getirmeleri gerekir.”²¹⁷

Estetik operasyonlara vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanması gerektiğini söyleyenler, cerrahi müdahalelerin niteliği bakımından²¹⁸ taahhüt edilmeye uygun olmadığını bu nedenle eser sözleşmesindeki eserin teslimi hükmünün birebir uygulanmasının mümkün olmadığını söylemişlerdir. Bu nedenle bu grupta bulunanlara göre estetik amaçlı cerrahi müdahaleler eser değil vekâlet sözleşmesinin konusu olmalıdır.

Tanımlardan anlaşıldığı üzere vekâlet sözleşmesinde yalnızca iş görme borcu vardır. Yapılan iş karşılığında herhangi bir bedel veya işin sonucu kesin olarak taahhüt edilememektedir. Estetik operasyonlarda niteliği gereği, yani canlı insan bedeni üzerinde gerçekleşmesinden dolayı kesin sonuç vermesi mümkün değildir. Bu nedenle de bu görüş sahiplerine göre estetik cerrahi operasyonları vekalet sözleşmesi kuralları gereğince incelenmelidir.

b) İstisnâ/ Eser Sözleşmesi

818 sayılı Borçlar Kanunu’nda eser sözleşmesi, “*istisnâ bir akittir ki onunla bir taraf diğer tarafın vermeyi taahhüt eylediği semen mukabilinde bir şey imalini iltizam eder.*” olarak tanımlanmıştır. 6098 sayılı yeni Borçlar Kanun’unda da benzer şekilde “*Eser sözleşmesi, yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, iş sahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.*” olarak tanımlanmıştır.

İstisnâ sözleşmesi konusunu insan emeğinin oluşturduğu sözleşmelerdendir. Yüklenicinin emeği karşılığında karşı taraf bir bedel ödemeyi kabul eder.²¹⁹ Kanun metninden anlaşıldığı üzere eser sözleşmesinin şekil şartlarından biri bedeldir. Bedel olmayan sözleşme eser sözleşmesi olarak adlandırılmaz.

Estetik cerrahinin bu noktada hangi sözleşme hükümleri altında inceleneceği meselesi doktrinde tartışmalara yol açmıştır. Diğer bütün tıbbi müdahaleler vekâlet sözleşmesi olarak kabul edilmekte ancak estetik cerrahi niteliği gereği tam olarak tıbbî müdahale kavramı altında olmadığı için eser sözleşmesi diyenler de vekâlet sözleşmesi diyenlerde olmuştur.

²¹⁷ Yargıtay Kararı, Asliye Hukuk Mahkemesi, 26.05.2016

²¹⁸ Eser sözleşmeleri, yeni bir eser ortaya koyma taahhüdü ile gerçekleşir. Bu taahhütte ortaya çıkacak olan yeni eserin tüm nitelikleri, boyutları, neye benzeyeceği belirlidir ve şaşırtıcı sonuçlar ortaya çıkmaz. Ancak estetik cerrahinin malzemesi bedendir. Beden ise canlı bir organizma olduğu için önceden kesin sonuçlar taahhüt etmek mümkün değildir.

²¹⁹ Turgut Akıntürk, *Borçlar Hukuku*, 13. b., İstanbul: Beta, 2007. s. 307

Yukarıda estetik cerrahi operasyonlara vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanmalıdır diyenlerin argümanlarını izah etmiştik. Şimdi ise bu operasyonlara eser sözleşmesi hükümleri uygulanmalıdır diyenlerin argümanlarını inceleyip hangi görüşe yakın olduğumuzu nedenleri ile belirtelim.

Bazı hukukçular ise hekimin belli bir sonucu taahhüt ederek eser sözleşmesi yapabileceğini belirtmişlerdir. Estetik ameliyatlarında bu sonucu taahhüt etme niteliğine uygun olduğunu belirterek bu operasyonlarda eser sözleşmesi yapılabileceğini vurgulamışlardır.²²¹

“*Estetik amaçlı tıbbi müdahalelerde hekimin hukuki sorumluluğu*” adlı bir yüksek lisans tezi hazırlayan Merter Özay tezinde bu görüşleri aktardıktan sonra, tüm tıbbî müdahalelerin borçlar hukukunda düzenlenmiş tek bir sözleşme türüne dahil olmasının mümkün olmadığını bu nedenle tıbbi müdahalenin türüne göre vekâlet veya istisnâ sözleşmesine konu edilmesi gerektiğini söylemiştir.²²²

Yargıtay’ın estetik cerrahiye eser sözleşmesi olarak kabul ettiği kararı ise aşağıdaki gibidir.

“*Eser sözleşmesi, Borçlar Kanunu’nun 355. maddesinde, “eser sözleşmesi öyle bir sözleşmedir ki, onunla yüklenici, iş-eser sahibinin yüklediği ücret karşılığında bir yapıt meydana getirmeyi borçlanır” şeklinde tanımlanmaktadır. Yüklenici, iş-eser sahibi ile akdî ilişkiye girerken bir sonuç (eser) meydana getirmeyi yüklenmektedir. Bu anlamda eser, bir iş görme faaliyetinin maddi veya maddi olmayan sonucudur. Estetik ameliyatlarda ameliyatı yapan doktor, “estetik görünüm” konusunda belli bir sonucun ortaya çıkması yönünden belli bir güvence vermişse, taraflar arasındaki bu akdî ilişki niteliğince bir “eser” sözleşmesidir. Somut olayda da, yanlar arasındaki akdî ilişki, açıklanan sebeplerle niteliğince bir “eser” sözleşmesidir.”²²³*

Konuyla ilgili tüm görüşleri naklettikten sonra nihai olarak hangi görüşün somut duruma uygun olduğunun yorumunu yapacak olursak estetik operasyonların temelde vekâlet sözleşmesi altında değerlendirilmesi kanaatimizce daha uygundur. Zira eser sözleşmesi denmesi durumunda bir bina inşâ etmek gibi kesin sonuçlardan bahsedilmiş olur. Ancak yapılan işlem canlı ve ameliyat sonucunda çeşitli komplikasyonlara açık insan vücudu

²²¹ Petek, “Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk”.s.189

²²² Merter Özay, *Estetik Amaçlı Tıbbi müdahalelerde Hekimin hukuki Sorumluluğu*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Galatasaray, 2005. s. 30

²²³ Yargıtay Kararı, (Asliye Hukuk Hakimliği 25 Ocak 2011).

üzerinde yapıldığı için kesin sonuca ulaşmak mümkün değildir. Çünkü beden çeşitli faktörlerden etkilenir ve tepki verir. Ameliyat sonrasında ortaya çıkacak bir komplikasyon sonucu olan ve ameliyatla ilgili olmayan bir nedenden de olması mümkün olan arıza durumunda bundan hekimi sorumlu tutmak hekimlik mesleği için bir dezavantajdır. Nihayetinde estetik operasyonlar zorunlu tıbbi gerekçelerle değil daha çok keyfî denebilecek güzelleşme amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle buna karar veren kişi de bu ihtimalleri göze alarak bu yola girmesi hem bu operasyonların yapılmasını azaltır hem de yapılan işlemin ciddi sonuçlar doğurabileceği farkındalığı yaratır.

c) *Haksız Fiilden Doğan Sorumluluk*

Haksız fiil, aralarında önceden herhangi bir sözleşme ilişkisi bulunmayan kişilerin, kanunun emrettiği kurallara uygun davranmamalarını ifade etmektedir. Haksız fiilin bazı unsurları vardır. Bunlar: hukuka aykırı fiil, zarar, kusur ve illiyet bağıdır. Bir zarardan bahsedilen durumlarda ise hukuki olarak zarar gören tarafın zararından zarar verenin sorumlu olması ve bunun gereği olarak zararının karşılanması gerekmektedir.²²⁴

Yukarıda tanımına yer verdiğimiz haksız fiil, gerçekleştirilen estetik operasyon sırasında hekim ile hasta arasında bir önceki bölümde aktardığımız geçerli sözleşmelerden birinin dışına çıktığında hekim ile hasta arasında da haksız fiilden doğan sorumluluk söz konusu olur. Bu durumda borçlar hukukunun haksız fiile ilişkin 41 ve devamı maddeleri uygulama alanı bulmaktadır. Petek, estetik cerrahi ve haksız fiil arasında bir ilişki kurarak şunları söylemiştir:

*Estetik cerrah ile hasta arasındaki sözleşmenin imkansızlık, hukuka ve ahlaka aykırılık (BK.m.20) sebepleriyle geçersiz olması durumunda, artık hukuk düzeninin yok saydığı sözleşmeye dayanılarak dava açılmayacağından, genel sorumluluk hükümleri olan haksız fiil esaslarına göre dava açılmalıdır. Benzer şekilde, estetik cerrah ile hasta arasında geçerli bir sözleşme bulunmasına rağmen, ameliyat sonunda hastanın ölmesi sebebiyle hasta yakınlarının estetik cerraha karşı açacakları maddi ve manevi tazminat (BK.m.45, 47, 49) davalarının temeli de haksız fiile dayanmaktadır; zira hasta yakınlarının uğradığı zarar, estetik cerrahın sözleşmeye aykırı davranışından doğmuş olmasına rağmen, estetik cerrah ile hasta yakınları arasında bir sözleşme bulunmamaktadır.*²²⁵

²²⁴ Mehmet Remzi, Sezer Aydın, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 3. b., İstanbul: İkinci Sayfa, 2010. s. 373-375

²²⁵ Petek, “Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk”. s. 223.

Bu ifadelerden çıkan sonuca göre estetik operasyonlardan sorumlulukta asıl olan sözleşmeye dayanmasıdır. Ancak bazı hallerde haksız fiilden dolayı sorumluluk söz konusu olabilir. Bu da ki onlar, imkansızlık, hukuka ve ahlaka aykırılık sebepleriyle geçersiz olması durumudur, genel sorumluluk hükümleri olan haksız fiil esaslarına göre dava açılmalıdır.

d) Vekaletsiz İş Görmeden Doğan Sorumluluk

Kural olarak hekim ile hasta arasındaki ilişki sözleşme ilişkisine dayalı olsa da bazı durumlarda vekaletsiz iş görmeden de söz edilebilir. Borçlar Kanun'unun 411. maddesine göre; *“Başkası namına tasarrufta bulunan kimse her türlü ihmal ve ihtiyatsızlıktan mes'uldür. Şu kadar ki o kimse, iş sahibinin maruz bulunduğu zararı bertaraf etmek için yapmış ise, mes'uliyeti tahfif olur. İş sahibinin sarahaten veya delaleten men'i var iken o kimse, bu işi yapmış ve sahibinin men'i de kanuna ve adaba muhalif bulunmamış ise, kazadan dahi mes'ul olur. Meğer ki o kimse, müdahalesi olmasa bile kazanın vukua geleceğini ispat etsin.”*

Bu maddeyi daha öz bir ifade ile anlatmak gerekirse tıbbi olarak vekaletsiz iş görme durumu, estetik müdahale sırasında öngörülmemiş bir komplikasyonun ortaya çıkması sonucu hekimin hasta ile yaptığı sözleşmenin dışına çıkarak müdahalede bulunmasıdır. Bu durumda hekim vekaletsiz bir iş görmüş olur. Hastanın ameliyat sonrası bundan rahatsız olması durumunda ise sonuçlarına katlanmakla yükümlüdür.

C. ESTETİK OPERASYONLARIN MODERN HUKUKTA SONUÇLARI

Yukarıda aktardığımız uyuşmazlıkla sonucunda hastanın maddi ve manevi tazminata başvurma hakkı vardır. Alacağı tazminat miktarı açısından yapılan işlemin sözleşmeye dayalı olması veya haksız fiil sonucu oluşması arasında niteliksel olarak fark yoktur. Borçlar Kanunu'nun 98. maddesinin ikinci fıkrası gereği, haksız fiil sorumluluğunu düzenleyen hükümler, kıyasen sözleşme sorumluluğuna da uygulanmaktadır.

1. Maddi Tazminat

Güzellik amacıyla yapılan estetik ameliyatın tazmininde ek tedavi, ameliyat masrafları ve kusurlu müdahalede bulunulması nedeniyle hastanın uğradığı kazanç kaybı estetik cerrah ve hastane tazmin etmek zorundadır.²²⁶ Hastanın ölümü halinde ise ailesi

²²⁶ Bknz: m 46/1

destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir. Uğranılan zararın gerçek miktarını ispat yükü²²⁷, gereğince zarar gören hastanın üzerindedir.²²⁸ Ancak zararın tam miktarını ispatlamak genellikle zor olduğundan, hâkim, somut olayın özelliklerine göre bir tazminata hükmedebilir.²²⁹ Bu tazminat hesaplanırken, hastanın estetik cerraha yanlış bilgi vermesi, talimatlara uymaması, tehlikesini bilmesine rağmen rıza göstermesi gibi olgular dikkate alınarak tazminat miktarında indirimle gidilebilir; estetik cerrahın kusuru kadar, hastanın aşırı hassas bünyesi de zararın oluşumunda etken olmuşsa, tazminatta indirimle gidilebilir.²³⁰ Hâkim, hükmedeceği tazminatın toptan veya irat şeklinde ödenmesine karar verebilir.²³¹

2. Manevi Tazminat

Borçlar Kanunu madde 56'da cismani zarar karşılığında manevi tazminata hükmedileceği belirtilmiştir: “*Ağır bedensel zarar veya ölüm halinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir.*”

Manevi tazminat, kişinin sağlığında istenmeyen bir bozukluk olması durumunda talep edilebilir. Tazminatın miktarı saldırı ve zararın büyüklüğüne göre değişir. Maddi tazminatın miktarını bilirkişi belirlerken; manevi tazminat miktarını hâkim belirler.²³² Estetik cerrahın sözleşmeye aykırı kusurlu davranışı aynı zamanda hastanın kişilik hakkını da ihlal edeceğinden, hastanın Medeni Kanun'un 25. Maddesine dayanarak tazminat talebinde bulunması da mümkündür.

II. İSLAM HUKUKUNDA ESTETİK CERRAHİNİN HÜKMÜ

İslam hukukunda estetik cerrahiye dair hüküm bazı konularla ilgilidir. Tek başına caizdir veya caiz değildir hükmü verilmesi doğru değildir. Bu nedenle hükme etki eden değerleri bu alt başlık altında zikredeceğiz.

²²⁷ Bknz: 50/2

²²⁸ Bknz: m 42/1

²²⁹ Bknz: m 98/2

²³⁰ Bknz: m 44

²³¹ Hakan Hakeri, *Tıp Hukuku*, 9. b., İstanbul: Seçkin, 2015. s. 393

²³² Turan Ateş, *Hekimlerin Cezai ve Hukuki Sorumlulukları*, İstanbul: Nobel Matbaacılık, 2007. s. 218

A. İSLAM HUKUKUNDA ESTETİK OPERASYONLARA ETKİ EDEN DEĞERLER

İslam dini özelinde fıkıh insanın tüm hayatını doğumundan ölümüne kadar tanzim eden bir disiplindir. Hayatın her alanı, yapılan her iyi veya kötü fiil dinin kapsamındadır ve hukuken düzenlenmiştir. Yapılan bu fiillerin hukuken düzenlenmesinin sonucu olarak ise belli hukukî yaptırımlar öngörülmüştür. Estetik cerrahi de doğal olarak fıkıhın kapsamında incelenebilecek ve incelenmesi gereken bir meseledir. Halihazırda bu cerrahi branşa artan talepler bu ameliyatların fıkhi yönünün izah edilmesini zorunlu kılmıştır. Araştırdığımız kadarıyla ortaya çıkan sonuçlara göre estetik cerrahi operasyonlar konusu temel olarak bazı fikhî konularla iç içedir.

Bu konulardan biri fıkhîta Allah hakkı kul hakkı ayrımı konusudur. Fıkıhta haklar temel olarak Allah hakkı kul hakkı ayrımı şeklinde ortaya çıkmıştır. Bedene müdahalede bulunma hakkı insana mı aittir yoksa insan sadece bedeni korumak ile mi yükümlüdür sorusu ekseninde bedene müdahalede bulunmak Allah hakkı veya kul hakkı kapsamına girecektir. Bu kapsamın belirlenmesi estetik cerrahi hükmünün belirlenmesinde de önemli bir rol oynayacaktır.

Etki eden değerlerden bir diğeri ise Fıkıhta makâsîd teorisidir. Bilindiği gibi son zamanlardaki fıkıh çalışmaları daha çok maslahat eksenli yorum üzerinden gitmektedir. Bu makâsîd eksenli yoruma yeni usul yaklaşımı diyenler olmakla birlikte esasen içinden çıkılamayacak güncel problemlerin yorumlanmasında etkili bir yöntemdir. Bu yönetime göre naslardan Şâri'in genel maksatları tespit edilip karşılaşılan yeni problemler bu maksatlara göre yorumlanmaktadır. Maslahat ve mefsedet dengesi bu tür problemlerin çözümlenmesinde dikkat edilmesi gereken bir başka husustur. Bu noktada estetik cerrahi de bu yaklaşıma tabi tutularak sonuçlanması gereken bir güncel problemdir. Maslahatlar ise iki türlü bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Maslahatların muteber olup olmamasına göre yapılan birinci sınıflandırmaya göre maslahatlar üç kısma ayrılır: Bunlar maslahatı mutebere, maslahatı mülga, maslahatı mürsele şeklindedir. İkinci sınıflandırmaya göre de maslahatlar derecesine göre sınıflandırılmıştır. Bunlar da zarûriyyât, hâciyyât ve tahsîniyyât şeklindeki taksimdir. Estetik cerrahiye başvurma'nın hangi noktada zarûriyyât kapsamında ve yapılması zorunlu bir hal alacağı veya hangi düzeyde beden üzerindeki ve kişiyi rahatsız eden çirkinliğin hâciyyât içerisinde değerlendirilebileceği, yine tamamen güzellik adına

yapılan ve tahsîniyyât kategorisine giren bir operasyon olarak değerlendirilebileceği bu başlık altında tartışacağımız sorulardır.

Estetik cerrahi ile alakalı olan bir diğer mesele Allah'ın yarattığını değiştirme meselesidir ki bu, konunun kilit noktasıdır. Bilindiği gibi Allah insanı en güzel şekilde yaratmıştır²³³. Bu noktadan bakıldığında insanın yaratılıştan gelen özellikleri nelerdir, Allah insanı nasıl yaratmış, neleri tabii oluşumuna bırakmıştır ve sonradan oluşan estetik bozukluklar yaratılışın bir parçası mıdır? gibi sorular bu başlık altında inceleyeceğimiz sorunlardır.

Tüm bunların neticesinde araştırmamızın sonuç bölümünde fikhî boyuttan ele aldığımız bu meselelerin hükmünü elde etmeye çalışacağız.

1. Estetik Cerrahi ve Allah Hakkı Kul Hakkı Ayrımı

Beden üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi insana ait bir hak ve yetki olup olmadığı meselesi klasik dönemde hakkında neredeyse ihtilaf olmayan bir meseledir. Alimlerin çoğunluğuna göre insan bedeni üzerinde söz sahibi değildir. Çünkü beden üzerinde Allah hakkı geçerlidir.

Haklar genel olarak Allah hakkı ve kul hakkı olarak iki kısımda incelenmektedir. Bununla birlikte din, insanlara bazı haklar tanımıştır. Bunların örnekleri âyetlerde bulunmaktadır. “*Bir cana kıymaya veya yeryüzünde fesat çıkarmaya karşılık olması dışında, kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur*”²³⁴ âyetiyle yaşama hakkını; “*Birbirinizin mallarını aranızda batıl yollarla yemeyin.*”²³⁵ âyetiyle mülkiyet hakkını; “*Ey iman edenler! Kendinizi tanıtip izin almadan ve içinde oturanlara selam vermeden kendi evinizden başka evlere girmeyin.*”²³⁶ şeklindeki uyarısıyla özel yaşamın gizliliği hakkını; “*Ey iman edenler! Erkekler diğer erkeklerle alay etmesinler; onlar kendilerinden daha iyi olabilirler. Kadınlar da diğer kadınlarla alay etmesinler; alay edilen kadınlar edenlerden daha iyi olabilirler. Biriniz diğerinizi karalamayın, birbirinize kötü ad takmayın.*”²³⁷ emriyle Kur'an, kişilerin manevi bütünlüğünün ve şahsiyetinin korunması hakkını tanımıştır.

²³³ Tîn, 95/4

²³⁴ Mâide, 5/32

²³⁵ Bakara, 2/188.

²³⁶ Nûr, 24/27

²³⁷ Hucurât, 49/11

İslam'ın insanlara tanıdığı bu haklar bugün birçok hukuk sistemlerinin tanıdığı haklarla ya eşdeğer ya da daha üstündür. Usul kitaplarında mahkûm bih başlığı altında incelenen haklar teorisi yukarıda belirtildiği gibi ikili bir ayrıma tabidir. Allah hakkı modern hukuktaki kamu haklarını karşılarken; kul hakkı ise modern hukuktaki şahsi hakları karşılayabileceği söylenebilir. Bu noktadan bakıldığında Allah hakkı toplumsal düzen ve toplumun refahını arttırmayı hedef edinen haklarken, kul hakları şahısların diğer şahıslarla ilişkilerini düzenler ve onları hukukî koruma altına alır.

Bu genel bilgilerin ardından hak kavramının analizine yer vermek gerekirse hak; “*Şeriat'in bir yetki veya yükümlülük olarak tanıdığı aidiyettir.*”²³⁸ şeklinde yeni dönemde tanımlanmaktadır. Günümüz hukukçularından Senhuri (V.1971) hakkı “*hukukun fert için tanıdığı mali yarar (maslahat)*”²³⁹ olarak tanımlanmaktadır. Ali el-Hafif (V.1978) ise hakkı “*Şari tarafından bireye tanınan faydadır.*”²⁴⁰ ve “*Şâri'in benimsemesiyle sabit olan ve Şâri'in himaye ettiği şey*”²⁴¹ şeklinde tanımlar.

Anlaşıldığı üzere hak kavramı özünde Şâri' tarafından verilen bir yetki, yükümlülük ve maslahatlar birleşimidir. Bu noktadan bakıldığında bir eylemin insan tarafından hak olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle o eylemin Şâri' tarafından tanınıyor olması gerekir. Günümüz ifadesi ile kanunun tanımadığı bir yetki, ister kamu için isterse kişi için olsun, hak olarak değer bulmaz.

Allah hakkı literatürde şöyle tanımlanmaktadır: “*Şeriatte sabit olan ve akılla kavranabilir olsun olmasın mükellef için seçenek hakkı bulunmayan şeylerdir.*”²⁴² Karafi'nin (V.1285) tanımında Allah hakkı; “*Allah'ın emri ve nehyidir.*”²⁴³ Şatibî'de (V.1388) Allah hakkı şöyle ifade edilir; “*Allah hakkı, mükellefin hiçbir şekilde müdahale ve tercih hakkının olmadığı haktır. Asla düşmezler.*”²⁴⁴ Teftazani'ye (V.1390) göre Allah hakkı belirli bir kişinin ihtisasında olmayıp umumi menfaati sağlamak üzere düzenlenmiştir. Bu haklar tehlikesinin büyüklüğünden ve yararının genişliğinden dolayı Allah'a nispet edilmiştir.²⁴⁵ Hasan Hacak Allah hakkı ile ilgili oldukça açıklayıcı bir tespitte bulunarak Allah hakkını

²³⁸ Mustafa Ahmed ez Zerkâ, *el Medhal'il Fıkhi'l Ammi*, 6. b., Beyrut, Lübnan: Daru'l Fikr, 19.

²³⁹ Abdürrezzak Ahmed Senhuri, *Naziratu'l Akd*, 2. b., Beyrut, Lübnan: Menşurati'l Halebî'l Hukukiyyetü, 1998.s.2.

²⁴⁰ Ali Hafif, *Ahkamu'l Muameleti's Şeriyeti*, 3. b., Kahire: Daru'l Fikri'l Arabi, t.y., s.28

²⁴¹ Ali Hafif, *Milkiyyeti Fi's Şeriyeti'l İslamiyyeti*, Beyrut, Lübnan: Daru'n Nahdati'l Arabi, 1990.s.9.

²⁴² Şâtibî, *Muvâfakât*, 5. b., İstanbul: İz Yayıncılık, t.y.s.318

²⁴³ Karafi, *el Füruk*, Beyrut, Lübnan, İlmü'l Kitap, t.y.s.140.

²⁴⁴ Şâtibî, *Muvâfakât*.s.378

²⁴⁵ Teftâzânî, *et-Telvih*, Mekteb-i Sanâyi Matbaası, 1410. (2.162)

“Allah’ın sahip olduğu haklar, kulun Allah’a karşı vazifesidir.” şeklinde açıklamıştır.²⁴⁶ Allah hakları toplumun genel menfaatini ve maslahatını korumaya yönelik haklardan olarak da görülebilir. Bu nedenle şahsi haklar gibi kişilerin affı veya sulh neticesinde düşürülemez.

Usul kitaplarının genel kul hakkı tarifi şu tanımda özetlenmektedir: ‘Kul hakkı kula özgü kulun ihtisası altındaki bir maslahattır. Başkasına ait malın haramlığı gibi’²⁴⁷

Karâfi içinde kul hakkı bulunmayan bir hakta Allah hakkının bulunabileceğini ancak içinde Allah hakkı bulunmayan bir hakta kul hakkının da bulunamayacağını, bunun ise hakkın düşürülüp düşürülmemesi ile alakalı olduğunu söyler. Karafi, kulun düşürme, ıskat etme hakkının bulunduğu tüm hakları kul hakkı, kulun düşürme ve ıskat etme hakkının bulunmadığı tüm hakları da Allah hakkı olarak nitelendirir.²⁴⁹

Şâtîbî’ye göre de “hiçbir şer’î hüküm Allah hakkından hâli değildir.”²⁵⁰ Yani ister kul hakkı olsun ister Allah hakkı olsun her şer’î hükümde gizlide olsa bir Allah hakkı bulunmaktadır.

Bu noktada Şâtîbî, kişinin bedeni üzerinde ki haklarında Allah haklarından olduğunu belirterek bu konuda kullara herhangi bir tercih hakkı tanınmadığını belirtmiştir. Allah insana hayat, beden, akıl bağışlamıştır. Kulun ise bu bağışlananları düşürme yetkisi yoktur.²⁵¹

Karâfi’de benzer açıklamalarda bulunarak, kişinin rızası olsa bile malının telef edilmesi, rızası olsa bile namusunu korunmamak tasarrufunda bulunamaz. Aynı şekilde can ve organın telef edilmesine rıza göstermez. Bu konularda kişinin rızası itibara alınmaz. Karafi’ye göre kul hakkı gibi gözükken bu haklarda gizli Allah hakkı bulunmaktadır.²⁵²

Mısırlı şeyh Şaravî’ye göre de insan kendi bedeninin sahibi değildir. Bunun kanıtı ise Kur’an’ın intiharı açıkça yasaklamasıdır. Buna göre kişinin kendi bedeniyle neler yapıp yapamayacağını sınır vardır. Bu sınırlar ilahi vahiyde belirtilmiştir.²⁵⁴ “Ve kendinizi öldürmeyin.”²⁵⁵ ayeti ile insanın bedeni üzerinde söz sahibi olmadığı Müslümanlara

²⁴⁶ Hasan Hacak, *İslam Hukukunun Klasik Kaynaklarında Hak Kavramının Analizi*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2000.

²⁴⁷ Hacak, *İslam Hukukunun Klasik Kaynaklarında Hak Kavramının Analizi*. s. 106.

²⁴⁹ Karâfi, *el Furûk*. C.1, s. 141.

²⁵⁰ Şâtîbî, *Muvâfakât*. C. 4, s. 317

²⁵¹ Şâtîbî, *Muvâfakât*. C.4, s. 380

²⁵² Karâfi, *el Furûk*. C.1, s. 141.

²⁵⁴ Sherine Hamdy, *Our Bodies Belongs to God*, London, UK: University of California Press, 2012. s. 122

²⁵⁵ Nisâ, 4/29

bildirilmiştir. “*dişleri inceltip dikkat çekecek hale getiren, kaşları yolup incelterek dikkat çekmeye çalışanlara ve dövme yaptırarak yaratılışı değiştirenlere lanet olsun.*”²⁵⁶ ilahi vahyin diğer ayağı olan hadiste ise bedene yönelik yapılması yasak olan tasarruflar bu şekilde bildirilmiştir.

Aktardığımız görüşlerin yanında bizde oluşan kanaat şu yöndedir, kişiler haklarını ya kazanarak ya da hukuk sistemi tarafından tanınması ile elde eder. Kişilerin üzerinde hüküm sürdüğü mallar böyledir. Kişi kendi kesbi sonucunda elde etmiştir ve o mal üzerinde her türlü hakka sahiptir. Ya da hukuk sisteminin tanınmasıyla haklar elde edilir. Kişilerin tedavi olmak amacıyla bedenleri üzerinde tasarrufta bulunma hakkı ise hukuk sisteminin tanınması ile elde edilen haklardandır.

İslam hukuku sistemi kişiye sınırsız haklar tanımamıştır. Bazı helal ve haram sınırları içerisinde özgürlük alanı tanımıştır. Bu nedenle kişinin bedene müdahalede bulunabilmesi için kişinin o bedeni kendi kesbiyle elde etmiş olması gerekir ki böyle değildir, Allah bağışlamıştır. Yine Şâri’ tarafından bedenini istediği gibi kullanabileceğine dair açık bir emir bulunması gerekir ki böyle bir emir bulunmamakta aksine insanın yaratılmış canlı olduğu ve bedeninin de insana Allah tarafından verilmiş bir emanet olduğu anlayışı hakîm kılınmıştır. Bu bakımdan kişinin vücudu üzerinde sonsuz yetkisi bulunmamaktadır. Hukuk sisteminin kişiye tanıdığı haklara bakarsak naslar içerisinde bedeninin kişiye ait olduğuna dair düzenleme bulunmamakta aksine “*Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın*”²⁵⁷ “*Ve kendinizi öldürmeyin.*”²⁵⁸ âyetleri ile insanın bedeni üzerinde tasarrufta bulunması sınırlandırmıştır.

İlk bölümde değindiğimiz üzere Hristiyanlıktaki vahşet tutumunun aksine ve Antik Yunan’da ki bedeni yüceltme fikrinin aksine tıpkı Yahudilik gibi Yahudilikten daha düzenli ve daha fazla olacak şekilde İslam bedenle ilgili düzenleyici emirler vermiş ve yasaklar getirmiştir. İntihar ve cana haksız yere kıyma yasağı ile hastalanmama ve hastalık halinde tedavi olma emirleri bu niteliktedir. Bu emir ve yasaklardan da anlaşılacağı üzere İslam, bedeni insanın keyfî uygulamalarına bırakmamış temizliğinden dinlenmesine, sağlığından ölümüne her aşamasını düzenlemiştir. Bu noktada bedeninin bakımını, temizliğini dahi insanın keyfî arzularına bırakmayan din elbette bedene yönelik yapılan estetik müdahalelere de karşı olacak, bunları kulların arzularına bırakmayacaktır.

²⁵⁶ Nesâî, ‘‘Süslenme’’, 26.

²⁵⁷ Bakara, 2/ 195

²⁵⁸ Nisâ, 4/29

İslam hukukçularının görüşlerinden de anlaşıldığı üzere kişinin bedeni üzerinde sınırsız tasarrufta bulunma yetkisi bulunmamaktadır. Beden üzerinde müdahalede bulunma fiili veya hakkı Allah haklarındandır. Allah'ın izin verdiği ölçüler dışında, tıbbi gerekçeler olmaksızın ve keyfi amaçlı olacak şekilde bedene yönelik değişiklik yapılamaz, zarar verilemez ve müdahalede bulunulamaz.

Kişiler bedenleri üzerinde ancak Allah'ın ve peygamberin çizdiği sınırlar dâhilinde müdahalede bulunabilme hak ve yetkisine sahiptir. Kaynaklarda bu sınırlar belirtilmektedir. Süslenme konusunda fakihler ayet ve hadislerde geçen “*Allah güzeldir, güzeli sever.*”²⁵⁹ benzeri emirlerden dolayı süslerle bezenme fiilinin kadın ve erkek için dine uygun olduğunu belirtmişlerdir. Ancak elbette süslenmenin de sınırları bulunmaktadır. Bu sınırlardan bir tanesi hadiste belirtilmiştir: “*Kim bir kavme benzemeye çalışırsa o onlardandır.*”²⁶⁰ Bu noktada bir Müslümanın gayri Müslimlere ait, onları temsil eden eşyalar veya süsler ile süslenmesi dinen uygun değildir. Yine kadınların erkeğe, erkeklerin kadına benzemesi, kibir ve gurur göstergesi olan giyim kuşam ve süsler haram olarak nitelenmiştir. Ayrıca bu süslenme fiillerinde israftan kaçınılması en önemli noktadır. Ayrıca Müslümanlar toplum içinde her zaman giyim kuşamına özen göstermeli, pis ve özensiz giyinmekten Müslüman kimliğine laf gelmemesi açısından kaçınılmalıdır. Ayrıca özeldede erkekler için altın ve ipek ile süslenmek haram kılınmıştır.²⁶¹ Kadınlar için ise süslenmenin ölçüsü tesettür kurallarına göre belirlenmektedir. Kadının süsünü ve kokusunu mahremi olmayan erkeklere göstermesi ve duyurması yasaklanmıştır.^{262 263}

Ayetlerde insana toplum içerisine çıkmadan önce süslenmesi²⁶⁴ emredilmiş, süslenmeyi yasaklamanın insan tabiatına aykırı olduğu²⁶⁵ belirtilmiştir. Peygamber efendimiz bir hadis-i şeriflerinde “*Beş şey fitratın gereğidir: sünnet olmak, etekteki kılları gidermek, koltuk altı kıllarını gidermek, bıyığı kısaltmak, tırnakları kesmek*”²⁶⁶ buyurmuştur. Neticede din de insanın ihtiyaçlarını dikkate almakta, güzel görünmek istemesini tamamen göz ardı etmemektedir. Ancak sınırlar çizmektedir. Bu sınırlar kişinin helaline karşı süslenmesinin caiz olduğunu, toplum içinde temiz ve tertipli görüntünün

²⁵⁹ Müslim, “İman”, 93

²⁶⁰ Ebû Dâvûd, “Libâs”, 4

²⁶¹ Ebû Dâvûd. “Libâs”, 11

²⁶² Nûr, 24/31; Ahzâb, 33/33

²⁶³ Faruk Beşer, “Süslenme”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, Ankara, 2010, c.38. s.179

²⁶⁴ Arâf, 7/31, ‘Ey ademoğulları her mescide çıktığınızda ziynetlerinizi üzerinize alınız.’

²⁶⁵ Arâf. 7/32, ‘De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı?’

²⁶⁶ Buhârî, “İsti’zân”, 51; Müslim, “Tahâret”, 16.

önemli olduğunu ve bedenın şekline bir müdahale olmaksızın gerçekleştirilen süslenme faaliyetlerinin caiz olduğunu göstermektedir. Ancak bu cevaz kadınlar için tesettür sınırları dahilinde olmalı ve haram erkeklerin görebileceği süslenme faaliyetlerinden kaçınılmalıdır. Erkekler için ise kadınlardaki gibi bir tesettür anlayışı olmadığından dolayı dinen ve örfen erkek olmanın gerektirdiği bakımlar yapılmalıdır. Bunun yanında örfen erkek olmak ile bağdaştırılamayacak malzemeler kullanılmamalıdır. Türk toplumu için düşündüğümüzde erkekler kadınların kullandığı makyaj malzemelerini kullanmamalıdır.

Allah hakkı meselesine tekrar dönecek olursak yukarıda belirttiğimiz üzere toplumsal menfaati korumak adına konulmuş kurallar manzumesidir. Bu noktadan bakıldığında kişiye bedeni üzerinde özgür ve sınırsız tasarruf yetkisi tanınması belki şimdiki zamanda değil ama gelecek nesillerde tek tip ve çeşitlilik olmayan insan toplulukları var edecektir. Nitekim Allah *“Ey insanlar! Şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık.”*²⁶⁷ buyurmaktadır. Tek tip insan nesli ise âyetin hükmünü ortadan kaldıran bir uygulama olduğundan bu bakımdan da estetik cerrahi Allah hakkı ihlali olacaktır ve insanoğlunun keyfi gerekçelerle bunu yapma hakkı bulunmamaktadır.

Kısacası haklar teorisi bağlamında değerlendirildiğinde bedene müdahale Allah hakkı içerisinde yer alan bir hak olduğundan dolayı üzerinde estetik operasyon gerçekleştirilmesi mümkün değildir. Aksine İslam’da beden bölümünde anlattığımız gibi bedene iyi ve doğru müdahalede bulunmak insanın Allah’a karşı olan vazifelerindedir. Ancak tıbbi olarak gerekli cerrahi operasyonlar iyi ve doğru müdahale kapsamına girmektedir.

2. Estetik Cerrahi ve Makasıd Teorisi

a) Estetik Cerrahi ve Maslahat – Mefsedet İlişkisi

Makasıd, İslam hukukunda ortaya konan hükümlerin genel gayelerini ifade eder. Alimler Kur’an ve sünnette ortaya konan hükümleri inceleyip hepsinin amacının esasında maslahatı elde edip mefседetten sakındırmak olduğunu ortaya koymuşlardır. Aynı zamanda elde edilmek istenen maslahatlarda temelde beş noktada toplanmaktadır. Estetik cerrahi operasyonları ise tıbbi olarak teknolojinin gelişmesi ile son yüzyılda hızla gelişen bir mesele

²⁶⁷ Hucurât, 49/13

olduğundan klasik literatürde alimler bu konuda görüş belirtememişlerdir. Hal böyle olduğunda yani mesele güncel problemler olduğunda İslam hukukçularının genel tavrı makasid teorisi üzerinden bir yorumlamaya gitmek olmuştur. Bu konu başlığı altında estetik cerrahi operasyonların maslahat ve mefsedet dengesini ve korunması gereken beş maslahat ile ilişkisini inceleyeceğiz.

Maslahat kelime olarak sulh kökünden gelir. Sulh ise fesadın zıddıdır. Maslahat ise kelime olarak uygunluk, doğruluk, iyilik anlamına gelmektedir. Istıslah bozulmak, kötü yola sapmak, yoldan çıkmak kelimelerinin zıddıdır.²⁶⁸

Istılahta ise maslahat; “*Yarar, çıkar. Bir işin uygunluğuna, hayırlı olduğuna sebep ve neden olan şey. Şer’i maksatları tespitle onları gözetip, koruma. Kıyası terk ile insanların ihtiyacına uygun olanı tercih yoluna gitme. Karşılığı ‘mefsedet’ tir.*”²⁶⁹

Gazzâlî hocası Cüveynî’nin beşli maslahat taksimini kuvveti bakımından üç kısma ayırmıştır: zarûriyyât (zorunlu maslahatlar), hâciyat (ihtiyaç derecesinde olan maslahatlar), tahsîniyyât (güzelleştirme derecesinde olan maslahatlar). Bu ayrımın ardından Gazzâlî, zaruret kapsamına giren beş tümel amaç tespit etmiştir. Bunlar, canın korunması, aklın korunması, malın korunması, dinin korunması ve neslin korunmasıdır.²⁷⁰

Istıslah en genel anlamıyla Şâri’in ortaya koyduğu şeriatın genel ilkeler çıkarıp bunları kaide haline getirerek şeriatın en temel amaçlarını ortaya koymaktır. Bu amaçlar doğrultusunda karşılaşılan yeni problemlere usulünce çözümler üretmektir. Istıslah prensibi maslahat ilkesinin metod haline getirilmiş şeklidir. Istıslah prensibini ilk kullanan hatta maslahatçı yaklaşımı ilk belirleyen kişi Maliki mezhebinin kurucusu olan İmam Malik olarak bilinir. Maslahat konusunda öne çıkan en önemli eser Şatibî’nin Muvafakat adlı eseridir. Bu eserde maslahatçı yaklaşımın ilkeleri belirlenmiş buna göre bir usul çalışması yürütülmüştür.

Estetik cerrahi meselesine maslahat mefsedet ilişkisi yönünden bakıldığında, özel olarak her cerrahi operasyon için ayrı sonuçlar ortaya çıkar. Çünkü ameliyat ve buna bağlı gelişen komplikasyonlar, kişiye, hekime, hastane koşullarına vb. birçok nedene göre değişebilmektedir. Bazı kişilerin sağlıklı bir şekilde çıktığı operasyonlardan bazıları ciddi hasarlarla çıkmakta belki de operasyon ölümle sonuçlanmaktadır. Estetik operasyonlar cerrahi nitelik taşıdığı için mutlak olarak her zaman riskleri bulunmaktadır. Önemli olan bu

²⁶⁸ İbn Manzûr, “slh maddesi”, *Lisânü’l Arab*, Beyrut, Lübnan: Daru’s Sadir, 1990, C. 2. s. 516-517.

²⁶⁹ Mehmet Erdoğan, “Maslahat”, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ensar Yayınları, 2015. s. 345

²⁷⁰ Gazzâlî, *Müstasfâ*, çev. Yunus Apaydın, İstanbul: Klasik Yayınları, 2017. s. 470

risk ve yarar dengesinin iyi gözetilmesidir. Sırf daha güzel olmak uğruna hayatı tehlikeye atmak, canı korumamak İslam hukuku ile bağdaştırılmaz. Bu noktada akıllara risk yoksa, tamamen tehlikesiz bir operasyon ise caiz midir sorusu gelebilir. Ancak burada tehlikeden bahsetme sebebimiz caiz olmama nedenlerinden sadece birisidir. Daha birçok neden bulunmaktadır en önemlisi de dinin bunu yasaklamış olmasıdır. Böyle bir yasak var olduğu sürece estetik cerrahi caizdir denemez.

Estetik cerrahinin uzun vadede ve umumi olarak sebep olacağı bazı zararlar vardır. Bunlardan ilki toplumsal bir değişimin başlamasıdır. Birçok alanda İslam değişimi ve dönüşümü desteklemektedir. Ancak yaratılmış bir varlık olarak insanın kendisini beğenmemesinden dolayı değişime başvurması Allah'ın hoşnut olmayacağı bir davranıştır. Zira birçok ayette insanın Allah tarafından şekillendirildiği ve şeklinin en güzel biçimde verildiği belirtilmektedir. Mesele bu noktadan ele alındığında herhangi bir sağlık problemi olmadan bu işlemleri meşru görmek fıkhi olarak doğru bir davranış olmayacaktır. Umumi zarara dair bir diğer mesele tıbbi imkanların ve zamanın boş yere, zevk uğruna harcanmasıdır. Geri kalmış ülkeler veya her toplumdaki fakir kesim için konuşulduğunda tıbbi imkanlar çok kolay ele geçen fırsatlar değildir. Hâl böyleyken bu imkanların israfı da denebilecek estetik cerrahi dinin “*Yiyiniz, içiniz fakat israf etmeyiniz*”²⁷¹ emri gereğince fıkhi olarak cevaz verilebilecek bir alan kapsamında bulunmamaktadır. Umumi zararlardan bir tanesi de artık kendinde her şeyi yapma gücü gören insanın giderek yaratıcı fikrinden uzaklaşmasıdır. Çünkü gelişen teknoloji ile vücudunun her parçasını istediği şekle sokabilen insan kendini küçük tanrı olarak görecektir ve zaten dinden azade bir hayat yaşayan insan bu işlemlerinde meşru kılınmasıyla yaratıcı ile bağına tamamen kopacaktır.

Maslahat prensibi genel fayda ve umumi nizamın korunması yanında kişisel çıkarları da gözetilen bir yaklaşımdır. Ancak genel yarar ve kişisel çıkarlar çatıştığında elbette ki genelin yararı dikkate alınacak ve kişisel olarak zarar göze alınacak ya da tercih edilecektir. Bu konuda kaide haline gelen mecelle maddesi şöyledir: “*Zarar-ı âmmi def’ için zarar-ı hâs ihtiyar olunur.*”²⁷² Çünkü kişisel zarar yalnızca kişiyi belki yakın çevresini etkilerken umumi zarar en nihayetinde kişisel zararı olan kişiyi de etkilemekle birlikte yukarıda zikrettiğimiz gibi tüm toplumu fesada uğrattır. İslam hukukunun umumi menfaati sağlama gayesinden dolayı uzun vadede olumsuz sonuçlara yol açabilecek estetik cerrahi maslahat

²⁷¹ A'râf, 7/31

²⁷² Mecelle, Madde 26

prensibi gereği, sırf güzelleşme maksadı olduğunda İslam hukukçuları tarafından doğru bulunmamıştır.

b) Esteik Cerrahi ve Zarûriyyât- Hâciyat- Tahsîniyyât

Yukarıda geçtiği üzere maslahat içerisinde bir ayrıma giderek hocası Cüveynî'nin taksimini alıp genişleten Gazzâlî, maslahatları ihtiyaç seviyesine göre zâruriyyât, hâciyat ve tahsîniyyât olarak sınıflandırmıştır. Büyük ihtimalle bu sınıflandırmayı nassların istikrası yoluyla elde etmiştir.

Buna göre zâruriyyât korunması mecburi olan, korunmadığı takdirde kişi ve toplumun fesadına yol açan değerlerdir. Zarûriyyât kapsamında değerlendirilen beş ilke dinin, canın, aklın, neslin, malın korunması şeklinde sıralanmaktadır. Din, Allah'ın gönderdiği son ve hak din olan İslam dinidir. Dini korumak, ibadetleri gerçekleştirerek toplum içinde dinin yaşanılabilir olmasını sağlamak ve dine karşı yapılan saldırıları cihad ile bertaraf etmek suretiyle olmaktadır.²⁷³ Canın korunması ilkesi ise dinin en önemli gördüğü ilkedir. Zira ölüm tehlikesi halinde haram gıdaların tüketilmesini emreden ve yapılmadığı takdirde günahkâr olunacağını belirten din canın korunması gerektiğini her fırsatta belirtmiştir. Yine aklın korunması, ilk emri oku olan bir dinin korunmasını emrettiği bir ilkedir. Aklın korunması için içki ve uyuşturucu gibi akli ve düşünme melekesini gölgeleyen maddelerin kullanımı yasaklanmış ve cezai yaptırımlar öngörülmüştür. Malın korunması ilkesine gelince “birbirinizin mallarını aranızda haksız yollarla yemeyin”²⁷⁴ emri ve faizin yasaklanmasının yanında hırsızlık gibi mala yönelik suçlara ağır bedensel cezalar öngörülerek bu ilke ön plana çıkarılmıştır. Neslin korunmasını ise evlilik gibi meşru ve soyun belli olduğu çoğalma yöntemi teşvik edilerek sağlanmıştır. Bunun yanında din, zina suçuna da ağır bedensel cezalar öngörmüş ve caydırıcılık sağlamaya çalışmıştır. Meseleyi estetik cerrahi özelinde örneklendirmek gerekirse, kişinin sağlığını bozan veya doğuştan gelen ve fitrata aykırı olan şekil bozuklukları ve bunların tedavisi zaruriyyat kapsamındadır. Tıbbi bölümde de açıkladığımız gibi esasında bu operasyonlar plastik cerrahi kapsamındadır ve tıbbın dahi sağlık sorunu olarak nitelediği rahatsızlıklardır. Canın korunması ilkesi dahiline alınabilecek bu sağlık sorunları, ciddi ameliyat riskleri ile karşı karşıya kalındığında

²⁷³ İbrahim Kâfi Dönmez, “Maslahat”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Ankara, 2003, C. 28. s. 82

²⁷⁴ Nisâ, 4/29

daha büyük zararın önlenmesi için görmezden gelinmelidir. Yani bu riskler göze alınarak tedavi maksatlı estetik operasyonlar gerçekleştirilmelidir.

Hâciyat ilkesine gelince bu kısımda da belirli yararlar olmakla birlikte insan hayatının devamı için zorunluluk teşkil eden maslahatlardan değildir. Ancak belli şartlarda gereklilik oluşturan maslahat grubundandır. Bu noktada zarûriyyât ve hâciyat arasında keskin sınırlar çizmek konumuz açısından gerekli olmakla birlikte mümkün değildir. Esasında tamamen kişisel tercihlere göre sınıflandırılmaktadır. Bazılarına göre zarûriyyât derecesinde gerekli olan şeyler bazısı için zarurî olarak önemli değildir. Estetik cerrahi örneğinden konuşulacak olursa kişinin kendini ciddi anlamda beğenmemesi ve bu hoşnutsuzluğun artık ciddi psikolojik sorunlara yol açması estetik cerrahiyi hâciyyat derecesine getirmektedir. Estetik cerrahiye başvurma gerekçelerinde sağlık sorunlarıyla bütünleşik estetik kaygılar başlığında anlattığımız örnekler hâciyyat kapsamında değerlendirilebilir.

Tahsîniyyât ise güzelleştirme, daha da güzel hale getirmek demektir ve hayatı daha güzel hale getirmek amacıyla, zarûriyyât ve hâciyatın süsü olarak niteleyebileceğimiz eylemleri içerisine almaktadır. Estetik cerrahi açısından düşünüldüğünde yalnızca güzelleşmek veya birilerine benzemek amacıyla yapılan operasyonlar bu gruba girmektedir. Bu nedenle bu gruba giren operasyonlar tamamen zevk için başvuru ve kesinlikle caiz olmayan operasyonlar olarak düşünülebilir.

Ancak bu üç maslahat grubu arasında İbrahim Kafi Dönmez'in de dediği gibi sınır çizmek zor ve görecelidir. Zira bu hükmü belirlemek tamamen icthadîdir. Ancak kişinin niyeti ile alakalıdır.²⁷⁵

Meselenin teorik arka planı bu şekilde olmakla birlikte pratikte fikhî hükme etkisi şöyledir: Bazı İslam hukukçuları estetik operasyonlara cevaz verirken zarûriyyât, hâciyat ve tahsîniyyât şeklinde ayrıma giderek bizim yukarıda plastik cerrahi olarak nitelediğimiz yani sağlık sorunları nedeniyle başvuru operasyonları, zarûriyyât kapsamında değerlendirmiş ve olumlu yönde hükmü vermişlerdir.²⁷⁷ Yine kişiyi aşırı derecede rahatsız eden bozuklukları ise hâciyat çerçevesinde değerlendirerek bunun da yapılabileceğini belirtmişlerdir. Ancak Dönmez'in de belirttiği gibi bu üçü arasında keskin sınırlar çizmek mümkün değildir. Estetik operasyonlar da yapılacak olan estetik müdahalenin zarurî, hâcî

²⁷⁵ Dönmez, "Maslahat". s. 83.

²⁷⁷ Hayrettin Karaman, "Estetik Cerrahi", 26.07.2019.

veya tahsînî olması kişisel durum ile alakalıdır. Bu nedenle genel olarak sınıflandırmak doğru sonuçlar vermeyecektir.²⁷⁸

Neticede bu üçlü ihtiyaçlar hiyerarşisine bakıldığında en iyi kıstas “*Bedenin hangi kısmına, hangi nedenle ve ne şekilde müdahale edildiği fark yaratır.*”²⁷⁹ anlayışı olacaktır.

Bedene yapılacak müdahalenin bu sınıflandırmada hangisine gireceği, müdahalenin hangi bölgede, ne amaçla ve ne şekilde yapılacağı belirler ve sonrasında girdiği kategoriye göre de hükmünü alır. Zira hadislerde de belirtildiği gibi güzellik amacıyla yapılan müdahale tahsîniyyât kategorisinde kalacak ve fukaha tarafından doğru görülmecektir. Ancak başka gerekçelerle başvuru yapılan operasyonlar aşağıda hüküm bölümünde de görüşlerine yer vereceğimiz alimlerden de anlaşılacağı üzere farklı şekillerde yorumlanacaktır.

Bu üç ilke zaman zaman tearuz etme durumuna da düşebilmektedir. Bazen hâciyattan veya tahsîniyyâtta görülen maslahatlar zarûriyyâtta olan maslahatlarla çelişebilirler. Böyle bir durumla karşılaşıldığında elbette zarûriyyât kapsamındakiler öne alınmalıdır. Örnek vermek gerekirse, kişinin toplumsal hayatını etkileyecek düzeyde bir şekil bozukluğu olursa veya fitrata aykırı bir yaratılış ile yaratılmış olursa (altı parmak gibi), böyle bir durumda doktor ile görüşmeleri sonucu eğer bu ameliyatların riskli geçme şüphesi, ameliyattan sağ çıkamama gibi olasılıkları bulunuyorsa böyle bir ameliyat canın korunması ilkesi gereği İslam hukukçuları tarafından dopru bulunmamıştır.

3. Estetik Cerrahi ve Allah’ın Yaratması- Allah’ın Yarattığını Değiştirme

a) Allah’ın Yaratması

(1) Kelam’da yaratılış ve aşamaları

Meselenin kilit noktası ve hükmü etkileyecek temel başlığı Allah’ın yaratması ve Allah’ın yarattığını değiştirme konusudur. Kur’an’da insanın yaratılışı uzun uzadıya anlatılmaktadır. Bu anlatımlarda insan toprak maddesinden ancak Allah’ın ruhundan yaratılmıştır. İnsan şu aşamalardan geçerek insan haline gelmektedir. Toprak, meni, tesviye(şekil verme), Allah’ın ruhu. Ayette bu durum şöyle anlatılmaktadır:

“O yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır.

Sonra onun neslini önemsenmeyen bir suyun özünden yaratıp sürdürmüştür.

²⁷⁸ Dönmez, “Maslahat”. s. 83.

²⁷⁹ Hamdy, *Our Bodies Belongs to God*. s. 16

Sonra ona düzgün bir şekil vermiş ve ruhundan ona üflemiş; sizi kulak, göz ve gönüllerle donatmıştır. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!’’²⁸⁰

Yaşar Nuri Öztürk bu konuya dair Kur’an’da geçen yaratılış ve insanın güzelliği ile alakalı ayetlere dair yaptığı yorumda, insanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliğin hüsn yani güzellik olduğunu vurgulamıştır. Kur’an’da insanın güzelliğinden bahsedilirken ahsen(en güzel) ve takvim(yapılandırma, biçim verme) kavramlarının kullanıldığı ifade etmektedir. Öztürk, esas problemin ise insana verilen bu üstünlüğün ahsen bağlamında mı takvim bağlamında mı olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak ise insanın üstünlüğü hangi anlamda alınırsa alınsın Kur’an insandaki üstünlüğü yaratılıştaki farklılık ve bilgi üretebilmesine bağlamıştır. Yaratılıştaki farklılık ise bizzat yaratıcı tarafından insana bahşedilmiş bir özelliktir.²⁸¹ Bu bağlamda bakıldığında yaratılış, insanın şekli her zerresine kadar Allah tarafından, onun iradesi ile yaratılmıştır. Bu nedenle herhangi bir uzvu beğenmemek Müslümana yakışan bir davranış olmamakla birlikte beğenmemekten ötürü yapılan estetik cerrahi operasyonları da bu açıdan Allah’ın yarattığını değiştirme kapsamına gireceğinden alimler tarafından güzel görülmemiştir.

Yaratma kavramı temelde kelam literatürüne ait bir meseledir. Bu nedenle fihhi hükmünün belirlenmesinde kelam ilmindeki bilgi ve yaklaşımlar etkili olacağı için konunun kelam alimlerince ele alınışı üzerinde durulması gereken bir meseledir. Allah’ın yaratması nedir? Allah insan bedeni üzerinde neleri yaratmıştır? Beden üzerindeki her uzvun şeklini Allah’ın yaratması mı belirlemiştir yoksa Allah ol deyip bir insan bedeni yaratılmış ve bedeninin şekli çevresel, genetik faktörlerce mi belirlenmiştir? Allah’ın yaratmasını değiştirmek neden yasaklanmıştır? Bu kısımda halk kavramı, musavvir kavramı irdelenecek olup sonucunda Allah’ın neleri yarattığı sorusu çözümlenecektir.

Kelâm literatüründe halk kavramına genellikle “bir şeyin şekil ve ölçüsünü belirlemek” (takdir) anlamı verilmiştir. Gazzâlî, Haşr suresinde (59/24) art arda gelen *hâlik*, *bâri* ve *musavvir* isimleri esma’ül hüsnâ kitabında yorumlar ve bu üç ismin farklı anlamlar içerdiğini, insanlar için düşünüldüğünde hepsinin ayrı işler ve ayrı uzmanlık bilgilerini gerektirdiğini ancak Allah’ın bunların hepsini yapacak kudrete sahip olduğunu vurgular.

²⁸⁰ Secde, 32/7-9

²⁸¹ Yaşar Nuri Öztürk, ‘Kur’an’da İnsan Kavramı’, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 3 (2001). s. 13-14

Zira Allah takdir eden, icat eden ve tasvir edendir. Buna göre Allah takdir edici olarak Hâlik, icat edici olarak Bâri', yarattıklarını şekillendirdiği için Musavvirdir.²⁸³

Fahredden er-Râzî'ye göre halkın lügat anlamı icad, ibda, yokluktan varlığa çıkarmak ve takdirdir. Razi'ye göre takdir de halk anlamındadır. Takdiri '*belli bir ölçüye göre bir şeyi yaratmak*' şeklinde tanımlar. Râzî'ye göre takdirde üç durum bulunur: Bir şeyi varlığa çıkaracak kudret, o şey için belirli bir irade, bu miktar hakkındaki özel bilgi. Bunların yanında Razi Allah'ın ilminde her şeyi yararlı bir miktara göre takdir etmesinden dolayı Hâlik, cisimleri yoktan var ettiği için Bâri, cisimlerin mizaçlarını, güçlerini oluşturduğu için Musavvir ismiyle isimlendirildiğini söyler.²⁸⁴

İslam Kelâm bilginleri, Allah'ın her an yarattığını kabullenerek "ancılık" doktrinini öne sürmüşlerdir. Bu doktrinin kabul edilmemesi evreni yaratıp bırakan bir deist Tanrı anlayışına yol açar ki bu Kur'an'da tasvir edilen Allah ve onun yaratma anlayışına ters düşmektedir. Nitekim "*O (Allah) her an yaratma halindedir*"²⁸⁵ âyeti bu gerçeği ortaya çıkaran delillerden biridir. Âyetin Diyanet tefsirinde şöyle bir açıklama yapılmıştır:

*"Bu âyet tabiat olaylarından Tanrı iradesini dışlayan pozitivist ve materyalist akımları mahkûm etmekte ve bilimin ulaştığı parlak sonuçlarında son tahlilde Allah Teâlâ'nın yasalarını keşfetmekten öteye geçemeyeceğini ve bütün bulguların gerçekte O'nun yaratma sıfatının her an var olan tecellilerinden başka bir şey olmadığını ortaya koymaktadır."*²⁸⁶

Âyetin tefsirinden de anlaşıldığı üzere Allah Teâlâ, insanın her fiilini, her durumunu, her ruhi veya bedeni özelliğini en ince ayrıntısına kadar tasarlayıp yaratan yegâne Yaratıcıdır. Yani yukarıda sorduğumuz bir sorunun cevabı olarak Allah insanın bedenine dair herşeyi en ince ayrıntısına kadar düşünüp, düzenleyip yaratmıştır. Onun yaratması ol emrinden sonra da devam etmiş çevre veya genetik faktörler üzerinde belirleyici etkiye sahip olmuştur. Bu şekilde düşünülmediği takdirde yeryüzünde var olmuş, var olan ve var olacak olan insanların hepsinin birbirinden bu kadar farklı olması izah edilemezdi. Bu nedenle O'nun yarattığını değiştirmenin kapsamı da bedeninin her organını içerisine almaktadır.

²⁸³ İmam Gazzâlî, *Esmâü'l Hüsnâ*, Ferhat Yayınları, 2005.s.82

²⁸⁴ Râzî, *Şerhu Esmâullahi'l Hüsnâ li'r Râzî*, Kahire, Mısır: el Mektebetü'l Külliyyati'l Ezheriyye, 1976. s. 197- 198- 199- 201.

²⁸⁵ Rahmân, 55/29

²⁸⁶ *Kur'an Yolu Tefsiri Cilt: 5 Sayfa: 206-207*

Zorunlu tıbbi ihtiyaçlar olmaksızın yaratılışta bir değişiklik yapılması insanın şahsi görüşüne bağlı değildir.

(2) El- musavvir ismi

Yaratma ve şekil vermeye ilişkin bir başka husus ise Allah Teâlâ'nın esmaü'l hüsna isimlerinden biri olan el Musavvir ismidir. Allah'ın isimlerinden bir isim olan el Musavvir Kur'an'da fiil halinde de geçmektedir. "*Musavvir, bir şeyi bir tarafa doğru eğmek, onu kesmek, bir şeye yönelmek mânalarına gelen savr kökünün tef'il kalıbından türetilmiş bir sıfattır.*"²⁸⁷ Sûret, yaratılmışların dış görüntülerine verilen bir isimdir. Bu görüntü yaratılmış varlıkları birbirinden ayırt etmeye yaramaktadır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "*Sizi yarattık, sonra size şekil verdik*"²⁸⁸ "*Sizi şekillendirdi, şekillerinizi güzel yaptı.*"²⁸⁹ Bu âyetlerde şekil vermek anlamında 'savvera' kökünden fiil kullanılmıştır.

Allah'ın ismi olarak el Musavvir'in geçtiği tek âyette Allah şöyle anlatılır: "*O takdir ettiği gibi yaratan (halik), canlıları örneği olmadan var eden (Bari), biçim ve özellik veren (Musavvir) Allah'tır.*"²⁹⁰ Âyette anlatılan yaratılış sıralamasında Allah, istediği şeyi bir örneği olmadan yaratabilen sonrada yarattığı bu varlığa istediği gibi şekil veren, dış görünüşünü süsleyen yaratıcıdır. "*Musavvir olan sadece Allah'tır. O her cinse, her cüz'e ve her ferde benzersiz şekil vermiş ve hiçbir modeli aynen tekrarlamamıştır.*"²⁹¹

Başka bir âyette de yaratılıştan sonra insanın sûretinin de düzenlendiğine dair deliller bulunmaktadır: "*Ey insan! Yüce Rabbin hakkında seni yanıltıp aldatan ne oldu? O rabbin ki seni yarattı, seni insan olarak şekillendirdi ve seni dengeledi. Terkibini de dilediği gibi yaptı.*"²⁹²

"Savvera" kökünden türetilen tasvir kelimesi Allah ile birlikte kullanıldığında İbn Manzûr'a göre "*her bir varlığa özel bir sûret vermek ve onları düzenlemek, her birine başka varlıklardan ayırt edilmesini sağlayan bir sûret vermek*" mânasına gelmektedir.²⁹³

²⁸⁷ Bekir Topaloğlu, İlyas Çelebi, "Musavvir", *Kelam Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: İsam, 2013.s.228

²⁸⁸ Araf, 7/11

²⁸⁹ Mü'min, 40/64

²⁹⁰ Haşr, 59/24

²⁹¹ Mevdûdî, *Tefhîmü'l Kur'ân*, 2. b., İnsan Yayınları, t. y. s. 229.

²⁹² İnfîtâr, 82/6-8

²⁹³ İbn Manzûr, "svr maddesi", *Lisânu'l Arab*, Beyrut, Lübnan: Daru's Sadir, 1990, C. 4. 473.

Şevkânî ise âyeti, “Sizi *nutfe* olarak yarattık, bunun ardından da size *sûret* verdik” diye yorumlar. Şevkânî bir başka yorumu da güzel bulduğunu belirterek şöyle nakleder: ilk olarak ruhlar yaratıldı, sonra cisimler şekillendirildi.²⁹⁴

Sâbûnî, “*Yaratıp düzene koyan*”²⁹⁵ âyetinin yorumunu “*şeklini ve fiziki görünümünü en güzel bir şekilde kusursuz yaratan*” şeklinde yapmıştır.²⁹⁶

“*Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O'dur*”²⁹⁷ Allah Teâlâ bu âyet ile insanlara biçilen beden giysisinin bir tercih veya doğa sonucu olduğunu değil bizzat kendisinin yaratması olduğunu belirtiyor. Nitekim bu âyetin tefsirinde Allah’ın insanları şekillendirme fiilinin basit bir insan sureti vermek olmayıp, her detayı ile insana şekil verilmesi olduğu detaylı bir şekilde anlatılıyor:

*Rahimlerde insanların muayyen bir biçim kazanması, önceden var olan ve yaratıcı kudretin üzerinde bulunan bir sistemin dayatmasının bir sonucu değil, her olayda sınırsız şekil verme gücüne sahip ve fâil-i muhtâr olan ulu Allah’ın tercih ve iradesinin eseridir. Şayet böyle olmasa her şeyde ezelden ebede hiçbir farklılık taşımayan bir tekdüzelik devam eder giderdi.. Yüce Allah hem “hâlik” hem “bâri” olması itibariyle dilerse yarattıklarına verdiği fitratı değiştirir.*²⁹⁸

Âyetlerde Allah’ın insanı şekillendirmesinin, *sûret* vermesinin yanında geçen bir başka ifade ise bunu yaparken en güzel şekilde yaptığının ifade edilmesidir. ‘*Allah gökleri ve yeri hikmetli olarak yarattı, size şekil verdi (savverakum) ve şeklinizi güzel yaptı (fe ahsene suverakum). Dönüş de ancak O'nadır.*’²⁹⁹ Âyette geçen “*sûret*” şekildir. Bunun mânâsı, Allah sizin şeklinizi en güzel kıldı demektir.³⁰⁰

Allah’ın insanlara *Musavvir* ismi ile insanları şekillendirmesi, *sûretlendirmesi* benzeri olmayan bir biçimlendirmedir. O insanı tek bir kalıptan çıkmış gibi tıpatıp aynı yaratmaz. Her bireyi insan formatında ancak farklılıklara sahip olarak yaratır. ‘*Yaratılıştta benzerlik vardır, ama aynılık yoktur. Şaşırtıcı olan ve ibret alınması gereken de budur.*’³⁰¹

Netice olarak Allah’ın insanın her parçasını yaratması netlik kazandığına göre Allah’ın yaratması meselesi “*onlara emredeceğim de Allah’ın yarattığını*

²⁹⁴ Şevkânî, *Fethu’l Kadir*, Mısır: Mektebetu ve Matbuatu Mustafa el Babi ve Veleğihi bi Mısır, 1964. s. 191.

²⁹⁵ A’lâ, 87/2

²⁹⁶ Sâbûnî, *Safvetü’l Tefâsîr*, Mekke, Suud: Der Saadet, t.y. s. 548

²⁹⁷ Âl-i İmrân, 3/6

²⁹⁸ *Kur’an Yolu*, Ankara: Dîb Yayınları, t.y.c.1.s.484-489.

²⁹⁹ Tegâbün, 64/3

³⁰⁰ İbn Kesîr, *Tefsîri Kur’ani’l Azim*, İstanbul: Daru’l Kahraman li’ Neşri ve’t Tevzi, 1985.s.161.

³⁰¹ Kadir Canatan, *İnsan Fenomeni*, 1. b., İstanbul: Açılım Kitap, 2014.

değiştirecekler”³⁰² âyetinde geçen Allah’ın yarattığını değiştirme meselesi ile birlikte düşünülmelidir. Kur’an ayetlerinden alınan bu kanıtlar göstermektedir ki Allah’ın yarattığı insan bedeni, yine Allah’ın şekillendirdiği insan uzuvları sırf Allah yarattığı için mücbir sebep olmadıkça değiştirilemez.

b) Allah’ın Yarattığını Değiştirme

Allah’ın yarattığını değiştirme meselesi estetik cerrahiye dair hüküm verilirken bunun caiz olmadığını söyleyenlerin temel gerekçesi olmuştur. Bu görüşe göre Allah insanı belli bir ölçüde belli bir nizama göre dilediği gibi yaratmıştır. İnsanın bu yaratılışa müdahale etmeye ne hakkı ne de yetkisi vardır. Bu nedenle Allah’ın yarattığını değiştirme kerih görülmüş ve günahlar arasında sayılmıştır. Bu görüşün delili şu ayettir:

*“Allah şeytani lanetlemiştir, o da ‘Kullarından belli bir pay alacağım, onları mutlaka saptıracağım, onları boş kuruntulara kaptıracağım, kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar, emredeceğim de Allah’ın yarattığını değiştirecekler’ demiştir. Allah’ı bırakıp da şeytani dost edinen kimse elbette apaçık bir ziyana düşmüş olur.”*³⁰⁵

Estetik cerrahi meselesinde delil olarak kullanılan bir diğer ayet ise *“Biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır.”*³⁰⁶ Bu ayetin ifadesine göre insan, mümkün olan en kâmil ve en güzel şekilde yaratılmıştır. Yani Allah’ın insan üzerinde yaptığı şekil, verdiği süs, ziynet, ölçü, beden bunların hepsi olabilecek en güzel şekilde Allah tarafından düzenlenmiştir. Bu nedenle Allah’ın verdiği beden ve üzerinde gerçekleştirilecek herhangi bir işlemin nedeni vücudunu, burnunu, dudağını vs. beğenmemek veya bir başkasına benzemek olamaz.

Âyetler, estetiğe dair verilen fetvaların temel dayanak noktası olmuştur. Âyette geçen şeytanın *“onlara emredeceğim de Allah’ın yarattığını değiştirecekler”* ifadesi klasik kaynaklarda farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bazılarına göre bu değişiklikten kasıt Allah’ın dinini değiştirmek iken günümüz şartlarında yorumlandığında bunun estetik cerrahi noktasında dayanak alınması kuvvetli bir olasılıktır. Nitekim Diyanet bu âyetin tefsirinde bu görüşe yer vermiştir:

“Burada şeytanın diğer özellikleri ve insanlara etkileri açıklanmaktadır; Şeytanın insanlara yaptırdığı yanlışların en önemlileri iki örnekle anlatılmıştır: 1. Puta adanan devenin gözünü kulağını yarmak. Bu örnek bütün akıl ve ilim dışı kabullere ve hurafelere işaret etmektedir. 2.

³⁰² Nisâ, 4/118-119

³⁰⁵ Nisâ, 4/118-119

³⁰⁶ Tîn, 95/4.

Allah'ın yaratış düzenini değiştirmek. Bu örnek de fitrata ve selim tabiata aykırı sapmalara dikkat çekmektedir. İbn Âşûr bu münasebetle kadınların ve erkeklerin vücutlarında yaptıkları bazı değiştirme, güzelleştirme ve düzeltmeleri değerlendirerek şu sonuca varmıştır: Sünnet olmak, belli yerlerdeki kılları almak ve gidermek, tıraş olmak, tırnak kesmek, küpe takmak için kulağı delmek gibi İslâm'ın izin verdiği, hatta teşvik ettiği güzelleştirme ve düzeltmeler "yaratılış düzenini değiştirme" manası taşımaz. Bunlar temizlik, kolaylık ve güzellik sağlayan, tabii ve fitrî güzelliğin ortaya çıkmasını temin eden işlemlerdir. Kaş aldırma, saç taktırma, dişleri düzeltme konusunda rivayet edilen ve "sertlik ve ağır ceza tehdidi taşıyan" hadisler yalnızca bu küçük şeylere yönelik olmamalıdır. Bu tür uygulamalar ya o zaman iffetsiz kadınların veya müşriklerin özellikleri idi ya da şeytanın tesiri bulunan, şeytanî maksatlarla sergilenen davranışlardı (V, 205-206).

Günümüzde tıbbın mümkün hale getirdiği estetik ameliyatlara yapılan değiştirmeleri de ikiye ayırmak gerekecektir: a) Normal olana göre biçimsiz, yersiz, aşırı hacimde, maddî veya psikolojik olarak rahatsızlık verici oluşumların düzeltilmesi. Bunlar tedavi sayılır ve câizdir. b) Normal olanı ya daha ziyade güzelleştirmek veya değişiklik arzusuyla değiştirmek. Yaratılış düzenini değiştirmeyi hedefleyen bu tür uygulamalar dinen tasvip edilmez."³⁰⁷

Nisâ sûresinde geçen "*O inkârcılar Allah'ın halkını mutlaka değiştirecekler*"³⁰⁸ ifadesindeki "Allah'ın halkı" terkiibini İbn Abbas, İkrime, Mücâhid gibi ilk müfessirler halk ve fitrat kelimelerinin beraber geçtiği âyeti³⁰⁹ delil olarak '*Allah'ın dini*' şeklinde açıklamışlardır. Taberî de bu yorumu tercih etmiştir. Bunun yanında çok az da olsa dövme ile Allah'ın yarattığını değiştirmek şeklinde yorumlayanlar olmuştur.³¹⁰ Bu konuda anlatılan Ahmet bin Hazım'ın aktardığı bir rivayette bir gün adamın biri Hasan'a yüzünün çeşitli bitkilerle rengini açan kadının durumu soruldu. O da şöyle cevap verdi: Allah'ın yarattığını değiştirdiği için Allah ona lanet etmiştir.³¹¹

Kadî Beydâvî bu âyet üzerinde şöyle diyor: "*Yani yüzünü, sûret ve sıfatını değiştirecekler, demektir. Hâmî'nin gözünü çıkarmak, köleleri kısırlaştırmak, düğüm yapmak, dişleri kesip inceltmek, livâta, sevicilik, güneşe ve aya tapmak, Allah'ın fitratı olan İslâm'ı değiştirmek, hep Allah'ın yaratmasını değiştirmedir.*"³¹²

³⁰⁷ Kur'an Yolu Tefsiri Cilt: 2 Sayfa: 148-149

³⁰⁸ Nisâ, 4/119

³⁰⁹ Rûm, 30/30

³¹⁰ Amr b. Ali, Abdurrahman b. Mehdi, Hammad b. Seleme, Yezid b. Nuh bunlardandır.

³¹¹ Taberî, *Camii'l Beyan*, 3. b., Mısır: Mektebetu ve Matbuatu Mustafa el Babi ve Veledihi bi Mısır, 1968. s. 284-285

³¹² Kadî Beydâvî, *Envaru't Tenzil ve Esraru't Te'vil*, çev. Abdülvehhab Öztürk, İstanbul: Kahraman Yayınları, 2011. s. 583.

4. Esetik Cerrahi ve Tıp Etiği İlkeleri

Tıbbi etik bugün tıp uygulaması sırasında karşılaşılan değer sorunlarına yaklaşımımızın temellerini atmaya çalışır.³¹⁵ Organ nakli, yeni üreme teknikleri, genetik bilimi gibi yeni teknolojilerin getirdiği etik sorunlar bu bilim dalı altında incelenmektedir. Esetik cerrahi de etik açıdan tartışılması gereken bir problemdir. O nedenle estetik cerrahi etik boyutta ne problemler doğurur bu başlık altında tartışılacaktır.

Biyoetik disiplinin bazı ilkeleri bulunmaktadır. 1978'de Amerika'da yayınlanan Belmont Raporunda belirlenen bu ilkeler tüm etik sorunlara uygulanmıştır. Bu ilkeler sırasıyla, özerkliğe saygı, faydacılık ve adalettir.³¹⁷ Amerikalı araştırmacılar Tom L. Beauchamp ve James F. Childress Biyomedikal Etiğin İlkeleri (Principies of Biomedical Ethics) kitaplarında bu üç ilkenin yanına zarar vermemek ilkesini eklemiştir.³¹⁸

Tıp etiği disiplininin dört temel ilkesi bulunmaktadır.

- 1- Özerkliğe saygı: Bireyin fiillerine diğer bireylerin saygı duyması ve bireyin bu saygıyı bekleme hakkına sahip olmasıdır. Bu ilke tıpta uygulandığında, hastanın şikayetlerini dinlemek, hastanın sorularına cevap vermek, hastalığına ilişkin bilgileri hastaya söylemek ve sonuçta hastanın kendi kararıyla uygulanacak tıbbî tedavi yönteminin belirlenmesi şeklinde ortaya çıkar.³¹⁹
- 2- Faydacılık: Faydacılık ilkesi, tıbbi tedavi süreci kapsamında hastaya ilk olarak yararlı olmak gerektiğini belirten ilkedir. Bu ilke kapsamında tedavi süreci öncesinde fayda ve zarar dengesi gözetilir ve çoğunlukla fayda elde edilmeye çalışılır.³²⁰
- 3- Adalet: Bu ilke sağlık alanında tıbbi kaynakların ister tıbbi araç gereçler olsun isterse tıbbî hizmet olsun toplumun tüm fertlerine nasıl eşit şekilde ve gereksinime göre ulaştırılacağı problemiyle ilgilidir.³²¹

³¹⁵ Berna Arda, Serap Şahinoğlu Pelin, "Tıbbi etik, tanımı, içeriği, yöntemi ve başlıca konuları", *Ankara Tıp Mecmuası*, S. 48 (1995).

³¹⁷ "Belmont Report", *Office for Human Research Protections*, t.y., <https://www.hhs.gov/ohrp/regulations-and-policy/belmont-report/read-the-belmont-report/index.html>.

³¹⁸ Nurten Zeliha Şahin, *İslam Hukuku ve Biyoetik(Sorumluluk ve Özerklik Ekseninde Biyoetik Tartışmalar)*, (Doktora Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, 2013. s. 10.

³¹⁹ Nermin Ersoy, Erdem Aydın, "Tıbbi Etik'te 'Özerklik' ve 'Özerkliğe Saygı İlkesi'", *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği, Hukuku, Tarihi*, C. 2, S. 2 (1994).s.72-73

³²⁰ Nermin Ersoy, Erdem Aydın, "Tıbbi Etik'te Yararlılık İlkesi", *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği, Hukuku, Tarihi*, C. 2, S. 2 (1994).s.57

³²¹ Erdem Aydın, Nermin Ersoy, "Tıbbi Etik'te Adalet İlkesi", *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği, Hukuku, Tarihi*, C. 2, S. 2 (1994).s.62

- 4- Zarar vermemek: ‘Önce zarar vermeyeceksin’ şeklinde gelen, ilk örneğine Hipokrat yemininde rastlanan bu ilke biyoetiğin de temelini oluşturmuştur. Her zaman faydalı olmak hekimin elinde olmamasına karşın, hiçbir zaman zarar vermemek hekimin insiyatifindedir. Bu nedenle zarar vermemek ilkesi faydadan öte bir ilke olarak ön plana çıkmıştır. Fakat güncel şartlar ve tıp teknolojisi faydanın elde edilebilmesi için belli başlı zararları göze almayı zorunlu hale getirmektedir. Fayda ve zarar karşı karşıya geldiğinde daha büyük faydayı elde edebilmek için zarar verilebilmektedir ve bu şartlar altında bazen bu ilke göz ardı edilebilmektedir.³²²

Bu dört ilke ışığında estetik cerrahiye etik açıdan bakmak gerekirse, kişi öncelikli olarak ilk ilkede belirtildiği gibi özerktir. Ancak bu özgürlük modern hukuk bakımından geçerlidir. Modern hukukta kişi başkasına zarar vermediği sürece kendi üzerinde istediği fiili yapmakta özgürdür. Ancak İslam hukukunda kişi yalnız çevresine değil kendine de zarar vermemek ile sorumludur. Bu bakımdan beden insanın tasarrufunda değil aksine Allah’ın emaneti olarak Allah hakkı hükümlerinin geçerli olduğu bir statüdedir. Bu nedenle özerkliğe saygı ilkesi İslam hukuku bakımından ancak dinin izin verdiği alan içerisinde mümkündür. Nitekim hadislerde güzelleşmek amacıyla Allah’ın yarattığı bedeni değiştirmek yasaklanmıştır. Bu kapsamda insanın bu yasak içerisinde özerklik hakkı yoktur. Dini olarak gelmiş bir emre itaatle yükümlüdür. Aksi takdirde bir dünyevi ceza öngörülmemiş olsa da uhrevî sorumlulukları kişiye aittir.

Faydacılık ilkesi yönünden bakıldığında ise İslam hukukunda faydayı gözetilen ilkesel normlar bulunmaktadır. Mecelle’ye bakıldığında ‘Zarar ve mukabele bi’z-zarar yoktur’³²³, ‘Zarar izale olunur’³²⁴, ‘Zarar kendi misli ile izale olunamaz’³²⁵, ‘zarar kadim olmaz’³²⁶ gibi maddelerde fayda ön plana çıkarılmış ve en az zararlar en yüksek fayda elde edilmeye çalışılmıştır. Estetik cerrahide kişinin takıntılı olduğu vücut bölgelerinin düzeltilmesi ile kısmi fayda elde edilmektedir. Ancak çoğu zaman kişi bununla yetinmemekte ve arkası gelmeyen estetik cerrahi uygulamalarının kurbanı olmaktadır. Zaten şeriatin izin vermediği bir faydanın İslam hukuku tarafından gözetilmesi mümkün olmamakla birlikte bir diğer

³²² Şahin, *İslam Hukuku ve Biyoetik(Sorumluluk ve Özerklik Ekseninde Biyoetik Tartışmalar)*. s. 13

³²³ Mecelle, Madde 19

³²⁴ Mecelle, Madde 20

³²⁵ Mecelle, Madde 25

³²⁶ Mecelle, Madde 7

mecelle maddesi olan ‘*Zarar-ı âmmı def*’ için, *zarar-ı hâs ihtiyar olunur.*³²⁷ ilkesi de bu faydanın elde edilmesini imkânsız kılmaktadır. Açıklamak gerekirse, kişinin estetik ameliyat gerçekleştirerek elde edeceği fayda kısa vadede beğenilmek, güzel görünmektir. Ancak uzun vadede bu işlem toplumun çoğunluğu tarafından yapılır olduğunda artık başka bir insan tipi, yaratılışından uzaklaşmış, cerrahi olarak güzelleştirilmiş bedenler ortaya çıkacaktır. Bunun bir adım ötesi de daha embriyo halindeki canlılara cerrahi müdahale ile onların bedenlerin şekillendirilmesidir. Tüm bu müdahaleler yaratılışa büyük küçük bir müdahale niteliğindedir.

Adalet ilkesi yönünden konuya bakıldığında ise karşımıza iki türlü problem çıkmaktadır. Birincisi gerçekleşen bu estetik operasyonlar çeşitli tıbbi alet ve hizmetlerin kullanılması ile gerçekleştirilmektedir. Bu noktada tıbbî yardımın ulaşamadığı birçok bölgenin bulunduğu dünyada, tıbbî imkanları sırf güzelleşmek uğruna tüketmek adalet ilkesine aykırılıktır. Zorunlu gerçekleşmesi gereken tıbbî ameliyatlara bile birçok kişi tarafından ya hizmetlere ulaşım yetersizliği ya da parasal imkân yüzünden gerçekleştirilememektedir. Bu noktada dinin israfı yasaklaması yönünden de bir yorum mümkün olmakta ve amacın sadece güzel hissetmek veya bir ünlüye benzemek olduğu bu estetik ameliyatlara israftır denilebilmektedir.

Adalet ilkesi ile alakalı bir diğer mesele ise aldatma yönüdür. Bilindiği gibi adaletin doğru olmak, doğru davranmak gibi manaları da bulunmaktadır.³²⁸ Bu bakımdan estetik cerrahi bazen aldatma ve yanıltma maksadıyla da kullanılmaktadır. Bazen suçlara karışmış insanlar, tanınmamak için kendisini değiştirmekte bazen olmadığı gibi bir insan olarak görünerek etrafındakileri aldatmaktadır. Bunun yanında yaşlılık izlerini gizleyerek olmadığı biri gibi gözükmeye çalışan insanların durumu da aldatma ve hile kapsamına girmektedir. Ancak hadiste buyuruldu ki: ‘*Bize hile yapıp aldatan da bizden değildir.*’³²⁹ Bu nedenden ötürü de estetik cerrahi İslam ile bağdaşmamaktadır.

³²⁷ Mecelle, Madde 26

³²⁸ Bekir Topaloğlu, “ADL”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 1988.s.387.

³²⁹ Müslim, “İman”, 164; Müslim, “Fiten”, 16

5. Estetik Cerrahi ve İslam Hukukunda Psikolojinin Korunması

Bilindiği gibi İslam hukuku bazı temel değerlerin korunmasını emretmiştir. Bunlardan biri de aklın korunmasıdır. Akıl insanın hayatını düzenli bir şekilde devam ettirebilmesi için zarurî olan bir insanî özelliktir. Akıl olmadan diğer esasların korunması mümkün değildir. Bazı psikolojik bozukluklar ancak klinik yöntemlerle tedavi edilebilecekken bazı bozukluklar ise kişinin normal hayat yaşantısını bozmadan ek destekler ile tedavi edilebilmektedir. Bu psikolojik bozukluklar travmatik olaylar ve ani şoklar gibi çeşitli sebeplere dayanmaktadır.

İslam bu noktada kişinin psikolojisini etkileyecek en küçük davranışları dahi yasaklamıştır. Örnek vermek gerekirse kişileri duyduklarında üzecek sözler söylemek Kur'an'da kat'i bir dil ile yasaklanmıştır; *'Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü bazı zanlar günahdır. Gizlilikleri araştırmayın, birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Bak bundan tiksindiniz! Allah'a itaatsizlikten de sakının. Allah tövbeleri çokça kabul etmektedir, rahmeti sonsuzdur.'*³³⁰

Aynı şekilde peygamber de bu tür davranışlardan uzak durulmasını emrederek insanın ruhî ve psikolojik yönden kötü etkilenmesini engellemiştir. Peygamber; *'Ölülere dil uzatmayın. Bu sebeple dirilere eziyet verirsiniz'*³³¹ diyerek insanları mutsuz edecek, üzüntüye gark edecek davranışlardan kaçınılmasını emretmiştir. Nitekim insan hayatı, psikolojisinin yön verdiği şekilde ilerler. Kişinin psikolojisi bozuk olduğunda normal halinden çok daha verimsiz ve yaşamaya isteksiz olur. Bu nedenle din bu olumsuz sonuçları önlemek adına emirlerde bulunmuştur. Gıybet, laf taşıma, iftira gibi ahlakî zafiyetleri önlemeye çalışmıştır.

Yine fıkhîta akli olmayan insanlar mükellef sınıfından çıkarılmış ve öfkeli ve aşırı kızgın hallerde işlenen bazı fiillere hüküm bağlanmamıştır.

Tüm bunlardan anlaşıldığı üzere akıl ve akıl sağlığı olan psikoloji İslam hukukunda korunması gereken, korunması için önlem alınması gereken bir değerdir.

Bu nedenle yukarıda estetik cerrahiye başvurma nedenlerinden biri olarak aktardığımız beden dismorfik bozukluğu durumunda, kişinin normal hayat düzenini bozan ve psikolojik olarak tedavi edilemeyen bu rahatsızlıklarda İslam hukukçularının görüşlerine başvurulmalıdır. Ancak yine de estetik cerrahi işlemlerinin yüzde yüz olumlu sonuç verme

³³⁰ Hucurât, 49/12.

³³¹ Tirmizî, "Birr", 51.

garantisi de yoktur ve estetik cerrahi ile vücudunda beğenmediği yerini değiştirirse bile bu psikolojik bozukluğu devam ettiği sürece beğenmeme durumu sürekli devam edecek ve sürekli yeni bir estetik ameliyata ihtiyaç duyacaktır.

B. İSLAM HUKUKUNDA YÜZ ESTETİĞİ OPERASYONLARININ HÜKMÜ MESELESİNE DAİR VERİLMİŞ FETVALAR

Estetik cerrahiye dair sorulan bazı soruları ve cevapları aktarmak, Müslüman çevrede bu operasyonlara başvuru gerekçelerini ve fıkıh alimlerinin bu konudaki yaklaşımlarını ortaya koymada bize yardımcı olacaktır.

Yabancı internet sitelerinden birisinde burun estetiği yaptırmak isteyen birisine verilen cevap Kur'an'da süslenme veya kusurları tedavi etmeyi yasaklayan herhangi bir nass bulunmadığı ve bu nedenle estetik operasyonla başvurabileceği yönündedir.³³⁴ Estetik cerrahiye dair yapılan olumsuz yorumlar ile devam etmek gerekirse bu konu ile ilgilenen bir internet sitesi üzerinden sorulan kalçada bulunan doğum lekesini estetik cerrahi ile gidermenin İslamî açıdan mümkün olup olmadığı sorusuna estetik cerrahide aşırıya kaçılmaması gerektiği ve vücut sağlığını bozacak işlemlerden kaçınılması gerektiği şeklinde bir cevap verilmiştir. Netice olarak doğum lekeleri yüzde olmadığı sürece kişinin hayatını olumsuz yönde etkilemeyeceği ve bu nedenle estetik cerrahiye başvurulmaması gerektiği belirtilmiştir.³³⁵

Yine internet sitesinde sorulan bir fetva üzerine İslam hukukçusu şeyh tarafından verilen cevap şu şekildedir:

“Şafi mezhebinde genel kural salt güzellik amacıyla gerçekleştirilen herhangi bir estetik operasyonun yasak olduğu yönündedir. Genel olarak bu Allah'ın yarattığını değiştirme olarak algılanır ve İslam'da yasaklanmıştır. Ancak güzelleşme haricinde başka bir sebeple yapılan estetik operasyonlara izin verilmiştir. İmam Nevevi, dişlerin doldurulması konusunda 'hadis ve hadiste geçen Allah'ın yarattığını değiştirmeden ötürü bu işlem yapan da yaptıran için de yasaktır. Yasak olan şey güzelleşme amacıyla yapılan işlemlerdir. Bu yüzden tıbbi tedavi ve şekil bozuklukları gibi bir ihtiyaç olduğunda o zaman bunu yapmakta bir beis yoktur. (Şerhi müslim) Bu

³³⁴ Tariq Mahmood Hashmi, “Aesthetic Surgeries”, *al Mawrid, Foundation for Islamic Research and Education*, 2015, <http://www.al-mawrid.org/index.php/questions/view/aesthetic-surgeries>.

³³⁵ Zeinab al Alawani, “Undergoing Plastic Surgery to Remove a Birthmark”, *Halal Industry Development Corporation*, 2004, <http://www.hdcglobal.com/publisher/pid/b368dc7b-039b-4335-9df3-8c015cbb33af/container/contentId/09e994e3-1440-4e2c-8c58-bc31e3c30646>.

referans aldığımız kaynak özel olarak dişlerin doldurulması ile ilgili olsa da temel ilke olarak tüm estetik cerrahi formları için geçerlidir.

Yalnızca güzellik için yapılan estetik operasyonlara gelince, İbn Mesud 'Allah, kendilerini güzelleştirmek için dövme yapan yaptıran, saçlarını kazıtan, dişlerinin arasını seyrelttiren kadınlara lanet etmiştir. Bunlar Allah'ın yarattığını değiştirmektir. Allah Rasûlü de böyle kadınları lanetlemiştir.' Bu nedenle İslam hukukçuları sadece güzelleşme amacıyla yapılan estetik operasyonları yasaklamıştır.

Güzelleşme amacından farklı bir nedenle yapılan estetik operasyonlar ise, gerekli/ hakiki bir neden olduğunda izin verilmiştir." ³⁴¹

Yukarıdaki soru ile aynı başlık altında estetik cerrahiye dair genel ilkeler verilmiştir:

"Alimler, gerekli nedenin kapsamına giren maddeleri şöyle açıklamışlardır;

- 1- Vücutta fazladan bir parça olması hali; altıncı parmak gibi
- 2- Genel olarak insanların bedeninde bulunmayan, fiziksel ve psikolojik rahatsızlığa sebep olan parçanın kişinin bedeninde bulunması hali; doğum lekeleri, doğuştan gelen bozukluklar gibi anormal özellikler
- 3- Kaza sonucu veya ani kilo kaybı sonucu şekli değişen bedeni daha önceki haline getirme ihtiyacı.

Bu gibi durumlarda estetik ameliyat olmaya izin verilmiştir. Böyle bir ameliyattan önce doktor ve alimin birlikte konuşması tavsiye edilir. Sonuç olarak sizin özel durumunuz için ikinci ve üçüncü sınıfa girdiği için estetik cerrahi caizdir." ³⁴²

Türkiye'de İslam hukuku öncüsü olan Hayrettin Karaman'a e mail yolu ile kendisine ulaşmamız sonucunda bizlere cevap niteliğinde aşağıdaki metni yollamıştır:

"Bir hoca (isim yazmış) geçenlerde bir TV. de estetik ameliyatın yaptırılabilirliğini ve bunun dinimizce "kadının erkekleşmediği, erkeğin kadınlaşmadığı sürece" caiz olduğunu ifade etti. Gerçekten bu doğru mudur? Allah'ın bize verdiği şekli değiştirmek caiz midir?"

"Allah'ın bize verdiği şekli diyorsunuz, hastalığı da Allah veriyor, bazı doğumlardaki eksiklik ve fazlalıklar da Allah'ın yaratması ile oluyor; yani yaratılmışlar aleminde olup biten her şey Allah'ın dilemesi ve yaratmasıyla olur; O dilemezse, yaratmazsa hiçbir zaman, hiçbir şey olmaz, oluşmaz. Allah neyi nasıl yaptığını, yaratılmışlar aleminde geçerli kanunlarını (âdetlerini, sünnetlerini) kısmen açıklamıştır. Bunlar arasında insanların değiştirebilecekleri (insanın istemesi ve gerekeni yapmasıyla Allah'ın da değişmesine izin verdikleri) vardır, böyle olmayanları vardır. Mesela insan

³⁴¹ Shaykh Jamir Meah, "Is Cosmetic Surgery Permitted in the Shafi'i School?", <https://www.seekersguidance.org/>, 2017.

³⁴² Shaykh Jamir Meah, "Is Cosmetic Surgery Permitted in the Shafi'i School?", <https://www.seekersguidance.org/>, 2017.

hasta olur, şifa bulmak için gerekeni yaparsa Allah da "hastalık halinin iyiliğe dönüşmesi" için izin verir, kulun durumu değişir ve hasta iyi olur. Ama Allah bir kuluna belli bir ömür takdir etmiştir ve eceli geldiğinde insan ölür; ölmeyeyim diye tedbirler alması ecelini değiştiremez. Allah bir kulunu zengin etmiş, diğerini de yoksul bırakmış olur; bunların durumu değişmez değildir. Sebepleri, gerekleri yerine getirilirse durum değişir; Zengin yoksul, yoksulda zengin olabilir. İnsanoğlunun normal sayılan hem kendini hem de başkalarını rahatsız etmeyen bir şekli, bir yapısı vardır. Ama bazı çocuklar bazı organları eksik veya fazla olarak yahut da normale göre daha büyük, küçük, eğri vb. şekilde dünyaya gelebilir. Böyle şeyler doğduktan sonra da meydana gelebilir. Normal olmayanı normal hale getirmek için gerekeni yapmak yasak (haram, mekruh) değildir; tıpkı hastalık gibi bunlara da müdahale edilir ve düzeltilir; yani böyle bir teşebbüse ve sonuç alınmasına Allah izin verir. Estetik ameliyatı ikiye ayırmak gerekir:

- a) *Modaya uyarak normal olan bazı organları değiştirmek*
 - b) *Normal olmayan, kişiyi maddi ve psikolojik olarak rahatsız eden anormallikleri düzeltmek*
- Bu iki çeşit operasyondan birincisi haram, ikincisi ise caizdir, tedavi olarak kabul edilmesi gerekir.”³⁴⁴*

Aynı şekilde Hayrettin Karaman ‘Estetik burun ameliyatı caiz midir? sorusuna ‘normalden büyük olan ve sahibini ya psikolojik veya fizyolojik olarak rahatsız eden bir burunu ameliyatla normal boyutlara getirmek bir tedavidir ve caizdir.’ olarak yorumda bulunmuştur.³⁴⁵

Yine estetik cerrahi ile kendisine ulaştırılan soruyu Karaman, estetik operasyonda yapılan şeyin normal olanın daha da güzelleşmesi ve modaya uyması veya imajın değiştirilmesi olduğunu vurgulamıştır. Bu işlemler israf, aldatıcı, zararlı ve Allah’ın yarattığını değiştirmek olduğundan caiz değildir. Yine Karaman’a göre insanlar tarafından yadırganan sahibini maddi manevi sıkıntıya sokan yapıları düzeltmek ise Allah’ın verdiği biçimi aslına döndürmek düzeltmek olacağından caiz olmaktadır. Vücut üzerindeki organlarda anormal gözüken şeyler bu kapsamda Karaman’a göre düzeltilebilmektedir. Aynı şekilde kadınlarda tüy olması anormal bir durum olduğundan kadınların bunları yok etmesi caizdir. Ancak hadislerde geçtiği üzere kaş inceltmek, gözün üstünde kaştan arındırılmış yumru bırakmak caiz değildir.³⁴⁶

³⁴⁴ Hayrettin Karaman, “Estetik Cerrahi”, 26.07.2019.

³⁴⁵ Hayrettin Karaman, “Estetik Cerrahi”, 26.07.2019.

³⁴⁶ Karaman, “Estetik Cerrahi”.

Fıkhi meseleler hususunda tüm Müslümanların güvenilir kaynaklar arasında sayıp görüşlerine önem verdiği Mecmuatu'l Fıkhi'l İslami'nin³⁴⁸ ana sayfasında yer alan metni burada aktardık. Bu verilen fetvada estetik cerrahi tüm boyutları ile ele alınmış. Tanımından başlanılarak genel şart ve ilkeler koyulmuştur. Bu şart ve ilkelere göre hükümler belirlenmiştir:

- 1- *Tanımı: Estetik ameliyat, insan bedeninin bir kısmının veya birden fazla bölgesinin güzelleştirilmesi, değiştirilmesi veya vücudun bozulan fonksiyonunun düzeltilmesi işlemlerine verilen isimdir.*
- 2- *Estetik cerrahi ameliyatları için genel şartlar ve ilkeler:*
 - *Ameliyatın gerçekleşme sebebi olan maslahat şeran geçerli olmalıdır: organların vazifelerini yerine getirmesini sağlamak, hatayı düzeltmek, yaratılış aslına döndürmek gibi.*
 - *Ameliyatın sebep olacağı zarar, ameliyatla elde edilecek faydadan fazla olmamalıdır. Buna da işinde uzman güvenilir doktorlar karar verir.*
 - *Ameliyat nitelikli bir doktor tarafından gerçekleştirilir. Aksi takdirde sorumluluk uygulamayı yapan kişiye aittir. (142 numaralı konseyin kararına göre (8/15))*
 - *Cerrahi operasyon hastanın izni ile gerçekleşebilir.*
 - *Doktor bu tür ameliyatların beklenen komplikasyonları ve riskleri hakkında bilinçli olmalıdır.*
 - *İlaç amacıyla, vücut üzerinde daha az etkisi olan başka bir tedavi yöntemi olmamalıdır.*
 - *Gerçekleştirilecek operasyon aleyhinde Şeriatte bir hüküm bulunmamalıdır. Abdullah ibn Mesud'un hadisi bu hadislerdendir. 'Allah Rasulu dövme yapan ve yaptıran, tüylerini alan ve aldırان, güzellik için dişlerinin arasını seyreltirenlere Allah'ın yarattığını değiştirdikleri için lanet etmiştir.'³⁴⁹ Diğer bir hadiste İbn Abbas'tan gelmiştir: 'Allah Rasulu tedavi amacı olmaksızın saç eken ve ekleten, tüyleri alan ve aldırان, dövme yapan ve yaptıranı lanet etmiştir. Aynı şekilde başka kavimlere, fücür ehline ve asilere benzemekten nehyettiği gibi kadınların erkeklere, erkeklerin kadınlara benzemesini de nehyetmiştir.*
 - *Halvetin yokluğunu gerektirse bile zaruret veya hacet halinde avret yerlerinin gözükmesinin hükmünü ve tedavi kurallarını göz önünde bulundurmamak gerekir.*
- 3- *Şer'i hükümleri:*
 - *Zarûret ve hâcet durumunda estetik cerrahi ameliyatlarına şeran cevaz verilir:*
 - a) *Allah Teâlâ'nın 'Şüphesiz biz insanı en güzel şekilde yarattık.' kavlinden dolayı beden azaları insanın yaratılış fitratına göre şekillendirilir. Bu fitrata aykırılık olması cevaz sebeplerindedir.*

³⁴⁸ 25-28 Ocak 1981'de Suudi Arabistan'da toplanan III. İslâm Ülkeleri Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde alınan kararla kurulmuştur; merkezi Cidde'dedir. Amacı İslâm hukuku alanındaki çalışmalara yardımcı olmak ve modern hayatın ortaya çıkardığı problemlere İslâm hukukuna uygun çözümler üretmektir. Akademinin yönetmeliği 22-26 Ağustos 1982'de Nijer'in başşehri Niamey'de toplanan XIII. İslâm Ülkeleri Dışişleri Bakanları Konferansı'nda kabul edilmiştir.

³⁴⁹ Buhârî, 'Libâs', 85.

b) Organların bilinen vazifelerinin yerine getirmemesi durumu cevaz sebebidir.

c) Yarık dudak, çok ciddi burun eğrilikleri, parmaklarda veya dişlerde fazlalık ve varlığı maddi veya manevi olarak eziyet veriyorsa parmak yapışkanlığı gibi yaratılış kusurlarını düzeltmek de cevaz sebeplerindedir.

d) Yanıklar, kazalar ve hastalıklar sonrasında oluşan (mükteseb) ayıpların düzeltilmesi de cevaz sebebidir. Cildin başka bir cilt ile dikilmesi, göğüsün olmaması durumunda tamamen şekillendirmek veya göğüsün küçük yada büyük olması durumunda belli bir kısmının şekillendirilmesi, saç ekimi bu mükteseb arızalar kısmına girmektedir.

e) Kişiye ruhi olarak veya fiziki olarak zarar veren durumların ortadan kaldırılması da cevaz sebebidir. (26 numaralı konsey kararı (1/4)

- Yüz şeklini değiştirme ameliyatlarında olduğu gibi başkalarını taklit etmek, adaleti yanıltmak, insanın yaratılışını değiştirmek kasdı olan ve tıbbi tedavi kapsamına girmeyen estetik cerrahi ameliyatları caiz değildir. Bunlar burun şeklini değiştirme, dudakları büyültme veya küçültme, göz şeklini değiştirme ve yanakları büyültme ameliyatlarıdır.

- Kilo azaltma ameliyatları (zayıflama), eğer bu kilolar hastanın haleti ruhiyesini şekillendiriyorsa bilinen cerrahi yöntemlerle (liposuction) ameliyattan başka bir çözüm yolu olmaması ve ameliyatında güvenli geçmesi şartıyla caizdir.

- Kırışıkların cerrahi veya enjeksiyon yöntemleriyle giderilmesi caiz değildir. Ancak bu yaşlanma etkilerinden zarar meydana geliyorsa ve ameliyattan herhangi bir olumsuz sonuç alınmayacaksa o halde caizdir.

- Bir kaza, tecavüz veya zorlama nedeniyle yırtılan kızlık zarı düzeltilebilir. Ancak müstehcen bir fiil neticesinde yırtılan kızlık zarı sahtekarlığa sebep olacağından seddi zera'i ilkesi gereği düzeltilmesine izin verilmez. Kızlık zarı düzeltme ameliyatı yapılacaksa bunu kadın doktorların yapması evla olandır.

- Yetkili doktor, tıbbi çalışmalarında şer'i kurallara uymalı ve estetik cerrahiye başvuran hastalarına din nasihatini ilkesi gereğince tavsiyede bulunmalıdır.

Aşağıda estetik operasyonların uygulandığı mekanlar ve bu operasyonları gerçekleştiren cerrahlar hakkında da şu tavsiyelerde bulunulmuştur:

Hastaneler, özel klinikler ve doktorlar Allah'ın takvasına bağlı kalmalı ve bu ameliyatlardan şer'an caiz olmayanları yapmamalıdır.

Doktorlar ve cerrahlar tıbbi uygulama özellikle estetik cerrahiye ilişkin tıbbi uygulama hükümlerini bilmeli ve şeri hükmünü tahkik etmeksizin maddi kazanç için bu uygulamaları yapmamalıdır.³⁵¹

Diyanet İşleri Başkanlığının estetik cerrahiye ilişkin toplandığı kurulda verdiği karar ise şöyledir;

'İslâm dini, insana özel bir yer vermiş, yaratılış gayesinden başlayarak insanın, dünya hayatından ölüm ve ötesine, bireysel yaşayışından sosyal etkinliklerine, ruh ve duygu aleminden beden ve şekline kadar hayatının her safhasıyla ilgilenmiştir. Kur'an-ı Kerim'de insanın yeryüzünde halife olmak üzere

³⁵¹ Mecma'ul Fıkhi'l İslamî <http://www.iifa-aifi.org/2283.html>

(Bakara 2/30) en güzel bir biçimde, ölçülü ve dengeli bir şekilde yaratıldığı (Tîn 95/4), çeşitli nimetler, imkanlar ve güzelliklerle donatıldığı (Beled 90/4,8-10; Mülk 67/23; Nahl 16/8, 12; Hac 22/65; Lokman 31/20) bildirilmiştir.

İnsanı en güzel bir şekilde yaratan Yüce Allah, onun makul ve mutedil ölçüler içerisinde süslenmesine, güzel görünmesine ve güzelliklerini korumasına izin vermiştir. Kur'an-ı Kerim'de, iyi ve güzel şeylerin helal, kötü ve çirkin şeylerin ise haram olduğu bildirilmektedir (Mâide 5/4-5). Bir âyette, "De ki: 'Allah'ın, kulları için yarattığı zîyneti ve temiz rızkı kim haram kılmış?' De ki: 'Bunlar, dünya hayatında mü'minler içindir. Kıyamet gününde ise yalnız onlara özgüdür. İşte bilen bir topluluk için âyetleri, ayrı ayrı açıklıyoruz.'"³⁵⁵ Buyurulmaktadır. Hz. Peygamber, güzel giyinme hakkında kendisine yöneltilen bir soruya "Allah güzeldir, güzelliği sever" şeklinde cevap vermiş (Müslim, İman, 41), kendisi de hayatında daima temiz ve düzenli olmuş, sade ve güzel giyinmeyi, güzel koku sürünmeyi teşvik etmiştir.

Buna karşılık İslâm'da, insanın doğuştan getirdiği özellik ve şeklinin değiştirilmesi ve bu amaçla yapılacak her türlü estetik ve tıbbî müdahale hoş karşılanmamış; fitratı bozmayı hedef alan müdahaleler olarak kabul edilmiştir. Fitratı bozmayı, yaratılışı değiştirmeyi hedef alan tasarruf ve müdahaleler ise, yasaklanmıştır (Nisa 4/119).

Estetik ameliyatlar genel olarak, ya dikkat çekmek, daha güzel görünmek ya da tedavî amacına yönelik olmaktadır.

Dikkat çekmek, daha güzel görünmek amacıyla, yaratılıştan verilmiş olan özellik ve şekillerin değiştirilmesi İslâm dininde, fitratı bozma kabul edilerek yasaklanmıştır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), süslenmek maksadıyla vücuda dövme yapmak, dişleri yontarak seyrekleştirmek gibi ameliyeleri, yaratılışı değiştirmek, fitratı bozmak kapsamında değerlendirmiş ve bunu yapanları ve yaptıranları kınamıştır.³⁵⁶

Buna karşılık vücudun herhangi bir organında, diğer insanlar tarafından yadırganan, insanın psikolojik olarak etkilenmesine sebep olabilecek, bir anormallik veya fazlalık bulunursa, bunun ameliyatla düzeltilmesi, fitratı bozmak değil, bir tedavi işlemidir. Tedavi amaçlı olarak yapılan estetik müdahalelere ise dinimizde izin verilmiştir. Nitekim Arfece adlı sahabî, bir savaşta burnu kopunca, gümüşten bir burun yaptırmış, bunun koku yapması üzerine, altından bir burun yaptırılmasına Hz. Peygamber müsaade etmiştir.³⁵⁷ Buna göre hastalık sebebiyle saçları dökülenler, kaza sonucu burun, kulak, göz gibi organlarını kaybedenler veya vücudunda doğuştan ya da sonradan meydana gelen şekil bozuklukları bulunanların estetik ameliyat yaptırmaları bir tür tedavi olup, fitratı bozmak kapsamında değerlendirilemez.

Yukarıda zikredilen açıklamalar ışığında;

Estetik ameliyatın;

³⁵⁵ A'râf, 7/32

³⁵⁶ Buhârî, "Libâs", 83-87; Müslim, "Libas"

³⁵⁷ Ebû Dâvûd, "Hatem", 7; Tirmizî, "Libâs", 31).

- a) *salim fitratı bozmak kastı olmamak,*
- b) *yapılmasında bir yarar veya yapılmamasında mevcut bir zarar bulunmak,*
- c) *hile, aldatma veya karşı cinse benzeme kastı bulunmamak,*
- d) *hukukî karışıklığa ve yanlış anlamaya yol açmamak, kaydıyla bir tür tedavî olarak yaptırılmasında sakınca olmadığına karar verildi.*³⁵⁸

Bu konuya dair yazılmış *Ahkamu't Tıbbiyyetu'l Müteallakati bi'n Nisai fi'l Fıkhi'l İslami* adlı kitabında Muhammed Halid Mansur, estetik ameliyatları öncelikle zaruri, haci ve tahsini olarak sınıflara ayırmış ve zaruri ve haci olan estetik operasyonların gerçekleştirilmesinde bir beis olmadığını belirtmiştir. Ancak tahsini olan estetik operasyonlara gelince bunlar da görünüşü güzelleştirmek ve yaşlılık belirtilerini düzeltmektir ki bu tür operasyonlar haramdır demiştir. Yazar bu görüşünü delillendirmek için de Nisâ suresi 119.âyetini ve bu konuda varid olan yukarıda kullandığımız hadisleri kullanmıştır. Akli istidlal de kullanan yazar bu ameliyatların bazı mahzurlar taşıdığını belirtir. Bu mahzurlardan biri gereksiz yere narkoz kullanmaktır. Yazar'a göre tedavi maksadı olmaksızın narkoz kullanmak dinen haramdır. Bir diğer mahzur ise yine zaruret olmaksızın avret yerlerinin açılması ve dokunulmasıdır. Neticede yazar tüm bu delillerden dolayı ve estetik cerrahi müdahalelerin Allah'ın yarattığını değiştirmek olduğu için estetik cerrahiye dair olumsuz yorumda bulunmaktadır.³⁵⁹

Genel olarak alimlerin estetik cerrahi hakkında kanaatlerini verdikten sonra araştırmamız kapsamında bizde oluşan neticeye yer vermek gerekirse öncelikle ele aldığımız bu on bir çeşit estetik operasyonları sınıflandırarak açıklama gereği gördük.

Burada da yukarıdaki taksimde önerdiğimiz gibi önce yüz bölgesinde yapılan sonra da diğer bölgelerde yapılan operasyonların hükmünü belirteceğiz. Yüz bölgesinde gerçekleşen estetik operasyonları ise yaşlılığa bağlı deformitelerden kaynaklanması veya genel olarak güzellik nedeniyle başvurulmasından dolayı iki başlık altında sonuçlandıracağız. Son olarak saç ekletme meselesinde varîd olan hadisler bulunduğu ve ulema bu konuda farklı görüşler belirttiği için ayrı olarak neticeye kavuşturulacaktır.

³⁵⁸ “Estetik Cerrahi, Din İşleri Yüksek Kurulu, Kurul Başkanı Doç.Dr.Şamil DAĞCI'nın başkanlığında toplandı.”, 28.11.2012, <https://kurul.diyaret.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/2945/estetik-ameliyat>.

³⁵⁹ Muhammed Halid Mansur, *Ahkamu't Tıbbiyyetu'l Müteallakati bi'n Nisai fi'l Fıkhi'l İslami*, 2. b., Amman, Ürdün: Daru'n Nefais, 1999.s.197-202

C. YÜZ ÜZERİNDE GERÇEKLEŞEN ESTETİK OPERASYONLARIN HÜKMÜ

1. Aġın Germe, Yüz Germe, Yüz Gençleştirme Ve Güz Kapağı Estetiğinin Hükümü

Başlıkta sayılan estetik operasyonların mahiyetini üçüncü bölümde anlatmıştık. Bu operasyonlar genellikle yaşlanmaya bağlı vücutta oluşan sarkmaları gidermek için yapılmaktadır. Ancak her şeyi yaratan Allah yaşlanmayı da yaratmıştır. Yaşlanma sonucunda oluşan güçsüzlük, muhtaçlık hissini oluşturan sarkmalar insanın fani hayatında sona yaklaştığını belirten doğal sürecin bir parçasıdır. Allah her şeyi an be an, sürekli şekilde yaratan olarak yaşlanma durumunun da fâilidir. Kur'ân, yaşlılık dönemini 'erzeli'l-umur' (ömrün en zor/en güç çağı) olarak açıklar. Nitekim Allah şöyle buyurmuştur: '*Allah sizi güçsüz olarak yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından bir güç veren, sonra gücün ardından bir güçsüzlük ve yaşlılık verendir. O, dilediğini yaratır. O, hakkıyla bilendir, hakkıyla kudret sahibidir.*'³⁶⁰

Yine âyette yaşlanmanın mutlak olarak Allah'tan gelen bir durum olduğunu belirtilerek bu durumdan ibret alınması öğütlenmiştir: '*Kime uzun ömür verirsek onu yaratılış itibariyle tersine çeviririz. Hala düşünmeyecekler mi?*'³⁶¹

Nitekim Peygamber efendimiz hadiste, '*Ey Allah'ın kulları! tedâvi olun, çünkü Allah, her hastalık için mutlaka bir devâ yaratmıştır. Ancak bir dert müstesna, o da ihtiyarlıktır.*'³⁶² buyurarak yaşlanmanın tedavisinin mümkün olmadığını belirtmiştir. Esasında akla gelen soru yirmi birinci yüzyıl teknolojisi sayesinde şu an yaşlanma tedavisi estetik operasyonlar ile mümkün olmuştur. Ancak hadiste kast edilen belki de yaşlanmaktan kaçınmamak gerektiğidir.

Yine bir başka hadis ile de yaşlanmanın bir rahmet vesilesi olduğu, onların edeceği duaların kabul olunacağı ifade edilmektedir: '*Beli bükülmüş ihtiyarlar, süt emen bebekler ve otlayan hayvanlar olmasa idi üzerinize azap yağardı.*'³⁶³

Günümüze gelindiğinde insanlar, hiç ölmeyecekmiş gibi yaşamanın ve ölümü andıran, hatırlatan tüm izlerin hayattan silmenin peşindedir. Evet muhakkak yaşlı ve çirkin gözükme kimsenin arzulanacağı bir durum değildir. Ancak gençleşmek için estetik

³⁶⁰ Rûm, 30/54

³⁶¹ Yâsin, 36/68

³⁶² Ebû Dâvûd, 'Tıb', 1.

³⁶³ Aclûnî, Keşfü'l- hafâ, 230

operasyonlara başvurmak yerine sağlıklı ve genç haldeyken tüm bunların kıymeti bilinmeli doğal ve fitrata muğayir olmayan yöntemlerle bu durumdan kaçınılmalıdır. Ancak genç görünmek amacıyla Allah'ın yarattığı yaşlılık izlerinin silinmesi Allah'ın hoşuna gidecek bir fiil değildir. Yaşlanma izlerini ortadan kaldırmak amacıyla içerisinde aldatma, zarar, israf ve eziyet bulunan estetik cerrahi fiilinin uygulanması etik değildir.

Ancak göz kapağı estetiğinin niteliğini anlatırken bahsettiğimiz gibi göz kapağı estetiği iki nedenden olur ya bir rahatsızlık olarak göz kapağı düşüklüğü vardır ya da yaşlanma dolayısıyla gerçekleşen göz kapağı düşüklüğü hastalığı vardır. Bu durumda vücuttaki görme işlevini etkileyeceğinden, doğal sürecin bir parçası olmayan göz kapağı düşüklüğü plastik cerrahi kapsamında tıbben de fikhen de tedavi edilmesi gereken bir rahatsızlıktır. Yaşlılığa bağlı göz kapağı sarkmasına gelince bu durum görmeyi engellemediği müddetçe sırf estetik kaygılardan dolayı başvurulması fikhen uygun değildir. Ancak artık yaşlılığa bağlı gerçekleşen bu sarkma görme işlevine etki ediyorsa yine plastik cerrahi kapsamına girer ve tıbben de fikhen de tedavi edilmesi gereken bir rahatsızlık konumuna gelir.

2. Kepçe Kulak, Çene Ve Burun Estetiğinin Hükümü

a) Fıtrata muğayir olan bozukluklar

Fıtrata muğayir yaratılış noktasında fukaha ikiye ayrılmıştır. Bir takım fukahaya göre Allah'ın yarattığı her şey fitrattır ve bu bakımdan altıncı parmağı kesmek de fitrata müdahaledir. Bu görüşe göre ancak tıbbi ihtiyaç söz konusu olduğunda bu işleme başvurulabilir. Buna karşılık fıtrata bizim de katıldığımız gibi insanoğlunun ortak ve genel kabiliyetleri olarak gören yaklaşıma göre bu ortak fıtratın dışında dünyaya gelen kişideki farklılıkları gidermek fitrata müdahale değil, fitrata dönmektir.³⁶⁵

Yukarıdaki bölümlerde değindiğimiz gibi bazen çirkin bulunan organ gerçekten fitrî olmayan yaratılıştan kaynaklanıyor olabilmektedir. Fıtrat dediğimiz şey iki göz, iki kulak, beş parmağa sahip olmak gibi insanların normale göre yaratılmasıdır. Altı parmak ile doğan, doğuştan şaşılı olan vb. kişiler ise normal insan fıtratının aksi bir yaratılışa sahiptir. Bu nedenle bunların estetik cerrahi yoluyla düzeltilmesi noktasında hüküm bu özel durumlara göre şekillenecektir. Bilakis bu grupta bulunan fıtrata muğayir bozukluklar ihtiyaç

³⁶⁵ İsmail Yalçın, İslam Hukuku Açısından Yaratılışı Değiştirme, Ankara, Fecr Yayınları, 2017,s.51

derecesine göre zaruri veya haci maslahatı elde etme amacına yöneliktir. Tahsini yani keyfi bir durum olmadığından bu şekildeki bozuklukların düzeltilmesi fukaha tarafından özel olarak hükme tabi tutulmaktadır.

b) Fıtrata muğayir olmayan bozukluklar

Güzellik amacıyla başvurulmuş bu estetik operasyonlarda İslam hukukunun korumayı amaçladığı can güvenliği belli bir oranda da olsa riske atılmaktadır. Çünkü tıbbî olarak anestezi gerçekleştirilen her ameliyat riskler taşır. Kişinin ameliyat masasından hiç kalkamama olasılığı bile vardır. Bu ihtimal %1 dahi olsa yalnızca güzellik gayesiyle böyle bir işleme girişmek uygun değildir. Ayrıca yukarıda ki bölümlerde de incelediğimiz gibi güzellik algısı dediğimiz şey medya tarafından dayatılmakta olan tamamen göreceli bir algıdır. Sürekli olarak hatta yıl içerisinde bile sürekli değişen medyatik güzellik algısının kalıcı bir güzellik ikonu üretmesi mümkün değildir. Moda dergilerine bakıldığında her yılın estetik kadın görüntüleri değişmektedir. Yani bugün beğenilmeyen, medyanın sunduğu görsellere uymadığı için değiştirilmek istenen bölgeler yarın moda olabilir. Ayrıca bir kere gerçekleştirilen estetik operasyonlar ardı arkası kesilmez bir silsile halinde sürekli tekrarlanmaya başlar. En nihayetinde bu ameliyatlara tekrarlandıkça hem riskler artar hem de insanın güzelliğinden artık eser kalmaz.

Bu nedenle kişiler vücutlarındaki beğenmedikleri yerlere odaklanmak yerine daha farklı meşgaleler ile çirkin olduklarına dair düşüncelerden uzaklaşmaya çalışmalıdır. Eğer bu kendini beğenmeme durumu gerçekten ileri düzeyde takıntı haline gelmiş ise kişiler plastik ve rekonstrüktif cerrahiye başvurmadan önce psikolojik destek almaları kendileri için ideal bir tercih olacaktır.

3. Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar

Yukarıdaki operasyonlardan farklı olarak bu operasyonlar beden üzerinde gerçekleşmektedir. Hanefi ve Maliki mezhebi alimlerine göre yüz avret bölgesi değildir. Bu nedenle yüz estetiği operasyonlarında avret yerlerinin gereksiz yere açılması gibi bir durum söz konusu değildir. Ancak burada geçen operasyonların neredeyse tamamı avret bölgelerinin sınırları içerisinde. Allah insanların bedenlerinin örtmesini zorunlu kılmıştır.

Onlara bakılması ise haramdır.³⁶⁷ Kadın olsun erkek olsun hem cinsleri ile aynı ortamda buldukları vakit avret bölgesinin sınırları göbük ve diz arasındır. Göbük ve diz arasındaki bölge kişinin hem cinsi dahi olsa gösterilemez. Bu noktada ‘zaruretler memnu olan şeyleri mübâh kılar’ kaidesine zarurî hallerde avret bölgelerinin açılması kişinin hem cinsi olmasa da mümkündür. Ancak bu zaruret hali sağlık gibi ciddi nedenlerle ancak oluşmaktadır. Estetik cerrahi işlemleri ise sağlık açısından bir tehlike arz etmemekte, kişinin isteğine göre yapılmaktadır. Bu nedenle bu ameliyatlar avret mahallinin açılmasının haram olmasından dolayı da uygun gözükmemektedir.

Kadının evli olması durumunda kocası estetik yaptırmasını isterse ne olacağı hususunda ise ulema iki farklı görüş belirtmiştir. Bunlardan ilki kadına, kocası estetik müdahalelere başvurması gerektiğini telkin etse dahi bu yöntemine başvurması caiz değildir. Çünkü kocaya itaat Allah’a itaat ile sınırlıdır. Diğer diğer görüşe göre ise kadının kocasının estetik cerrahi noktasındaki izninin geçerli olduğu ve yaptırılabiliridir.³⁶⁸

Saç ekimi meselesine gelince operasyonlarının tıbbî izahında kişinin kendi kafatasındaki saçlı bölgeden nakille ekildiğini belirtmiştik. Fıkıhta ise gerek bu konuda varid olan hadisler ve gerek ulemanın bu konuda ki görüşleri dikkate alındığında bunların hep bir noktada toplandığı görülür. Bu da kişinin başkasının saçını kendi saçına ekletmesidir.

Ulema, kadının güzelleşmek amacıyla, kendi saçına başka bir insan saçını eklettirmesinin haram olduğunda ittifak etmiştir. Bu konuda ki delilleri ise varid olan hadislerdir. Bu hadislerden birinde Peygamber efendimize hastalıktan saçları dökülen bir kadın geldi ve saç ekletmek istediğini belirtti. Bunun üzerine Peygamber; ‘Allah saç ekleyen ve ekletene lanet etmiştir.’³⁶⁹ buyurdu. Bu rivayet çeşitli şekillerde gelmiştir.

Aklî istidlale gelince hadislerde bu işleme lanet edilmiştir. Lanet ise haramlıktan başka bir şeye delalet etmez. Nevevî, hadisteki saç eklemenin Allah’ın lanetini gerektiren büyük günahlardan olduğunu söylemiştir.³⁷⁰

Hadisin umumundan dolayı bu eklenen saçın kendi saç, eşinin saç veya mahreminin saç olsa da saç eklemenin haramlığı konusunda ulema ittifak etmiştir. Çünkü insanın saçından da diğer organlarından da kerametinden dolayı faydalanılamaz. Ancak fukaha

³⁶⁷ Nadiye ebu Azm el Seyyid, “Ahkamu ameliiyati Tecmili’n Nisa’i beyne’t Tahlil ve’t Tahrim”, *Mecelletu Kulliyeti’ş Şerieyyetu ve’l Kamun*, C. 15, S. 6 (2013).s.3181

³⁶⁸ Şeha Ahmed Teffac, “el Cirahati’t Tecmiliyyeti ve Eseru’l İzni’z Zevci fi Hukmihi”, *Mecelletu’n Camiatu’ş Şerikati*, C. 14, S. 1 (2017).s.42

³⁶⁹ Buhârî, ‘Libâs’, 83

³⁷⁰ Mansur, *Ahkamu’t Tibbiyyetu’l Müteallakati bi’n Nisai fi’l Fıkhi’l İslami*.s.189.

eklenen saçın insan değil de başka bir varlıktan veya maddeden olması durumunda ihtilaf etmişlerdir.³⁷¹

Hanefiler koyun, keçi, deve tüyü gibi insandan başka bir şeyden yapılan eklemenin mübah olduğu görüşündedir. Bu eklenen saçın insana ait olması Hanefilere göre haramlık illetidir.³⁷²

Malikiler, Zahiriler ve Cerir et Taberi ise insan kılı olmasa da elde edilen diğer kıllardan da saç ekletmek haramdır görüşündedir. Bu görüşlerine delil olarak da yukarıda geçen hadisin umumunu delil getirmişlerdir. Çünkü bunu yapan kişi aldatma ve Allah'ın yarattığını değiştirme teşebbüsünde bulunmuştur. Malikilere göre ise bu hadisin illeti Allah'ın yarattığını değiştirmektir.³⁷³

İmam Şafi'de varid olan hadislerin umumundan dolayı kadının saçına insan saçı eklemesinin haram olduğu görüşündedir. Ancak eklenecek saçın insan değil de başka bir şeyden elde edilen herhangi bir tüy olması halinde çeşitli yorumlar ileri sürmüştür. Eğer bu insana ait olmayan tüy necis ise bunun da saça eklenmesi haramdır. Eklenecek saçın tahir olması durumunda da kadının evli olup olmadığına bakılır demiştir. Evli değil ise saç eklemesinin haram veya mekruh olduğuna dair iki tür görüş vardır. Eğer kadın evli ise bu durumda da üç görüş vardır. Birincisi kocası saç ekletmesine izin verirse bu caizdir. İkincisi saç ekletmesi mutlak olarak haramdır. Üçüncüsü ise saç ekletmesi mutlak olarak haram veya mekruh değildir. Şafilere göre bu hadisin illeti insanın kerametinden dolayı organlarından faydalanmanın haramlığıdır.³⁷⁴

Hanbelilere göre de saça saç ekletmek haramdır İleti ise saça saç eklenmesi suretiyle aldatma ve aldanmaya yol açmasıdır.³⁷⁵

Günümüzde ise saç ekimini tedavi amaçlı yapılan bir müdahale olarak gören Mahmud es- Sertavi, Muhammed Osman Şubeyr, Yusuf el Karadavi, Hayreddin Karaman gibi İslam hukukçuları saç ekimi yapılmasına cevaz vermişlerdir. Saç ekimini güzelleşme amacıyla yaptırılan estetik müdahaleler içerisinde değerlendiren ve bu tür müdahalelerin de hadislerde yasaklanmasının açık olmasından dolayı Abdullah es Sükkeri, Muhammed

³⁷¹ Mohammed Osman Shebir, *Ahkamu'l Cirahati't Tecmiliyye fi'l Fıkhi'l İslami*, Kuveyt: Mektebetu el Felah, 1989.s.4.

³⁷² İzdihar binti Mahmud bin Sabir el Medeni, *Ahkamu't Tecmili'n Nisa fi's Şeriatil İslami*, Riyad, Suud: Daru'l Fadile, 2002.s.155.

³⁷³ Shebir, *Ahkamu'l Cirahati't Tecmiliyye fi'l Fıkhi'l İslami*.

³⁷⁴ el Medenî, *Ahkamu't Tecmili'n Nisa fi's Şeriatil İslami*.s.159-161.

³⁷⁵ el Medenî, *Ahkamu't Tecmili'n Nisa fi's Şeriatil İslami*.s.162-163.

Muhtar eş Őenkiti, Zuhayli gibi İslam hukukçuları saç eklemenin haram olduğu kanaatindedir.³⁷⁶

³⁷⁶ Taha Nas, “İslam Hukuku Açısından Saç Ekiminin Hükümü”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, C. 27, S. 1 (2016).s.58-59.

SONUÇ

Beden çeşitli dinlerde ve toplumlarda farklı şekillerde algılanmıştır. İslam bu algının en mutedil olduğu dindir. Ne bedene vahşice eziyet ile terbiyeyi emreder ne de her türlü dünyevi çabanın bedene yöneltmesini ister. Bedeni insanın kontrolüne bırakmayan İslam, bedene dair temizlik ritüellerine kadar insanlara her şeyi öğretir. Bu bedenin temizliği ve bakımında insanın bedene dair sorumlulukları olduğunu zikreder. Aynı şekilde İslam bedenin Allah'a ait olduğu fikrinden hareketle insana beden üzerinde sonsuz özgürlük tanımaz. İnsanoğlu ancak dinin izin verdiği alanlarda ve miktarda bedenini kullanabilir.

Estetik cerrahi noktasına baktığımızda ise bedenin her beğenilmeyen noktası tıp sayesinde çeşitli ameliyatlarda istenen şekilde değiştirilebilmektedir. Bu değişim isteği bazen psikolojik rahatsızlık, bazen toplum tarafından dışlanma gibi nedenlere dayanmaktadır. Ancak toplumun güzellik yargıları tamamen sübjektif ve değişkendir. Her yıl düzenli olarak değişen moda dünyası bedene dair de güzellik imgeleri üretmektedir. İnsanoğlu her yılın modasına göre kendi bedeninin değiştirmeye kalktığında bunun ne fizikî ne ruhî ne de malî olarak üstesinden gelmesi mümkün değildir. Bu nedenle kişi değişen bu güzellik algılarına kendini kurban etmeden beğenmediği bölgelerine takılmak, sürekli onun üzerine düşünmek yerine kendisine başka meşguliyet alanları bularak bu takıntılarını kurtulmaya çalışmalıdır. Zira zorunlu sebepler ile başvurulmayan estetik operasyonlar dinen ve etik açıdan meşru değildir. Dinin zorunlu olmayan bu operasyonlara izin vermemesinin fıkhi olarak delilli şu şekildedir:

*'Kesinlikle onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracaklar, emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler' demiştir. Allah'ı bırakıp da şeytani dost edinen kimse elbette apaçık bir ziyana düşmüş olur.*³⁷⁷

Yukarıda çeşitli yorumlarına yer verdiğimiz âyet ulema tarafından estetik cerrahinin caiz olmamasına delil olarak gösterilmiştir. Ayrıca '*Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yarattık*' âyeti de bu noktada insanın mutlak olarak güzel sûrette yaratıldığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle estetik cerrahiye başvurmak bir bakıma bu âyetlerin hükmünü inkâr etmek olacaktır.

³⁷⁷ Nisâ, 4/119

Hadis deliline bakıldığında ise bu konuda çeşitli şekillerde, birçok ravi tarafından aktarılmış hadisler mevcuttur.

*'Peygamber dövme yapan, yüzlerindeki tüyleri yoldurtan, güzellik için ön dişlerinin aralarını yontturan ve Allah'ın yarattığını değiştiren kadınlara lanet etmiştir.'*³⁷⁸

Bu hadiste ise bu fiilleri güzellik amacıyla gerçekleştirmekten bahsedilmiştir. Yine günümüzde estetik cerrahinin en genel yaptırılma gerekçesi güzelliktir. İnsanlar daha güzel görünmek, daha çok beğenilmek için bu yola başvurmakta Allah'ın üzerlerinde yarattığı güzelliği beğenmemektedirler.

*'Saç ekleyen ve ekletene Allah lanet etsin.'*³⁷⁹

Yine saç ekletmek ile ilgili gelen bu hadisin diğer varyasyonlarında aldatma gerekçesi öne sürülmüştür. Kişinin kel olması halinde karşısındakini saç ekletmek suretiyle kandırmaya yol açacağından peygamber tarafından en kat'i biçimde yasaklanmıştır.

Aklî istidlal ve kıyasa gelince, aklen bu hadislerdeki '*Allah lanet etsin*' lafzı çok ciddi bir tehdit ifade etmektedir. Lanet Allah'ın lütfundan, merhametinden uzak kalmak demektir. Bu nedenle aklen de bu ifadelerin yasaklamayı ifade ettiği açıktır. Kıyas bahsine geçecek olursak bu âyet ve hadislerin illeti güzelleşmek kastı, Allah'ın yarattığını değiştirmek ve aldatmadır. Nitekim saç ekletme konusunda ulemanın da görüşleri bu yöndedir. Bu illetleri günümüz estetik operasyonlarına uyguladığımızda zaruri bir sebep olmaksızın güzellik için yapılan ve aldatmaya yol açan ve yaratılışı değiştiren estetik operasyonlar fıkhen uygun gözükmemektedir.

Yukarıda görüşlerine yer verdiğimiz birçok İslam hukukçusu ve fetva kurulları da bunları belirttikten sonra genel hüküm vermekten kaçınmış, kişiye özel fetva verme yoluna gitmiştir. Bu nedenle yukarıda belirttiğimiz gibi salt güzellik maksadı olmayan, kendince zaruri sebepleri olduğunu düşünen ve dini hükmüne göre karar vermek isteyen kişi bir İslam hukukçusuyla konuyu ayrıntılarıyla görüşmeli ve kişiye özel fetva almalıdır. Ancak sadece güzel olmak, beğenilmek istemek, bir ünlüye benzeme arzusu dinen geçerli sebeplerden değildir. Çünkü din, dış güzelliği değil, ahlaki güzellikleri önemser ve önemsenmesini ister. Allah u alem.

³⁷⁸ Buhârî, 'Libâs', 85.

³⁷⁹ Buhârî, 'Libâs', 83

KAYNAKÇA

- “Adli Tıp Sözlüğü”, *Abc Hukuk*, 2019, <http://www.abchukuk.com/cezahukuku/adli-tipsozlugu.html>.
- AKINTÜRK Turgut, *Borçlar Hukuku*, 13. b., İstanbul: Beta, 2007.
- ALAWANI Zeinab al, “Undergoing Plastic Surgery to Remove a Birthmark”, *Halal Industry Development Corporation*, 2004, <http://www.hdcglobal.com/publisher/pid/b368dc7b-039b-4335-9df3-8c015cbb33af/container//contentId/09e994e3-1440-4e2c-8c58-bc31eec30646>.
- ALTINTAŞ Ebru, “Kozmetik Tedavi için Başvuran Hastalarda Beden Dismorfik Bozukluğu”, *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, C. 24, S. 3 (2015).
- ALTINTAŞ Ramazan, *İslam Düşüncesinde Tevhid ve Estetik İlişkisi*, İstanbul: Suffe Yayınları, 1997.
- “Ampütasyon”, *Gen Sağlık*, t.y., <https://www.gensaglik.com/post/amputasyon-nedir-ne-zaman-amputasyona-gerek-duyulur>.
- “Ancient Greece”, <http://www.statemaster.com/encyclopedia/Ancient-Greece>, 02.06.2019.
- “Apokrif Kitaplar”, *Kutsal Kitap*, t.y., <https://kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?mc=3>.
- ARDA Berna, Serap Şahinoğlu PELİN, "Tıbbi Etik, Tanımı, İçeriği, Yöntemi ve Başlıca Konuları", *Ankara Tıp Mecmuası*, S.3, C.48, (1995)
- ARTSON Rabbi Bradley, “Judaism and the Human Body”, <https://www.myjewishlearning.com/article/lets-get-physical/>, 18.02.2019.
- ASLAN Halime, “Beden Dismorfik Bozukluğu, Bir Gözden Geçirme”, *Düşünen Adam*, t.y.
- ATEŞ Turan, *Hekimlerin Cezai ve Hukuki Sorumlulukları*, İstanbul: nobel Matbaacılık, 2007.
- AYDIN Erdem, Nermin ERSOY, “Tıbbi Etik’te Adalet İlkesi”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği, Hukuku, Tarihi*, C. 2, S. 2 (1994).
- BAYRAKTAR Köksal, *Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu*, İstanbul: Sermet Matbaası, 1972.
- “Belmont Report”, *Office for Human Research Protections*, t.y., <https://www.hhs.gov/ohrp/regulations-and-policy/belmont-report/read-the-belmont-report/index.html>.

- BESALEL Yusuf, “Yahudilik ansiklopedisi”, , 3 cilt, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın Yayın, 2001, C. 1, s. .
- BİNGÜL Ferruh, “Ameliyatsız Estetik”, t.y., <https://www.fbestetik.com/ameliyatsız-estetik/>.
- CANATAN Kadir, *Beden Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap, 2011.
- , *İnsan Fenomeni*, 1. b., İstanbul: Açılım Kitap, 2014.
- CANTER Halil İbrahim, “Kraniomaksillofasiyal Cerrahi Nedir?”, t.y., <https://ibrahimcanter.com/Kraniomaksillofasiyal-Cerrahi-Nedir>.
- CHAMPANERİA Manish C., Subhas C. GUPTA, "Sushruta Father of Plastic Surgery", *Annals of Plastic Surgery*, S.73 (2014)
- ÇAM RAY Perihan, Mehmet Emin DEMİRKOL, Lut TAMAM, “Beden Dismorfik Bozukluğu”, *Psikiyatride güncel yaklaşımlar*, C. 4, S. 4 (2012), s. 555.
- ÇELİK Sebat, *Geleneksel ve Modern Değerler Bağlamında Beden Algısı ve Tüketim (İstanbul Üniversitesi Örneği)*, (Doktora Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi, 2018.
- DAĞ Mevlüt, “Boyun ve Dekolte”, t.y., <https://www.mevlutdag.com/yuz/boyun-dekolte-sorunlari>.
- DANIKAS, PANAGAPOULOS, “The Golden Ratio and Proportions of beauty”, *Plastic and reconstructive surgery*, C. 114, S. 4 (2004).
- DEMİR Fahri, *İslam Hukukunda Mülkiyet Hakkı ve Servet Dağılımı*, 5. b., Ankara: DİB Yayınları, 2012.
- DÖNMEZ İbrahim Kafi, “Maslahat”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 44 cilt, Ankara, 2003, C. 28, s. .
- DUBY Georges, Michelle PERROT, *A History of Women*, 5 cilt, London, UK: Harward Univercity Press, 1994.
- , *Kadınların Tarihi*, 5 cilt, çev. Ahmet Fethi, 1. b., İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2005.
- ECO Umberto, *Güzelliğin Tarihi*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, 1. b., İstanbul: Doğan Kitap, 2006.
- ERBUDAK Işımsu, *Alopesi Areata ile Depresyon İlişkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2018.
- ERDOĞAN Mehmet, “Maslahat”, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Ensar Yayınları, 2015.

- ERSOY Nermin, Erdem AYDIN, “Tıbbi Etik’te ‘Özerklik’ ve “Özerkliğe Saygı İlkesi”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği, Hukuku, Tarihi*, C. 2, S. 2 (1994).
- , “Tıbbi Etik’te Yararlılık İlkesi”, *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği, Hukuku, Tarihi*, C. 2, S. 2 (1994).
- “Estetik Cerrahi, Din İşleri Yüksek Kurulu, Kurul Başkanı Doç.Dr.Şamil DAĞCI’nın başkanlığında toplandı.”, 28.11.2012, <https://kurul.diyenet.gov.tr/Karar-Mutalaa-Cevap/2945/estetik-ameliyat>.
- FIRIDIN Mete, “Estetik Ameliyat ve Nisa suresi 119. ayet”, 2014, <http://www.akevler.org/AkevlerMakaleler/1939/CokOk/10153/Mete-Firidin/Estetik-Ameliyat-ve-Nisa-Suresi-119-Ayet>.
- “Flep”, *Türk Cerrahi*, t.y., <http://www.turkcerrahi.com/tip-sozlugu/flep/>.
- GAZZALI, *Mearicu’l Kuds: Hakikat Bilgisine Yükseliş*, çev. Serkan Özburun, İstanbul: İnsan Yayınları, 2002.
- GAZZALÎ, *Mustasfâ*, çev. Yunus Apaydın, İstanbul: Klasik Yayınları, 2017.
- GÖRGÜN Bedrettin, “Kozmetik Cerrahi”, *Plastik Cerrahi*, İstanbul, 2000, s. .
- GUNSTAD John, Katharine A. PHILIPS, “Axis I Comorbidity in Body Dysmorphic Disorder”, *Comprehensive Psychiatry*, C. 44, S. 4 (2003), s. 272.
- GÜRELLİ Nevzat, “Hukuk açısından Cerrahi Müdahalenin Sınırları”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 45, S. 1-4 (1981).
- GÜRLER Gamze, “Estetik Cerrahi Müdahale Görmüş Bireyler Üzerine Bir Alan Araştırması”, *Sosyoloji dergisi*, S. 38 (2018), s. 145.
- GÜZEL Ebru, *Kültürel bağlamda kadın ve güzellik*, (doktora tezi Tezi), İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, 2013.
- HACAK Hasan, *İslam hukukunun klasik kaynaklarında hak kavramının analizi*, (Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2000.
- HAFIF Ali, *Ahkamu’l Muameleti’ş Şeriyeti*, 1 cilt, 3. b., Kahire: Daru’l Fikri’l Arabi, t.y.
- , *Milkiyyeti Fi’ş Şeriyeti’l İslamiyyeti*, Beyrut, Lübnan: Daru’n Nahdati’l Arabi, 1990.
- HAKERİ Hakan, *Tıp Hukuku*, 9. b., İstanbul: Seçkin, 2015.
- HAMDY Sherine, *Our Bodies Belongs to God*, London, UK: University of California Press, 2012.

- HASHMI Tariq Mahmood, “Aesthetic Surgeries”, *al Mawrid, Foundation for İslamic Research and Education*, 2015, <http://www.al-mawrid.org/index.php/questions/view/aesthetic-surgeries>.
- “Hematom Nedir?”, *Sağlık Aktüel*, t.y., <https://www.saglikaktuel.com/saglik-ansiklopedisi-hematom-nedir--636.htm>.
- HEYES Cressida J., Meredith JONES, “Cosmetic Surgery in the Age of Gender”, *Cosmetic Surgery: A Feminist Primer*, USA: Routledge, 2016, s. .
- “Hulûl”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 40 cilt, 1998, C. 18, s. .
- İBN KESİR, *Tefsiru Kur'ani'l Azim*, İstanbul: Daru'l Kahraman li' Neşri ve't Tevzi, 1985.
- İBN MANZUR, “slh maddesi”, *Lisanu'l Arab*, 15 cilt, Beyrut, Lübnan: Daru's Sadir, 1990, C. 2, s. .
- , “svr maddesi”, *Lisanu'l Arab*, 15 cilt, Beyrut, Lübnan: Daru's Sadir, 1990, C. 4, s. .
- İBN SINA, *İlahiyat Kitabı'ş Şifa Metafizik I*, 2 cilt, çev. Ekrem Demirli, Ömer Türker, 1. b., İstanbul: Litera Yayıncılık, 2014.
- “İlmü'l Cemal Maddesi”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, t.y.
- İMAM GAZZALI, *Esmâü'l Hüsnâ*, Feriât Yayınları, 2005.
- , *İhyau Ulumi'd Din*, 4 cilt, çev. Ahmet Serdaroğlu, 4. b., İstanbul: Bedir Yayınevi, 1975.
- JOINT ASSOCIATION OF CLASSICAL TEACHERS, *The World of Athens: An Introduction to Classical Athenian Culture*, 2. b., Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1984.
- KADI BEYDAVI, *Envaru't Tenzil ve Esraru't Te'vil*, çev. Abdülvehhab Öztürk, İstanbul: Kahraman Yayınları, 2011.
- KAHVECİ Ramazan, Estetik Cerrahi, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, 12.07.2019.
- “Kanonik”, *Viki Sözlük*, t.y., <https://tr.wiktionary.org/wiki/kanonik>.
- KARAFİ, *el Fûruk*, 4 cilt, Beyrut, Lübnan: علم الكتاب, t.y.
- KARAMAN Hayrettin, “Estetik Cerrahi”, 26.07.2019.
- KARATEPE Hasan Turan, *Ruminatif Düşünme Biçimi Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*, (Uzmanlık Tezi Tezi), İstanbul: Bakıyköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 13. Psikiyatri Kliniği, 2010.

- KARSLI Öznur, “Hatalı estetik ameliyatlar hayatlarını kararttı”, (2017).
- KATHARINE A. Philips, “Body dysmorphic disorder: the distress of imagined ugliness”,
The American Journal of Psychiatry, C. 148, S. 9 (1991).
- KESGIN Coşkun, Ahmet TOPUZOĞLU, “Sağlığın Tanımı: Başaçıkma”, *İstanbul Kültür Üniversitesi dergisi*, C. 4, S. 3 (2006).
- KESİM Sevgi, Altan KAR, “Plastik Cerrahi, ‘Tanrım Beni Baştan Yarat!..’ Metaforunu Mümkün Kılabilir mi?”, *Kadın ve Bedeni*, 2. b., İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016, s.
- KIVANÇ Efe, “Fibonacci Sayı Dizisi ve Altın Oran”, *Pivolka*, C. 4, S. 16 (t.y.).
- KULAKSIZOĞLU Onur, “Kemik Greftleri”, t.y.,
<https://www.dronurkulaksizoglu.com/kemik-greftleri>.
- KURAN İsmail, Cem ARI, (çev.), *Kozmetik Cerrahi*, İstanbul: Sağlık Bakanlığı Şişli Etfal Hastanesi, 1994.
- Kur'an Yolu*, 5 cilt, Ankara: Dib Yayınları, t.y.
- MACINTYRE Aasdair, *Hume's Ethical Writings*, Notre Dame Press, t.y.
- MANG Werner L., *Manual of Aesthetic Surgery I*, Germany: Springer, t.y.
- MANSUR Muhammed Halid, *Ahkamu't Tibbiyyetu'l Müteallakati bi'n Nisai fi'l Fikhi'l İslami*, 2. b., Amman, Ürdün: Daru'n Nefais, 1999.
- MAUSS Marcel, “Techniques of the body”, *Journal de psychologie normal et pathologique*, 1935, 75.
- MEAH Shaykh Jamir, “Is Cosmetic Surgery Permitted in the Shafi'i School?”,
<https://www.seekersguidance.org/>, 2017.
- MEDENI İzdihar binti Mahmud bin Sabir EL, *Ahkamu't Tecmili'n Nisa fi's Şeriatu'l İslami*, Riyad, Suud: Daru'l Fadile, 2002.
- MEVDUDI, *Tefhimu'l Kur'an*, 6 cilt, 2. b., İnsan Yayınları, t.y.
- NADIYE EBU AZM EL SEYYID, “Ahkamu ameliyyati Tecmili'n Nisa'i beyne't Tahlil ve't Tahrim”, *Mecelletu Kulliyeti's Şerieyyetu ve'l Kanun*, C. 15, S. 6 (2013).
- NAS Taha, “İslam Hukuku Açısından Saç Ekiminin Hükümü”, *İslami Araştırmalar Dergisi*, C. 27, S. 1 (2016).
- “Nekroz”, *Türk Cerrahi*, t.y., <http://www.turkcerrahi.com/tip-sozlugu/nekroz/>.
- “Orbita”, *Tıbbî Terimler Sözlüğü*, t.y., <https://saglik.sozlugu.org/orbita/>.

- OZANSOY Nihan, *Tüketim Toplumunda Güzellik İmajının Üretimi*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi, 2012.
- ÖZAY Merter, *Estetik Amaçlı Tıbbi müdahalelerde Hekimin hukuki Sorumluluğu*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Galatasaray, 2005.
- ÖZCAN Mesut, *Plastik Ve Rekonstrüktif Cerrahi Ders Notları*, Bursa, 1991.
- ÖZDEMİR Merve, *İslam Hukukuna Göre Beden Üzerinde Tasarruf ve Organ Nakli*, (Doktora Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2017.
- ÖZDEN H.Ömer, “Hellenizm Öncesi Yunan Felsefesinde Güzellik Anlayışları”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 17 (2002).
- ÖZTÜRK Yaşar Nuri, "Kur'an'da İnsan Kavramı", İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S.3 (2001)
- PACTEAU Francette, *Güzellik Semptomu*, çev. Banu Erol, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005.
- PETEK Hasan, “Güzelleştirme Amaçlı Estetik Ameliyatlardan Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 8, S. 1 (2006).
- PHILIPS Katharine A. vd., “Rate of body dysmorphic disorder in dermatology patients”, *Journal of the American Academy of Dermatology*, C. 42, S. 3 (2000), s. 436.
- PHILIPS Katharine A., William MENARD, “Suicidality in Body Dysmorphic Disorder: A Prospective Study”, *The American Journal of Psychiatry*, C. 163, S. 7 (2006).
- “Ptosis”, *Tıbbî Terimler Sözlüğü*, t.y., <https://saglik.sozlugu.org/ptosis/>.
- RÂZÎ, “b- ş- r”, *Muhtarü's Sıhâh*, Kahire, Mısır: Darü'l Kütüb, 19??
- RAZI, *Şerhu Esmaulahi'l Hüsna li'r Razi*, Kahire, Mısır: el Mektebetü'l Külliyyati'l Ezheriyye, 1976.
- REMZI Mehmet, Sezer AYDIN, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 3. b., İstanbul: İkinci Sayfa, 2010.
- “Replasman”, *Doktordan Haberler*, t.y., <https://doktordanhaberler.com/replasman/>.
- RICHARDS Adrian M., *Plastik Cerrahide Temel İlkeler*, çev. Zekeriya Tosun, Mustafa Keskin, Adem Özkan, Nobel Tıp Kitabevleri, 2007.
- SABUNI, *Safvetü't Tefasir*, Mekke, Suud: Der Saadet, t.y.
- “Saç Folikülleri”, *Wikipedia*, t.y., <https://tr.wikipedia.org/wiki/Saç>.
- “Santrifüj İşlemi”, *Malzeme Bilimi*, t.y., <https://malzemebilimi.net/santrifuj-cihazı-nedir.html>.
- “Scalp”, *Tıbbî Terimler Sözlüğü*, t.y., <https://saglik.sozlugu.org/scalp/>.

- “Scar”, *Tıp Terimleri Sözlüğü*, t.y., <https://www.tipterimlerisozlugu.com/scar.html>.
- SENHURI Abdürrezzak Ahmed, *Naziratu'l Akd*, 2 cilt, 2. b., Beyrut, Lübnan: Menşurati'l Halebî'l Hukukiyetü, 1998.
- SENNET Richard, *Ten ve Taş Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, 3.baskı., İstanbul: Metis Yayınları, 2008.
- SEVİM Seçkin, Bilgen AYDIN SEVİM, “21. Yüzyılın İlk On Yılında Estetik Cerrahinin Yükselişi: ABD Örneği”, *Uluslararası Hakemli Akademik Spor, Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, C. 4, S. 10 (2014).
- SHEBIR Mohammed Osman, *Ahkamu'l Cirahati't Tecmiliyye fi'l Fıkhi'l İslami*, Kuveyt: Mektebetu el Felah, 1989.
- SINGH Aoife Rajyaluxmi, David VEALE, “Understanding and treating body dysmorphic disorder”, *Indian Journal of Psychiatry*, C. 61, S. 1 (2019).
- ŞAHİN Nurten Zeliha, *İslam Hukuku ve Biyoetik(Sorumluluk ve Özerklik Ekseninde Biyoetik Tartışmalar)*, (Doktora Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, 2013.
- ŞÂTİBÎ, *Muvâfakât*, 4 cilt, 5. b., İstanbul: İz Yayıncılık, t.y.
- ŞENGÜL Fatma Seda, Yahudilik, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 11.07.2019.
- ŞENOCAK Zarife, “Küçüğün Tıbbi Müdahaleye Rızası”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 50, S. 4 (2001).
- ŞEVKANI, *Fethu'l Kadir*, 5 cilt, Mısır: Mektebetu ve Matbuatu Mustafa el Babi ve Veleğihi bi Mısır, 1964.
- ŞIŞMAN Nazife, *Emanetten Mülke Kadın Bedeninin Yeniden İnşası*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2003.
- TABERÎ, *Camii'l Beyan*, 5 cilt, 3. b., Mısır: Mektebetu ve Matbuatu Mustafa el Babi ve Veleğihi bi Mısır, 1968.
- TANDOĞAN Haluk, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 2 cilt, 2. b., Ankara: Sevinç Matbaası, 1977.
- TEFFAC Şeha Ahmed, “el Cirahati't Tecmiliyyeti ve Eseru'l İzni'z Zevci fi Hukmihe”, *Mecelletu'n Camiatu's Şerikati*, C. 14, S. 1 (2017).
- TEFTAZANI, *et-Telviḥ*, Mektebi Sanayi Matbaası, 1410.
- THORNE Charles H., (ed.), *Plastic Surgery*, çev. Serdar M. Gültan, 6. b., Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri, 2010.

- THUKYDIDES, *Peloponnesos Savaşı*, çev. Tanju Gökçöl, İstanbul: Hürriyet Yayınları, 1976.
- TOPALOĞLU Bekir, “ADL”, *Türkiye Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 1 cilt, İstanbul, 1988.
- TOPALOĞLU Bekir, İlyas ÇELEBİ, “Musavvir”, *Kelam Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: İsam, 2013.
- TSEELON Efrat, *The Masque of Femininity*, London, UK: Sage Publication, 1997.
- VERTINSKY Patricia, Sherry MCKAY, *Disciplining Bodies in the Gymnasium*, London, UK: Routledge, 2004.
- WOOLF Virginia, *Mr. Bennett and Mrs. Brown*, London, UK: Hogarth Press, 1924.
- WYRWA Agnieszka Raniszewska, “Aesthetic surgery. Ethical aspects of non-therapeutic medical intrusions into human corporeality”, *Fizjoterapia*, C. 20, S. 1 (2012).
- Yargıtay Kararı (Asliye Hukuk Hakimliği 25 Ocak 2011).
- YENİDÜNYA Mehmet Oğuz, *Beden Üzerinde Gerçekleşen Estetik Operasyonlar*, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, 08.08.2019.
- YETKİN Suut Kemal, *Estetik Doktrinler*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1972.
- ZERKA Mustafa Ahmed, *el Medhal'il Fıkhi'l Ammi*, 3 cilt, 6. b., Beyrut, Lübnan: در الفكر, t.y.